

DAN TOMA DULCIU

**Teoria Generală
a Statului și Dreptului
în opera lui
MIHAI EMINESCU**

București

2015

Copyright © 2015 Dan Toma Dulciu

Toate drepturile rezervate.

Ediție on-line

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate autorului

București, Decembrie 2015

Dan Toma Dulciu

**Teoria Generală
a Statului și Dreptului
în Opera lui
MIHAI EMINESCU**

**București
2015**

Cuvânt înainte

O carte de căpătâi, compusă din străluciri de
Luceafăr, din maxime și cugetări scânteietoare;

Proiect de țară, testament politic, vizionarism
lucid și tragic;

O istorie a trecutului, prezentului și viitorului,
zămislită din adevăruri triste, din constatări amare și din
viziuni pesimiste;

Sumă a simțirii românești, esență a înțelepciunii
cu rădăcini în vremuri imemoriale, simbol al dăinuirii
perene a spiritului național;

Români, întru Eminescu, uniți-vă !

Caracterul statatal românesc este conferit de naționalitate

"Nu voim să trăim într-un stat poliglot, unde așa numita patrie este deasupra naționalității. Singura rațiune de a fi a acestui stat, pentru noi, este naționalitatea lui românească. Dacă e vorba ca acest stat să înceteze de-a fi românesc, atunci o spunem drept că ne este cumplit de indiferentă soarta pământului lui." (Dacă în timpul guvernului conservatorilor..., Timpul, 31 iulie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 275)

"Voim și sperăm nu o întoarcere la un sistem feudal, ce nici n-a existat cândva în țara noastră, ci o mișcare de îndreptare a vieții noastre publice, o mișcare al cărei punct de vedere să fie ideea de stat și de naționalitate."

Autohtonie

„Românii nu sunt nicăieri coloniști, venituri, oamenii nimănui; ci, pretutindenea unde locuiesc, sunt autohtoni, populație mai veche decât toți conlocuitorii lor” (Se vorbește că în Consiliul..., Curierul de Iași, 17, 19, 21, 26, 28 noiembrie 1876, în Mihai Eminescu, Opere, vol. IX, pag. 253)

Fondatorii statului

„Rasa istorică formatoare a acestei țări este acel neam de oameni, acel tip etnic care, revărsându-se de o parte din Maramureș, de alta din Ardeal, a pus temelia statelor române în secolele al XIII-lea și al XIV-lea” (Adeseori, o lege oarecare..., Timpul, 15 martie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 77)

Jus Valahicum

”Înainte sau imediat după formarea statelor române, vedem românii de sub Coroana Ungariei pretinzând să se judece între ei după dreptul lor propriu, *Jus Olachale sau Olachorum*; o cerere analogă fac moldovenii ce pribegiseră în Polonia, să se judece după dreptul românesc. Și aceasta când? Pe la 1380. Care-a fost acest *drept consuetudinar* la care ei țineau cu sfințenie, fie sub coroana Ungariei, fie sub a Poloniei? *El n-a fost scris niciodată; era atât de viu în conștiința poporului, atât de necontestat de nimenea, încât nici unul din vechii noștri Domni, n-a găsit de cuviință să-l codifice.*” (**Adevărul doare. Pe la 3 martie...**, Timpul, 1 aprilie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 122)

Unitatea de limbă dovedește unitatea originii etnice

”În fine, unitatea actuală a limbei vorbite, deși e în parte un merit special al lui Matei Basarab, dovedește totuși că, și în această privire, erau elemente cu totul omogene, preexistente limbei bisericești, care înclinau a căpăta o singură formă scrisă. Organografic vorbind limba era aceeași; numai termenii, materialul de vorbe, difereau pe ici pe colo. *O unitate atât de pronunțată a limbei dovedește o unitate de origini etnice.* E indiferentă cestiunea dacă elementele ce compuneau acest *sâmbure de popor modern erau tracice și latine sau latine și ilirice*, destul numai că, în al VI-lea secol după Hristos, la năvălirea avarilor în Tracia, anul 579, *oastea condusă de Martin și Comențiol e*

compusă din oameni care vorbesc românește. Tot acest neam apare în Dacia, iar asupra originii lui se ceartă până azi învățații. Sigur e că, deși au multe elemente slavone în limbă, nu sunt slavi. Motivul pentru care nu sunt și nu pot fi slavi este lingvistic. Legile după care cuvintele latine s-au prefăcut în cuvinte românești și-au sfârșit demult evoluțiunea lor; în momentul în care românii au primit cuvinte slavone, limba lor era formată de secole deja, încât, deși cuvintele slavone sunt vechi, ele nu s-au asimilat nici până în ziua de azi cu limba noastră, excepție făcând vreo patru sau cinci vocabule care privesc păstoria. E incontestabil că un popor care, sute de ani, n-a avut nevoie de drept scris, deși a avut epoci de bogăție și de glorie, a fost un popor tânăr, sănătos, bine întemeiat.”

(**Adevărul doare. Pe la 3 martie...**, Timpul, 1 aprilie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 122)

„Miron Costin, în suta a șaptesprezecea, constată unitatea de limbă, de datine juridice, religioase și de viață familială (De câte ori «Românul» era în opoziție..., Timpul, 14 august 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 168)

Legi străine de caracterul specific românesc

„Peste noapte și prin surprindere, „am admis legiuiri străine” (Paralele economice, Timpul, 13 decembrie 1877, în Opere, vol. X, Ed. cit., București, 1989, pag. 20),

„legi străine în toată puterea cuvântului, care substituie, pretutindenea și pururea, în locul noțiunilor nație, țară, român, noțiunea om, cetățean al universului, fie din Berber,

Nigritania, China sau Galiția?” (De ceea ce ne temem..., Timpul, 27 mai 1879, în Opere, vol. X, pag. 259)

... „Ei, bine, nu le-am admis pentru român, cu interesele căruia nu se potriveau, ci pentru elemente economice cu care se potriveau și care știu a se folosi de dânsle. Am creat o atmosferă publică pentru plante exotice, de care planta autohtonă moare... Azi avem cele mai înaintate instituții liberale. Control, suveranitatea poporului, codice franțuzești, consilii județene și comunale. Stăm mai bine pentru aceasta? Nu, de zece ori mai rău, căci instituțiile noi nu se potriveau cu starea noastră de cultură, cu suma puterilor muncitoare de care dispunem, cu calitatea muncii noastre, încât trebuie să le sleim pe acestea pentru a întreține aparatul

costisitor și netrebnic al statului modern”

(Paralele economice, Timpul, 13 decembrie 1877, în Opere, vol. X, pag. 20).

„E într-adevăr ciudat de-a vedea un popor eminamente plugar ca al nostru și a cărei rațiune de-a fi este tocmai originea lui traco-romană, cum, din chiar senin și într-o singură noapte, erige teoria de om și om teorie absolută de stat și face din banul internațional și din posesiunea acestuia singura măsurătoare pentru a deosebi înrâurirea unui om de a celuilalt în viața statului. Nici [nu] e lesne de înțeles cum un popor de plugari, ba încă unul care s-a lăsat de păstorie de ieri-alaltăieri și s-a apucat de plug înainte de abia [cu] cincizeci de ani, putea să se creadă îndestul de bogat pentru a introduce, la el, forme de civilizație și instituții

pe care țările apusene, bogate prin industrie și printr-o dezvoltare economică de sute de ani, abia le pot plăti. Cea mai superficială socoteală din lume ar dovedi, îndestul, că puterea productivă a nației românești n-a crescut, n-a putut să crească în raport cu groaza de cheltuieli pe care le-au impus formele de civilizație străină, introduse cu grămada în țara noastră... Înzecitu-s-au și însutitu-s-au oare averea românului și veniturile lui pentru a plăti instituțiile de o sută de ori mai scumpe? Desigur că nu. Clasele productive au dat îndărăt; proprietarii mari și țăranii au sărăcit; industria de casă și meșteșugurile s-au stins cu desăvârșire – iar clasele improductive, proletarii condeiului, cenușerii, oamenii ce încurcă două buchi pe hârtie și aspiră a deveni deputați și miniștri, advocații, s-au înmulțit cu asupră de

măsură, dau tonul, conduc opinia publică, fericesc nația în fiecare zi, pe hârtie” (Ieri domnul deputat Giani..., Timpul, 22 februarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 193)

Statul roman este un model venit din afară

„Astfel, statul român nu mai este un produs al geniului rasei române, ci un text franțuzesc aplicat asupra unui popor ce nu-l înțelege” (De câte ori «Românul» era în opoziție..., Timpul, 14 august 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 168).

„Peste tot aceeași idee: să dau străinilor ce-mi cer; cât pentru români, puțin îmi pasă!” (Dar dulci, nobili și politicoși..., Timpul, 23 mai 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 123)

Constituția și Iluzia clasei de mijloc

„Constituția noastră, punând greutatea pe o clasă de mijloc, parte străină, parte neexistentă, a dat loc la o declasare generală din cele mai dezastruase. „Fiecare constituție, ca legea fundamentală a unui stat, are drept corelat o clasă mai cu samă, pe care se întemeiază. Corelatul constituțiilor statelor apusene este o clasă de mijloc, bogată, cultă, o clasă de patriciani, de fabricanți, industriași care văd în constituție mijlocul de a-și reprezenta interesele în mod adecvat cu însemnătatea lor. La noi, legea fundamental nu însemnează decât egalitatea pentru toți scribii de-a ajunge la funcțiile cele mai înalte ale statului”. (Influența austriacă asupra românilor din Principate, Convorbiri literare, 1 august 1876, în Opere, vol.

IX, pag. 173)

”Nu mai există o altă deosebire între oameni, decât cea pe care o stabilește banul, oricum ar fi câștigat” (**Economiștii observă...**, Timpul, 10 iulie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 237).

Imperfecțiunile sistemului reprezentativ

Premizele corupției

„Un sistem reprezentativ, întins ca o rețea asupra întregii țări, influențat însă, întotdeauna, în mod absolut, de guvernul central, și-a format în fiecare părticică organele sale, *sub formă de consilii județene, consilii comunale, consilii de instrucțiune, consilii de sus și de jos, care nici nu știu ce să consilieze, nici nu au ce reprezenta decât pe persoanele din care sunt compuse* În

ele, „toate numirile în funcțiuni nu se fac după merit, ci după cum ordonă deputații, care, la rândul lor, atârnă de comitetele de politicieni de profesie, formate în fiecare centru de județ. Aceste comitete își împart toate în familie. Ele creează, din banii județelor, burse pentru copiii «patrioților» trimiși în străinătate să numere pietrele de pe bulevarde, ele decid a se face drumuri județene pe unde «patrioții» au câte un petec de moșie, încât toată munca publică, fie sub forma de contribuție, fie sub cea de prestațiune, se scurge, direct ori indirect, în buzunarul unui «patriot»”. (**Abstracție făcând...**, Timpul, 20-21 aprilie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 14.)

Teoria om și om

„Teoria de om și om, o teorie curat filantropică și un rezultat al compătimirii ce omul o are nu numai pentru semenul său, ci chiar pentru animale, devine o stupiditate *erijându-se în teorie de stat*, căci *preface țara moștenită, apărată cu vărsare de sânge și cu privațiuni, într-o mlaștină pentru scurgerea elementelor nesănătoase din alte țări – introducând într-un stat eminamente național un sistem de instituții cosmopolite*” (**Între multele neplăceri ale vieții...**, Timpul, 22 martie 1879, în Opere, vol. X, pag. 209)

Dominația finanței internaționale

Concurența și lupta pentru întâietate

Urmare aplicării ei vom „avea de-acum înaintea dominația banului internațional, o domnie străină, impusă de străini; libertatea de muncă și tranzacțiuni; teoria de luptă pe picior în aparență egal, în realitate inegal. Și, în această luptă, nu învinge cine-i tare, nobil, sau eroic; învinge cel pentru care orice mijloc de câștig e bun, cel fără scrupul față de concetățenii săi, cel pentru care orice apărare a muncii e o piedică pe care va tinde a o răsturna, pe cale legiuită sau pe cale piezișă” (Trei zile de-a rândul..., Timpul, 20 februarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 191, 192)

Capitalul este sursa exploatării

Mercantilism și materialism

Criza și decăderea moravurilor

„capitalul, care ar trebui să fie și să rămână ceea ce este prin natura lui, adică un rezultat al muncii și, totodată, un instrument al ei, e, adesea, ca posesiune individuală, rezultatul unor uneltiri vinovate, a exploatării publicului prin întreprinderi hazardate și fără trăinicie, a jocului de bursă, a minciunii. Elemente economice nesănătoase, uzurari și jucători la bursă, cavaleri de industrie și întreprinzători șarlatani, se urcă, cu repejune, în clasele superioare ale societății omenești, în locurile care, înainte, erau rezervate nașterii ilustre, averii seculare, inteligenței celei mai dezvoltate, caracterului celui mai drept și mai statornic...Peste tot credințele vechi mor, un materialism brutal le ia locul, cultura secolului,

mână-n mână cu sărăcia claselor lucrătoare, amenință toată clădirea măreață a civilizației creștine. Shakespeare cedează bufoneriilor și dramelor de incest și adulteriu, cancanul alungă pe Beethoven, ideile mari asfințesc, zeii mor”...

(Alaltăieri, luni dimineața..., Timpul, 5 aprilie 1879, în Opere, vol. X, pag. 214)

Corupția

„Mita e-n stare să pătrună orișunde în țara aceasta, pentru mită capetele cele mai de sus ale administrației vând sângele și averea unei generații” **(Domnul Simeon Mihălescu publică..., Timpul, 18 aprilie 1879, în Opere, vol. X, pag. 223)**

Impunitatea și imunitatea celor avuți

Efectele corupției

„Oameni care au comis crime grave rămân somități, se plimbă pe strade, ocupă funcțiuni înalte, în loc de a-și petrece viața la pușcărie”...

(«Românul» în ajunul alegerilor..., Timpul, 3 mai 1879, în Opere, vol. X, pag. 229)

„Ne mulțumim dacă actele guvernanților de azi nu sunt de-a dreptul de înaltă trădare, abstracție făcând de toate celelalte defecte ale lor, precum mărginirea intelectuală, slăbiciunea de caracter, lipsa unui adevărat și autentic sentiment patriotic” **(Nu încapă îndoială..., Timpul, 8 august 1880, în Opere, vol. XI, pag. 291)**

*„Trădătorii devin oameni mari și respectați,
bârfitorii de cafenele – literatori, ignoranții și
proștii – administratori ai statului roman.*

Buna guvernare și situația ei în România

*„Favoarea și interesul electoral singure
prezidează la alegerea ampoloiaților statului, cu
toate că cine nu știe că, integritatea,
capacitatea, experiența, și probitatea factorilor
însărcinați de-a aplica legile și regulamentele
sunt condițiuni esențiale ale mersului regulat
al unei bune administrații, a garanției
drepturilor și apărării intereselor fiecăruia , și,
prin urmare, a bunului trai și liniștei publice?*

Situația administrației publice.

Dar, sub regimul actual, *interesul personal, conveniențele de coterie, primează față de interesul general și binele public. Necesitatea de-a conserva o majoritate compactă și devotată în Adunări trece peste orice alte considerații.* Pentru a dobândi glasurile deputățiilor trebuie exigențele lor satisfăcute, se încredințează funcțiunile delicate de prefecți și subprefecți creaturilor deputaților , care, sub numele lor administrează districtele după plac și dispun, fără nici o responsabilitate, de interesele, de averea și de onoarea cetățenilor. *Funcțiunile publice sunt, adesea, în mâinile unor oameni stricați, loviți de sentințe judecătorești;* astfel muncitorii de pământ sunt supuși la vexațiuni, la acte arbitrare, adevărate cauze

care [le] aduc mizeria.

Independența sau subordonarea justiției ?

Justiția, subordonată politicii, a devenit o ficțiune și nu mai există nici o garanție pentru cele mai prețioase interese ale societății”. (Într-un lung articol..., Timpul, 27 ianuarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 43)

Partidele politice

„partidele, la noi, nu sunt partide de principii, ci de interese personale” (Manuscrisul în genere toată societatea..., în Opere, vol. IX, pag. 465)

Acestea „păstrând numai coaja legilor și goala aparență, calcă făgăduielile făcute nației în ajunul alegerilor, fac tocmai contrariul de ceea ce au promis mandanților lor și trec, totuși, drept reprezentanți ai voinței legale și sincere a

țării”(N-ar fi greu de polemizat..., Timpul, 23 februarie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 38)

... În cadrul partidelor, „organizarea nu înseamnă decât disciplina oarbă a unei societăți de exploatație sub comunii șefi de bandă.”

(«Românul» promițându-ne programul nou..., Timpul, 10 februarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 51)

Cauza acestei organizări stricte e interesul bănesc, nu comunitatea de idei, organizare egală cu aceea a partidei ilustre Mafia și Camorra, care miroase de departe a pușcărie”
(**Toți știu...**, Timpul, 27 aprilie 1879, în Opere, vol. X, pag. 227)

Singura deosebire între partide „este foarte mică și e întemeiată pe o cultură individuală mai

mult sau mai puțin îngrijită. Fiecare se reprezintă mai mult pe sine decât [pe] o clasă socială oarecare, și lucrul principal e forma, mai mult sau mai puțin corectă, în care cineva caută a face plauzibile așa- numitele sale principii” (**Manuscrisul Înainte de câteva zile...**, în Opere, vol. IX, pag. 481)

„Cât despre aluatul protoplasmatic care formează, la noi, un stat în stat, așezat asupra instituțiilor și a poporului avem puține de adăos. *Trăind din politică și prin politică, și neavând nici un alt soi de resurse materiale sau de putință de a-și câștiga existența, el e capabil de-a falsifica totul: și liste electorale, și alegeri, și forme parlamentare și idei economice, și știință, și literatură.* De aceea, nu ne mirăm dacă vedem acest proteu al unui universalism

incapabil și ambițios, îmbrăcând toate formele
posibile: miniștri, financieri, întreprinzători de
lucrări publice, deputați, administratori, membri
la primărie, soldați, actori, totul în fine... *Aluatul
din care se frământă guvernării noastre e acea
categorie de ființe fără știință de carte și
consistență de caracter, acei proletari ai
condeiului, dintre care mulți abia știu scrie și
citi, acei paraziți cărora nestabilitatea
dezvoltării noastre interne, defectele instrucției
publice și golurile create în ramurile
administrației publice, prin introducerea
nesocotită a tuturor formelor civilizației străine,
le-au dat existență și teren de înmulțire; aluatul
e o populație flotantă a cărei patrie
întâmplătoare e România, și care, repetând
fraze cosmopolite din gazete străine, susține, cu
o caracteristică lipsă de respect pentru tot ce e*

într-adevăr românesc, că aceste clișeuri stereotipe egalitare, liberschimbiste, liberale și umanitare, acest bagaj al literațiilor lucrativi de mâna a treia, aceste sforăitoare nimicuri, sunt cultură națională sau civilizație adevărată” (Am văzut cu înlesnire..., Timpul, 24 februarie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 31, 30)

Clasa politică conducătoare

„Acei ce compun grosul acestei armate de flibustieri politici sunt bugetofagii, cumularzii, gheșeftarii de toată mâna, care, în schimbul foloaselor lor individuale, dau conducătorilor lor o supunere mai mult decât oarbă. Acei ce conduc nu sunt decât străini, străini prin origine, prin moravuri, prin educație – interesele străinilor dar, și numai aceste interese, sunt dezideratul «patrioticului guvern» (Faceți

interesele, Timpul, 17 ianuarie 1880, în Opere, vol. X, pag. 390)

Componenta clasei politice conducătoare

... „Pretutindeni, în administrație, în finanțe, în universități, la Academie, în corpurile de selfgovernment, pe jețurile de miniștri, nu întâlnim, în mare majoritate, decât, iarăși și iarăși, acele *fatale fizionomii nespecializate, aceeași protoplasmă de postulanți, de reputații uzurpate, care se grămădește înainte în toate și care tratează c-o egală suficiență toate ramurile administrației publice*” (**E clar că un stat...**, Timpul, 12 noiembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 400)

Viața publică și indiferența românului

Și-aceasta, în timp ce „*patru din cinci părți ale poporului nostru, nu iau parte la viața publică, ale cărei sarcini le poartă, însă, mai greu decât oricine altul*” (În numărul său de azi..., Timpul, 20 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 75)

Scopul ajungerii la putere

Furtul alegerilor

„*miile de funcții administrative și sutele de funcții judecătorești, sunt puse în mișcare într-un singur scop, pentru a le stoarce voturile* („Administrația, în mare și în mic, nu e decât o *unealtă pentru falsificarea alegerilor*”. (De pe când se discută..., Timpul, 10 iulie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 242) ”

Independența materială este garanția corectitudinii

„Abia o avere foarte întemeiată, care să nu poată atârna în nici un chip de iubirea sau ura administrației, îl poate face pe om capabil, în România, de- a se opune fățiș guvernului. Dar, acei care, într-un chip ori într-altul, caută să muncească pentru a se ține deasupra apei nu-și vor creea, de bună voie, piedici zilnice intereselor lor, piedici personificate în subprefecți vicioși, maiori cocoșați de gardă civică, și alți monștri din regnul organic al celor ce n-au nimic de pierdut, ci totul de câștigat” (În numărul său de azi..., Timpul, 20 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 75, 76)

Funcțiile publice sunt apanajul intelectualilor

„statul dispune de atâtea funcții și favoruri, pe câți oameni sunt în țară care știu a scrie și citi”. (

Apropiindu-se alegerile..., Timpul, 6 ianuarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 20).

Distribuția bugetară - Mijloc de corupție a administrației

„Cu bugetul în mână, mai ales atunci când este augmentabil la infinit, ții majoritatea în mână și sistemul constituțional, sistemul controlului, se reduce la o iluzie copilărească”. (**Am văzut cu înlesnire...**, Timpul, 24 februarie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 28)

Sistemul de guvernământ

„Această stare de lucruri e prefăcută în *sistem de organizare, de guvernământ*. Pe de-o parte libertate, mare libertate, pentru ca cei nemulțumiți să poată răsturna cu ușurință orice guvern, pe de alta centralizare, extremă centralizare, care să facă a atârna miile și iarăși miile de izvoarașe ale bugetelor și averii publice de victoria, pretinsă politică, din centru”. (**Dacă polemica noastră...**, Timpul, 21 decembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 451)

Administrația este colectoare de voturi

Așa se face că „*administrația nu consistă în muncă, în servicii echivalente cu sumele bugetului, ci în precupețire de voturi*”. (**Apropiindu-se alegerile...**, Timpul, 6 ianuarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 20)

Mercenariat politic

„Cine oferă o leafă bună și un tain află oricând o armată numeroasă de mercenari politici, fie cauza lui cea mai nedreaptă din lume”.(**Locke, filosoful englez...**, Timpul, 6 iulie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 132)

Slăbiciunile democrației reprezentative

Și, deși „nația, care nu numește nici funcționari, nici miniștri, și care nu-i în stare a-i controla și a-i trage la răspundere direct, își alege mandatarii pe care-i însărcinează cu această afacere importantă, sub presupunerea, bona fide, cumcă acești mandatar formează într-adevăr un corp deosebit de puterea executivă, *aceștia se dovedesc a fi o companie de controlori cumpărați de către cei controlabili și înțelegându-se cu ei pe sub mână pentru a face*

*treburi împreună; iar inconvenientul cel mare este că Adunările nu pot fi făcute răspunzătoare de voturile și de actele lor, și că nația, singurul lor judecător, nu e-n stare direct a face altceva decât a alege alți oameni, atunci când actele și voturile rele sunt consumate de mult”.***(Tot în numărul nostru din 20 decembrie..., Timpul, 18 ianuarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 173)**

Legi și organizare străină poporului

„La noi mizeria e produsă, în mod artificial, prin introducerea unei organizații și a unor legi străine, nepotrivite cu stadiul de dezvoltare economică a țării, organizație care costă prea scump și nu produce nimic” **(Frații Nădejde...Timpul, 18 iunie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 212)**

Structura societății

„Există două națiuni deosebite în această țară: una stoarsă și sărăcită, de producători, alta îmbuibată, de mijlocitori . *„Avem de-o parte rasa română, cu trecutul ei, identică în toate țările române, pe care le locuiește, popor cinstit, inimos, capabil de adevăr și de patriotism. Avem apoi, deasupra acestui popor, o pătură superpusă, un fel de sediment de pungași și cocote, răsărită din amestecul scursurilor orientale și a celor occidentale, incapabilă de adevăr și patriotism”.*(«Românul» a contractat năravul..., Timpul, 29 iulie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 267)

Administrația statului

„Trădătorii devin oameni mari și respectați, bârfitorii de cafenele – literatori, ignoranții și

proștii – administratori ai statului român”.

Averi ilicite

„Nu contestăm, de asemenea, că averile s-au înmulțit în România - numai că nu în mâinile românilor; nu contestăm că există multe palate și zidiri mari în orașele noastre – numai că nu ale indigenilor. Suma averilor e așa repărțită, încât prea puțin din ea e în mâini indigene”.

(Câteodată ne cuprinde..., Timpul, 25 septembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 193)

Spolierea statului

„Statul a devenit, din partea unei societăți de exploatare, obiectul unei spoliațiuni continue și acești oameni nu urcă scările ierarhiei sociale prin muncă și merit, ci prin abuzul culpabil al puterii politice, câștigate prin frustrarea statului

cu sume însemnate. Acești dezmoșteniți, departe de-a-și câștiga o moștenire proprie pe Pământ pe singura cale a muncii onorabile, fură moștenirea altora, alterează mersul natural al societății, se substituie, prin vicleșug și apucături, meritului adevărat al muncii adevărate, sunt o reeditare, în formă politică, a hoșilor de codru, instituind codri guvernamentali și parlamentari” (Ni se pare că vorbim..., Timpul, 17 august 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 172)

Clasa de mijloc

„Clasa de mijloc a devenit un adevărat proletariat de postulanți care primejduiește existența țării; și în care guvernele străine, care au interese în Orient, vor găsi, totdeauna, un

manipul gata de a se pune la dispoziția lor”

(Nu încurajăm fanteziile politice..., Timpul, 26 octombrie 1880, în Opere, vol. XI, p.382)

Imoraliatatea în politică

„Față c-o asemenea priveriște, în care virtutea se consideră, de unii, ca o nerozie, se taxează, de alții, ca o crimă, în care inteligența și știința, privite ca lucruri de prisos, sunt expuse invidiei nulițăților și batjocurii caracterelor ușoare, în care cumiție se numește arta de-a parveni sau de-a trăi, fără compensație, din munca altora, spiritul cel mai onest ajunge la momentul fatal, de cumpănă, în care înclină a crede că, în asemenea vreme și-n așa generație, însușirile rele ale oamenilor sunt titluri de recomandație”

(Dacă polemica noastră..., Timpul, 21 decembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 451)

Confuzia valorilor

Astfel, „trădătorul numindu-se geniu, plagiatorul erou, pungașul mare financiar, panglicarul om politic, cămătarul negustor, speculantul de idei om cu principii și speculanta de sineși femeie onestă, judecata poporului nostru s-a falsificat din ce în ce și, la formarea sferelor sale ideale, el a pierdut pretutindenea punctul de plecare sănătos” (Dacă vorbim de adunătura..., Timpul, 26 mai 1883, în Opere, vol. XIII, pag. 304)

Drepturi și obligații

„că fiecărui drept îi corespunde o datorie”
(Ziarul «Presa» în revista sa..., Timpul, 20

martie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 86)

Ierarhia meritelor

”secretul vieții lungi a unui stat este păstrarea ierarhiei meritului” (**Ni se pare că vorbim...**, Timpul, 17 august 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 172)

Critica societății este rău văzută

„Acela ce cutează a se revolta față cu această stare de lucruri, acela care îndrăznește să arate că formele poleite învelesc un trup putred, că «progresul» nostru ne duce la pierzare, că elementele sănătoase trebuie să se conjure și să facă o luptă supremă pentru mântuirea acestei țări este denunțat opiniei publice de către negustorii de principii liberal-umanitare ca barbar, ca antinațional, ca reacționar” (Cu cât

trec una după alta zilele..., Timpul, 23 iunie 1879, în Opere, vol. X, pag. 276)

Demagogia – caracteristică a discursului politic

„Răul esențial care amenință vitalitatea poporului nostru este demagogia” (Pseudo-Românul ne cere..., Timpul, 16 mai 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 119)

demagogii neștiind nimic, neavând nimic, vor să se ridice deasupra tuturor și să trăiască din obolul nemeritat al săracului. Ei se întemeiază pe nevoile – din nefericire veșnice – și pe lesnea crezare a mulțimii; și, fiindcă, în genere, sunt înzestrați în loc de minte cu vicleșug numai, stăpânirea lor înseamnă domnia brutalității, a viciilor și a ușurinței” (Credem că destul am vorbit..., Timpul, 9 ianuarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 169)

Caracteristicile discursului demagogic

„Meșteșugul absolutismului demagogic constă în regula de a păstra aparențele, dar de-a călca cuprinsul, de-a păzi litera, dar de-a ocoli spiritual Constituției” (Manuscrisul Deci, traducând această comparație..., în Opere, vol. XI, pag. 463)

Demagogia și despotismul – cauze ale decăderii unui stat

„De câte ori vom deschide istoria, vom vedea că statele scad și mor prin demagogie, sau prin despotism. „Nu există în adevăr decât două forme ale tiraniei și ale decadenței unui stat omenesc: despotismul și demagogia. Și despotismul egalizează pe oameni, supuindu-i

unuia singur, lăsând să se degenereze cele mai nobile facultăți ale lor, patimile bune și inteligența; precum și demagogia are același fatal efect, prin indiferentismul care-l inspiră naturilor deschise și mari, văzând în fața-le biruința constantă a mediocrității și a șiretlicului”.(Discuția iscată..., Timpul, 14 ianuarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 32)

Votul universal și demagogia politicianistă

...„În teorie nimic mai frumos decât sufragiul universal, dar, în practică, nu este decât opresiunea mulțimei, a ignoranței, a pasiunilor măgulite și lingușite de demagogi. Când știe cineva că toată civilizația și cultura omenească e neapărat mărginită la cercurile acelea care au îndestul timp și destulă neatârnare pentru a le

*învăța și pricepe, când știe că nimicind capul
unui învățat ai nimicit învățătura lui, care era
poate rezultatul unei dezvoltări de sute de ani,
când știe apoi că nulitatea demagogică nu
suferă nici un merit adevărat lângă sine și că, ea
și cu semenii ei, voiește a fi tot, atuncea vede
lesne că radicalismul și demagogia, sub scutul
sufrajului universal și al principiilor liberale – de
care știu a se servi cu mare succes, mulțumită
credulității maselor și slăbiciunii sau
sentimentalismului oamenilor luminați –
demagogii conduc lumea la distrugerea
civilizațiunii, la haos” (Mihai Eminescu, Credem
că destul am vorbit..., Timpul, 9 ianuarie 1879,
în Opere, vol. X, pag. 169, 170)*

Diferență între democrație și demagogie

*„Cum se-aseamănă demagogia pretutindenea!
Pe când statele liberale în care nu domnește
platitudinea uliței se diversifică după geniul lor
național, după instinctele înnăscute, ajungând,
pe rând, unul la glorie militară, altul la înflorire
în științe și arte, un al treilea la dominațiunea
mărilor prin comerț și industrie; demagogia,
stearpă ca idee, improductivă, lipsită de simț
istoric, amenință a aduce, până și statele cele
mai fericite prin inteligența și iubirea de muncă
a poporului lor, la o platitudine, la o vânătoare
de posturi, o meschinărie personală care
ascunde în sine decadența și descompunerea”
(Politica de stat și politica de partid, Timpul, 14
august 1880, în Opere, vol. XI, pag. 297, 298)*

Falsul patriotism

„Ești «patriot» de meserie, postulant, consumi numai, te bucuri de partea cu soare a vieții, adăpostit de eterna lesniciune de a îmbăta o nație, parte incultă, parte pe jumătate cultă, cu vorbe late și cu apă rece” (The Times și Timpul, iată tema..., Timpul, 20 mai 1881, în Opere, vol. XII, pag. 178)

Degenerarea regimului pluripartit

„Din momentul în care luptele de partid au degenerat în România în lupta pentru existența zilnică, din momentul în care mii de interese private sunt legate de finanțe sau de căderea unui partid, nu mai poate fi vorba de neatârnamarea politică a diferitelor grupuri care-și dispută puterea statului. Din momentul în care interesul material de-a ajunge la putere

precumpănește, o spunem cu părere de rău: lupta egală, în țară și în Parlament, nu mai e decât manipulul unor ambiții personale, al unor apetituri, pe cât de nesățioase, pe atât de vrednice de condamnat” (Ni se anunță din Viena..., Timpul, 19 septembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 337)

Critica falsei democrații

„Sistemul demagogic, care din politică face o speculă, din sufragiul claselor amăgite o scară de înaintare în economia, nu politică, ci privată, a membrilor societății de exploatație” («Românul», după ce parafrazează..., Timpul, 28 septembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 349)

Politica împrumutului extern

„mănâncă venitul țării, mănâncă pe datorie pâinea a trei generațiuni viitoare, căci tot luxul ce-l face azi, mâine va fi mizerie. Deficit lângă deficit, împrumut lângă împrumut, datorie lângă datorie, până ce finanțele României nu vor fi, curând, decât, o gaură mare”

(Manuscrisul Articoli nepoliticoși. Proză politică

– Proză limbistică, în Opere, vol. IX, pag. 448)

Electoratul este indus în eroare și dezorientat

„poporul, mânat la alegeri de baioneta civico-electorală, suportă plebea aceasta, fără a pricepe. Încurcat în paragrafi și articoli traduși din franțuzește, nemaștiind a distinge alb de negru și adevăr de minciună, cu mintea uimită de fraze fără cuprins, de un întreg lexicon de termeni care n-au nici o realitate îndărătul lor, e

pe punctul de a-și pierde până și limba și bunul simț, vestit odinioară” (Cu timpul au început a se recunoaște..., Timpul, 11 octombrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 366)

Sistemul pluripartit

„Toate puterile sufletești ale generațiunii sunt absorbite de lupte de partide și, la rândul lor, toate partidele nu sunt decât de amplasare, după chiverniseală e deviza tuturor partidelor, a tuturor purtătorilor de stindard cum s-ar zice – căci, la urma urmelor, fiecare e în stare să moară pentru stindard și pentru...chiverniseală” (Manuscrisul Articoli nepoliticoși. Proză politică – Proză limbistică, în Opere, vol. IX, pag. 448)

Caracterul clasei politice

Căci, „poate să fie un partid demagogic altceva decât exploatatorul intereselor publice?

Mulțimea asta de oameni fără învățătură, care și-a făcut din politică o speculă, poate ea să trateze negoțul ei cu fraze, altfel decât oricare precupeț?” (Fără a avea darul..., Timpul, 10 iunie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 203)

Egalitatea în fața legii

„Trebuie ca, cu toții, să ne dăm seama de cauzele ce turbură societatea, de elementele ce împiedică redobândirea echilibrului pierdut, și să le combatem cu curaj și stăruință: Dintr- un principiu tutelar, principiul egalității înaintea legii, s-a făcut o armă de război între clase;

toate condițiunile sociale s-au surpat și s-au amestecat într-un fel de promiscuitate; spiritul public a luat o direcțiune foarte periculoasă; tradițiunile țării s-au uitat cu totul; o clasă nouă, guvernantă, s-a ridicat, fără tradițiuni și fără autoritate, încât țara cea mare, temeiul și baza naționalității noastre, nu-și găsește conștiința raporturilor politice cu cei ce o guvernează; drepturile politice au devenit un instrument de ambițiune, de îndeastulare a intereselor particulare; în locul sentimentului public dezinteresat avem pasiuni politice, în loc de opiniiuni avem rivalități de ambiții; toleranța pentru toate interesele cele mai vulgare și cele mai de jos este morala ce distinge astăzi lumea politică de la noi” (Patologia societății noastre, Timpul, 4 ianuarie 1881, în Opere, vol. XII, pag.15)

Deficitul bugetar

„atât trebuințele statului cât și ale particularilor - ale plebei de sus cum zicem noi - sunt cu mult mai mari decât veniturile lor; balanța comercială - fără importanță pentru o țară industrială, dar importantă pentru una agricolă - ne este defavorabilă” (Privind la politica noastră..., Timpul, 15 iulie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 248)

Popoarele ce au cunoscut corupția și civilizația înaltă ajung la decadență

„Tinerețea unei rase nu atârnă de secolii pe care i-a trăit pe Pământ. Orice popor care n-a ajuns, încă, la o deplină dezvoltare, care n-a trecut încă prin corupția și mizeriile ce le aduce cu sine o civilizație înaltă, dar în decadență, e un popor tânăr. La popoarele tinere se va constata un fel

de identitate organică: craniile sunt cu totul asemănătoare în privința formațiunii și mărimii, statura este cam aceeași, precum un stejar nu este decât reproducțiunea unui alt stejar. Din această asemănare de formațiune rezultă o mare asemănare de aptitudini și înclinări, care se manifestă în caracterul unitar al naționalității. Din asemănarea de aptitudini rezultă o extremă putere și energie vitală a colectivității. În acest stadiu de dezvoltare, al nediversificării, omul face atât de mult parte din totalitate, încât nu el, ci abia totalitatea formează un singur individ. O încrucișare cu o altă rasă, asemenea tânără, dă un rezultat nou, în care aptitudinile amundurora se împreună într-o formă nouă, vitală. Amestecul, însă, dintre o rasă îmbătrânită și una tânără dă aceleași rezultate pe care le dă căsătoria între

moșnegi și femei tinere: copii închirciți, mărginiți, predispuși spre morbiditate. Iar ceea ce este fizic adevărat e [și] intelectual și moralicește adevărat. Spiritele sunt morbide: de-acolo substituția a orice activitate intelectuală adevărată prin viclenie, tertip și minciună” (Nu ne îndoim că distingerea..., Timpul, 1 august 1881, în Opere, vol. XII, pag. 272, 273)

Cosmopolitismul versus conservarea naționalității

„Elemente străine, îmbătrânite și sterpe, s-au amestecat în poporul nostru și joacă comedia patriotismului și a naționalismului. Neavând tradiții, patrie hotărâtă ori naționalitate hotărâtă, **au pus, totuși, mâna pe statul român.** *Conștiința că ele sunt deosebite de neamul*

românesc nu le-a dispărut încă – ele se privesc ca o oaste biruitoare într-o țară vrăjmașe. De aceea nu-i de mirare că întreaga noastră dezvoltare mai nouă, n-a avut în vedere conservarea naționalității, ci realizarea unei serii de idei liberale și egalitare cosmopolite. A fost o finețe extraordinară de-a debita esența cosmopolitismului sub forma naționalității (Spre pildă prin manipularea abilă a simțământului de fraternitate: „Toate capetele unor rase degenerate care s-au îngrămădit în orașele României, toți microcefalii și toate stârpiturile, apar sub **formă de reputații uzurpate**; toată această plebe s-a constituit în stăpâna pământului românesc. Libertate, Egalitate, Fraternitate! Ce e mai frumos în lume decât ca tot ce se scurge în România ca într-o mlaștină să fie liber ca noi, egal cu noi, frate cu noi?” (

Adevărul doare..., Timpul, 14 noiembrie 1880, în
Opere, vol. XI, pag. 404, 405)

Xenofobie sau adevăr istoric ?

"A fost o finețe extraordinară de-a debita
esența cosmopolitismului sub forma
naționalității și de-a face să treacă toate
elementele sănătoase și istorice ale trecutului
sub acest jug caudin (Cine va face lista
funcționarilor, mai cu seamă înalți, a
pensionarilor, a deputaților, a arendașilor
bunurilor publice și [a celor] private, c-un cuvânt
a tot ce reprezintă circulațiunea și
reglementarea vieții generale a țării, va
observa, cu înlesnire, că frânele stăpânirii reale
a[u] scăpat din mâna elementului autohton și
istoric, și-a[u] încăput pe mâini străine".(

«Românul» a contractat năravul..., Timpul, 29 iulie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 267.)

Egalitarism cosmopolit, rampă de lansare în politică

” Odată egalitarismul cosmopolit introdus în legile politice ale țării, orice patriot improvizat și de proveniență îndoioasă a voit [și a putut] să stea alături cu aceia pe care trecutul lor îi lega, cu sute de rădăcini, de țară și popor. Dar acești oameni noi, acești «patrioți», căutau numai foloasele influenței politice, nu datoriile. Din cauza acestor elemente, care formează plebea de sus, elementele autohtone ale țării dau repede îndărat în privire morală și în privire materială” (Ziarele franceze..., Timpul, 22 martie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 109)

Elementul alogen considerat exploatatorul neamului românesc

*„Străini superpuși fără nici un cuvânt nației
românești, o exploatează cu neomenie, ca orice
străin fără păs de țară și popor” (Adevărul că în
decursul..., Timpul, 9 august 1881, în Opere, vol.
XII, pag. 284)*

Sentimentul de alienare al românilor

*„am ajuns, într-adevăr, în această Americă
dunăreană, ca tocmai românii să fie tratați ca
străini, să se simtă străini în țara lor proprie”
(Adevărul doare..., Timpul, 14 noiembrie 1880,
în Opere, vol. XI, pag. 404)*

Exploatarea străină

„Acest spectacol al exclusivei stăpâniri a unei rase și decăzute și abia imigrate asupra unui popor istoric și autohton e o adevărată anomalie, căreia poporul istoric ar trebui să-i puie capăt, dacă ține la demnitatea și la onoarea lui” (Adevărul că în decursul..., Timpul, 9 august 1881, în Opere, vol. XII, pag. 284)

Veneticii urăsc tradițiile și trecutul românesc

„Nu e indiferent ce elemente determină soarta unui popor. Predispoziții și aptitudini moștenite, virtuți și slăbiciuni moștenite, calități sau defecte intelectuale și morale, dau domniei unui element etnic alt caracter decât domniei altui element. Demagogia la noi însemnează ura

înrădăcinată a veneticului fără tradiții, fără patrie, fără trecut, în contra celor ce au o tradiție hotărâtă, un trecut hotărât” (Urmând discuțiunea..., Timpul, 30 iulie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 269)

Datoria de a fi patriot

„A fi bun român nu e un merit, nu e o calitate ori un monopol special, ci o datorie pentru orice cetățean al acestui stat, ba chiar pentru orice locuitor al acestui pământ, care este moștenirea, în exclusivitate și istorică, a neamului românesc. Acesta este un lucru care se înțelege de la sine” (Adevărul doare. Pe la 3 martie..., Timpul, 1 aprilie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 121)

Redobândirea sentimentului de apartenență la o entitate națională

„Ceea ce voiesc românii să aibă e libertatea spiritului și conștiinței lor în deplinul înțeles al cuvântului. Și fiindcă spirit și limbă sunt aproape identice, iar limba și naționalitatea asemenea, se vede ușor că românul se vrea pe sine, își vrea naționalitatea, dar o vrea pe deplin” (Se vorbește că în Consiliul..., Curierul de Iași, 17, 19, 21, 26, 28 noiembrie 1876, în Opere, vol. IX.)

Asimilarea fanarioților

„Nu oprim pe nimenea nici de a fi, nici de a se simți roman. De altfel, „nu toți cei care au trecut la noi sub numele de fanarioți sunt într-adevăr fanarioți. Din contra, foarte numeroase elemente s-au asimilat cu totul, și doar imigrațiunea cea mai proaspătă, de pe la 1820-

1830 încoace, prezintă inconvenientele neasimilării ori a neputinței de a se asimila”(Nu ne îndoim că distingerea..., Timpul, 1 august 1881, în Opere, vol. XII, pag. 273)

Condițiile morale pentru a deveni cetățean român

„Ceea ce contestăm, însă, e posibilitatea multora dintre aceștia de a deveni români, deocamdată. Aceasta e opera secolelor. Până ce însă vor fi cum sunt: până ce vor avea instincte de pungășie și cocoterie nu merită a determina viața publică a unui popor istoric. *Să se moralizeze mai întâi, să-nvețe carte, să-nvețe a iubi adevărul pentru el însuși și munca pentru ea însăși, să devie sinceri, onești, cum e neamul românesc, să piarză tertipurile, viclenia și istericalele fanariote, și-atunci vor putea fi*

români adevărați. Pân-atunci ne e scârbă de ei, ne e rușine c-au uzurpat numele etnic al rasei noastre, a unei rase oneste și iubitoare de adevăr, care-a putut fi amăgită, un moment, de asemenea panglicari, căci și omul cel mai cuminte poate fi amăgit o dată” (Teoria noastră..., Timpul, 17, 18 august 1881, în Opere, vol. XII, pag. 296)

Renașterea României se întemeiază pe idea de stat național

„Voim și sperăm o reacție socială și economică determinată de rămășițele puterilor vii ale poporului, care, dacă nu e preursit să piară, trebuie să-și vină în fire și să vadă unde l-a dus direcția liberală. Prin reacție nu înțelegem o întoarcere la un sistem feudal, ce nici n-a existat cândva în țara noastră, ci o mișcare de

îndreptare a vieții noastre publice, o mișcare al
cărei punct de vedere să fie ideea de stat și de
naționalitate, sacrificate până astăzi, sistematic,
principiilor abstracte de liberalism american și
de umanitarism cosmopolit. O asemenea
mișcare ar pune stavile speculei de principii
liberale și umanitare, ar descărca bugetul
statului de cifrele enorme ale sinecurilor
«patriotice» și ar condamna, astfel, pe mulți
«patrioți» subliniați la o muncă onestă dar grea;
ar apăra treptele înalte ale vieții publice de
năvala nulităților netrebnice și triviale,
garantând meritului adevărat vaza ce i se
cuvine; ar tinde la restabilirea respectului și
autorității și ar da, astfel, guvernului mijloacele,
și morale și economice, pentru a cârmui bine
dezvoltarea normală a puterilor acestui popor.
Nu e dar vorba de reacțiune prin răsturnare

*deși, „totul trebuie smuls din mâna acelor oameni care au o înnăscută incapacitate de-a pricepe adevărul și sunt lipsiți de patriotism, **trebuie dacizat**, nația românească n-are de gând să instituie, pentru reglarea acestui soi de stăpânitori, Ordinul Sfintei Cânepe”.* («Românul» a contractat năravul..., Timpul, 29 iulie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 267)

”Nu este vorba de reacțiune prin răsturnare ci prin înlăturarea elementelor bolnave și străine din viața noastră publică de către elementele sănătoase coalizate” (De când cu începerea..., Timpul, 19 septembrie 1879, în Opere, vol. X, pag. 319)

Racilele societății

„Mizeria materială și morală a populației, destrăbălarea administrației, risipa banului public, cumulusul, corupția electorală, toate acestea n-au a face, la drept vorbind, cu cutări sau cutări principii de guvernământ. Oricare ar fi guvernul și oricare vederile sale supreme, corupția și malonestitatea trebuie să lipsească din viața publică; oricare ar fi, pe de altă parte, religia politică a unui guvern, ea nu-i dă drept de-a se servi de nulițați venale, de oameni de nimic, pentru a guverna” (Observăm că unirea..., Timpul, 9 decembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 238)

Administrația țării

„Administrațiunea unei țări formează un tot nedivizibil; diferitele ei ramure fac parte din aceeași sistemă și sunt neapărate una alteia, tocmai după cum o bucată a unei mașine este neapărată fiecăreia dintre celelate și mecanismului întreg. Când o bucată a mecanismului merge rău, toată sistemă din care face parte suferă” (La noi ca la nimenea..., Timpul, 12 septembrie 1878, în Opere, vol. X, pag. 111)

„A administra înseamnă a privi bunăstarea populațiunii ca pe un lucru încredințat înțelepciunii și vegherii tale. Să gândești pentru cel ce nu gândește, să pui în cumpănă dările, să le deschizi oamenilor ochii” (La noi ca la

nimenea..., Timpul, 12 septembrie 1878, în
Opere, vol. X, pag. 111)

Calitatea aleșilor nației

„Sperăm că Providența ne va scuti de-a
revedea, în viitoarele Adunări, o seamă măcar
din acele fizionomii a căror pecete e o
neștearsă, înrădăcinată banalitate; sperăm că
alegătorii își vor fi deschis ochii și nu vor mai
trimite în Adunări naturi despre care nimeni în
lume nu poate ști cu ce trăiesc de pe o zi pe
alta, nici palavragii care pierd vremea
Adunărilor cu discursuri nesărate,
dezgustătoare prin lipsa lor de cel mai comun
bun simț” (Ieri s-a citit..., Timpul, 24 martie
1879, în Opere, vol. X, pag. 211)

Despre legiuitor

„Trebuie odată ca poporul românesc să-nțeleagă cum că, totdeauna, omul ce are ceva, omul care are ce pierde, fie nume istoric, fie avere, fie razimul moral al unei mari inteligențe sau a unei mari culturi, numai acela cumpănește [drept] când face legi, judecă cu precauțiune și nu are interes de a sta neapărat la putere, numai și numai pentru a se hrăni din buget” (Nu suntem dispuși a reveni..., Timpul, 30 septembrie 1878, în Opere, vol. X, pag. 129)

Valorile ce definesc caracteristica unui stat

„Natura poporului, instinctele și înclinările lui moștenite, geniul lui, care adesea, neconștiut, urmărește o idee pe când țese la războiul vremii, aceste să fie determinante în viața unui stat, *nu maimuțarea legilor și obiceielor străine*”

(Ceea ce dă guvernului..., Timpul, 1 aprilie 1882,
în Opere, vol. XIII, pag. 87)

Ce reprezintă legea ?

*„Legile ar trebui să fie, dacă nu codificarea
datinei juridice, cel puțin dictate și născute din
necesități reale, imperios cerute de spiritul de
echitate al poporului; nu reforme introduse în
mod clandestin, necerute de nimenea sau
vulgarizate ca o marfă nouă sau ca un nou
spectacol”. (Ceea ce dă guvernului..., Timpul, 1
aprilie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 87)*

*”Toate dispozițiile câte ating viața juridică și
economică a nației trebuie să rezulte, înainte de
toate, din suprema lege a conservării
naționalității, cu orice mijloc și pe orice cale,
chiar dacă mijlocul și calea n-ar fi conforme cu
civilizația și umanitarismul care azi formează*

masca și pretextul cu care Apusul se luptă cu toate civilizațiile rămase îndărăt sau eterogene” (De ceea ce ne temem..., Timpul, 27 mai 1879, în Opere, vol. X, pag. 259)

Disproporție între cei ce produc și cei ce consumă

„Înmulțirea claselor consumatoare și scăderea claselor productive, iată *răul organic*, în contra căruia o organizare bună trebuie să găsească remedii” (După cum se poate prevedea..., Timpul, 2 octombrie 1879, în Opere, vol. X, pag. 323)

Caracterul legilor

„*Prin legi practice trebuie să [li] se creeze oamenilor condițiile unei munci cu spor și putere de înflorire*” (După cum se poate prevedea...,

Timpul, 2 octombrie 1879, în Opere, vol. X, pag. 323)

Defecte ce trebuie ocolite

„Avem nevoie, mai întâi de toate, de-a urî neadevărul, ignoranța lustruită, cupiditatea demagogilor, suficiența nulițăților” («Românul» după ce parafrazează..., Timpul, 28 septembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 349)

Cheltuieli inutile

„e clar că un stat care cheltuiește pentru preținse necesități politice mai mult decât poate suporta producția poporului va ajunge, pas cu pas, la sărăcie, prospăită cu vorbe, dar din ce în ce mai simțitoare prin trebuințele miilor de indivizi pe care un sistem fals i-a ridicat, prefăcându-i în exploatatori ai averii publice” (E

clar că un stat..., Timpul, 12 noiembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 400)

Racila sărăciei

„sărăcia e un izvor de rele fizice și morale, care, la rândul lor, sunt cauze ale decadenței economice” (Două monografii..., Timpul, 5 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 325)

Sisteme de guvernământ

„nicicând, un sistem de guvernământ demagogic, bazat pe instinctele rele ale unei plebe de parveniți, de dorința lor de câștig, de alergarea lor după funcții și onoruri, pe excluderea meritului, nu se va putea împăca cu sistemul contrariu, al unei organizări bazate pe armonia intereselor claselor pozitive ale societății, pe înaintarea lină, dar sigură, a

meritului, pe dezvoltarea normală și gradată”

(Ar fi bine dacă în polemică..., Timpul, 16 septembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 333)

Seriozitatea actului de guvernământ

„dorim să avem un guvern serios și o Cameră serioasă, oricare ar fi elementele din care ar fi compuse” (În zadar ar încerca cineva..., Timpul, 30 ianuarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 183)

Promovarea în politică

„Pentru înaintarea în viața politică să se ceară sau o mare inteligență sau un mare caracter” (Și iarăși bat la poartă..., Timpul, 12 aprilie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 135)

Statul este oglinda moravurilor societății

„căci putrejunea moravurilor private, produsă prin declasarea generală, își are reversul în putrejunea și libertinajul moravurilor publice; și într-o țară de oameni declasați, moralicește căzuți, statul nu poate fi decât icoana lor: el nu va fi un sanctuar, ci un lenociniu” («Românul» în numărul său..., Timpul, 21 septembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 193)

Concordanța între aspirațiile politice ale țării și politicieni

„Ceea ce se pretinde, de la o profesie de credințe politice este, desigur, cu precădere, ca ea să corespundă cu simțămintele și aspirațiile politice ale țării și să fie adaptată instituțiilor

ei. Căci, un principiu absolut, netăgăduit de nici un om cu bun simț, este că o stare de lucruri rezultă în mod strict cauzal dintr-o altă stare de lucruri premergătoare și, fiindcă atât în lumea fizică, cât și în cea morală, întâmplarea nu este nimic altceva decât o legătură cauzală nedescoperită încă, tot astfel, aspirațiunile și sentimentele sunt rezultatul neînălăturat al unei dezvoltări anterioare a spiritului public, dezvoltare ce nu se poate nici tăgădui, nici înlătura” (Un nou program?... , Timpul, 17 februarie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 17)

Calitățile leadership-ului

„Pentru a conduce un popor și economia lui, trebuie o judecată sănătoasă, cunoașterea dreptei proporții între mijloacele întrebuințate și scopul dorit; și, oricare ar fi scopurile urmărite

de clasa cultă a unui popor, ele sunt rele și de nimic dacă nu echivalează cu sacrificiile aduse pentru realizarea lor” (Bătrânii noștri erau practici..., Curierul de Iași, 4 iulie 1876, în Opere, vol. IX, pag. 146)

Nu există sistem de guvernare perfect

„Nici s-a născut omul acela, nici se va naște vreodată, care să afle un sistem de guvernământ absolut bun, în stare să mulțumească pe toată lumea. Precum fiecare om are umbra sa și defectele inerente calităților sale, tot astfel, fiecare sistem politic are defectele acelea care sunt în mod fatal legate de calitățile sale. *Arta omului de stat constă în aptitudinea de-a alege, într-o stare de lucruri dată, sistemul cel mai suportabil din toate, care să asigure un progres de-o jumătate de secol, sau de un secol”*

(Cum cad ministeriile..., Timpul, 22 octombrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 377)

Schimbarea guvernelor trebuie să fie rezultatul voinței poporului

Pentru a i se facilita îndeplinirea acestei misiuni,
*„ideal ar fi ca guvernul din țară să se urce și să
cază prin opinia publică din țară, fără amestecul
elementului de fermentație străin”* (Nu
încurajăm fanteziile politice..., Timpul, 26
octombrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 382)

Administrația țării

„avem opinia că, la prima vedere și pe dibuite e
greu, de nu chiar imposibil, a deosebi sinecurile
de posturile care îndeplinesc un serviciu real.
Iluzia că cutări posturi ar fi de prisos se naște
din împrejurarea că oamenii însărcinați cu ele

nu pricep nimic din ceea ce au să facă... Oare dacă subprefecții ar ști a administra, ar fi ei de prisos? Căci administrația cere cunoștințe speciale de economie națională, finanțe și statistică, pe lângă cunoștința legilor țării. Dar un subprefect care nu știe importanța unei date statistice: nu știe să distingă o dare comunală ruinătoare de una productivă, nici o șosea de utilitate secundară de una de absolută trebuință – un subprefect care irosește în lucruri de prisos puterile vii ale poporului e de-a dreptul stricăcios” (Bugetul pe anul curent..., Curierul de Iași, 5 ianuarie 1877, în Opere, vol. IX, pag. 297)

Hipercentralizarea actului de conducere

„Statul e atât de omnipotent în România, încât totul atârână de centru, până și numirea unui primar de comună rurală. Spună-ni-se dacă în

timpul vechi se mai întâmpla ca un consiliu comunal să fie în bătaia decretelor ministeriale de dizolvare și de numire?” (În numărul de ieri am arătat..., Timpul, 26 iulie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 268)

Depolitizarea administrației

„La comună și la județ n-ar trebui să fie vorba de alegeri cu caracter politic. Din amestecul spiritului politic în aceste alegeri¹¹⁶, unde cestiunea nu-i decât de o bună administrație și gospodărire, rezultă că atât de conștiințe problematice, atât de persoane ușurele și incapabile sunt chemate să administreze interese de milioane, să facă și să întrebuiască împrumuturi pe socoteala contribuabililor, sporindu-le neconținut sarcinile deja destul de grele, și să nu da acestor contribuabili, în schimbul sarcinilor,

decât neglijență, insalubritate publică, lucrări de cârpeală sporadică în stradele din centru și, din când în când, și oarecari vexațiuni. Este oare vorba când se fac alegeri comunale să se afirme principii politice, mai ales la noi în țară, unde avem atâta lipsă de simț pozitiv, de însușiri utile, de inteligență și onestitate administrativă?

Între un primar inteligent, harnic și onest și un găgăuță ori un claqueur politic cuvintele de coterie trebuie să determine preferința alegătorilor contribuabili? Noi știm că școala ai cărei adepți sunt astăzi la putere răspunde afirmativ la aceste întrebări. Pentru acești onorabili nu este nimic mai important decât căpățuirea înregimentațiilor partidului. La județ și la comună sunt bani, gheșefturi și putere; unde sunt toate acestea trebuie să fie date pe

mâna «patrioților», cu al căror concurs se votează bugetele generale ale statului și două-trei proiecte de legi organice într-o singură noapte sau un mare gheșeft, ca răscumpărarea Cernavodă- Chiustenge, într-un ceas. Interesele comunei însă, bine înțelese, trebui să importe pe aceia care, nu din prisosul, ci din strictul lor necesar, contribuie la casa comunală (la bugetul local Recomandăm prin urmare, cu tot dinadinsul, tuturor alegătorilor să meargă la alegerile comunale și, cumpănindu-și bine votul, să aleagă dintre candidați nu pe aceia ce nu li se prezintă cu alte titluri decât că stau la umbra bairacului liberal- național, ci pe aceia care le prezintă garanții de capacitate și onestitate administrativă” (În prima săptămână..., Timpul, 21 iunie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 215)

Responsabilizarea alegătorilor

„Dacă alegătorii nu se vor lăsa înecați de fraze patriotico-reversibile și nu vor avea în vedere abstracțiuni gazetărești, atunci țara va merge bine” (Era un obicei înainte..., Timpul, 10 mai 1881, în Opere, vol. XII, pag. 169)

Naivitatea alegătorilor

Și, întrucât, „demosul este, adeseori, un suveran nestatornic, inesperient, lesne crezător; preocupațiuni zilnice și absorbirea vieții lui într-un veșnic prezent, negândirea lui nici la trecut, nici la viitor, lesniciunea de a-i distrage atenția prin serbări publice, prin întreprinderi hazardate, prin expediente factice, îl fac, adesea, impropriu de a gândi mai adânc asupra unei cestiuni de interes public, îl fac accesibil pentru fraza mare și surd pentru adevăr; e bine

ca ochi sobri, care disting măreția înscenării de însuși fondul piesei ce se joacă, să îi atragă atenția asupra acestuia din urmă, pe când simțurile lui sunt uimite de partea decorativă a vieții publice”;

Clasa de mijloc

iată rolul unei clase de mijloc culte, prospere și naționale, care l-ar face să înțeleagă că „fără muncă și fără capitalizarea ei, adică fără economie, nu există libertate. Celui care n-are nimic și nu știe să se apuce de nici un meșteșug dă-i toate libertățile posibile, tot rob e, robul nevoilor lui, robul celui dintâi care ține o bucată de pâine în mână, căci e cu totul indiferent dacă închizi o pasăre în colivie sau dacă ai strâns, de pretutindeni, grăunțele din care ea se hrănește”
(Credem că destul am vorbit..., Timpul, 9

ianuarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 168)

Responsabilizarea clasei politice

lar politicienii, la rândul lor, să „capete convingerea că statul xist, moștenit de la zeci de generații care au luptat și suferit pentru xistent lui, formează moștenirea altor zeci de generații viitoare și nu e jucăria și proprietatea, în exclusivitate, a generației actuale” (, La propunerea noastră..., Timpul, 31 august 1878, în Opere, vol. X, pag. 104)

Politică de perspectivă

„prin izolarea noastră între elemente radical străine, suntem poate singurul popor condamnat a nu face politică momentană, ci pe secole înainte” (Voim să ne spunem părerea..., Timpul, 16 decembrie 1879, în Opere, vol. X,

pag. 373)

Demagogia

„toate puterile apusene știu că posedăm înlăuntrul nostru veninul descompunerii sociale, demagogia” (Puține zile încă..., Timpul, 4 mai 1879, în Opere, vol. X, pag. 230)

Rolul expaților

„politica străină, împreună cu străinii care ne guvernează, tind la substituirea elementului român prin scursuri din toate unghiurile lumii” (S-o lovi..., Timpul, 5 decembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 236)

Sărăcia – cauza corupției

...„Sărăcia pentru mase e cu mult mai deschisă corupțiunii decât averea” (În discutarea proiectului de maiorat..., Timpul, 20 decembrie

1879, în Opere, vol. X, pag. 375)

Teoria conspirației universale

„O serioasă turburare socialistă amenință Europa. Cetățenii «liberi, independenți și înfrățiți» ai republicei universale, care sunt reprezentați prin liberalism, încearcă a răsturna toate formațiunile pozitive de stat. Atentate, scene de uliță, turburări, încep a-și arunca umbrele de pe acum. Cercul de oameni într-adevăr culți e foarte mic. Împrejurul acestui cerc e unul mai mare, al publicului cult, care poate să priceapă și să aprecieze cultura învățaților, fără însă de-a produce ceva pe acest teren. Masa e sau incultă sau pe jumătate cultă, lesne crezătoare, vanitoasă și lesne de amăgit. Oamenii cu cunoștințe jumătățite, semidocti sau inculți cu totul, caută a o asmuți asupra claselor

superioare, a căror superioritate constă în naștere, avere sau știință. Cultura omenirii, adică grămădirea unui capital intelectual și moral, nu seamănă cu grămădirea capitalurilor în bani. Victoria principiilor liberale-socialiste însemnează moartea oricărei culturi și recăderea în vechea barbarie. Cultura oricărei nații e- mpresurată de-o mulțime oarbă, gata de-a recădea, în orice moment în barbarie” . (Din Petersburg ne sosește știrea..., Timpul, 6 august 1878, în Opere, vol. X, pag. 91)

Intoleranța politică

„În cursul întregii istorii a românilor putem vedea, la ivirea unor pericole mari, înveninându-se, și mai mult, urile de partid, netoleranța politică” (Ambasadele turcești..., Curierul de Iași, 1 mai 1877, în Opere, vol. IX, pag. 372)

Politica externă

„Sentimentul istoric al naturii intrinseci a statului sau o mână de fier, din nefericire, lipsesc; așa încât, departe de-a vedea existența statului asigurată prin cârma puternică și prevăzătoare a tot ce poate produce nația mai viguros, mai onest și mai inteligent, suntem, din contră, avizați de-a aștepta siguranța acestei existențe de la mila sorții, de la pomana împrejurărilor externe, care să postuleze ființa statului român ca pe un fel de necesitate internațională. Cumcă acea necesitate internațională n-are nevoie de-a ține seama de sentimentele noastre intime, de existența rasei latine, ci numai de existența unui petec de pământ cvasineutru lângă Dunăre, ne-a dovedit-o cu prisos Congresul de la Berlin. Ce-i pasă

Congresului că se răpește o parte din patria străveche a neamului românesc ca atare? Ce li-i lor de Hecuba? Ce-i pasă cine va locui pe pământul românesc? Materialul de oameni îi e indiferent, cestiunea europeană e ca să existe o fâșie de pământ între Rusia, Austria și noile formațiuni ale fostei Turcii, încolo lucrul le e totuna” (La propunerea noastră..., Timpul, 31 august 1878, în Opere, vol. X, pag. 104, 105)

Despre revolta maselor

„Istoria își are logica ei proprie: *nici un neam nu e condamnat de a suporta, în veci, un regim vitreg, corupt și mincinos*. Ne temem că aproape e ziua în care simțul conservării fizice, revoltat de maltratările administrative și fiscale și de exploatarea excesivă din partea străinilor, va

preface poporul nostru într-o unealtă lesne de mânuit în contra chiar a existenței statului” (S-olvi..., Timpul, 5 decembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 236, 237)

Greșelile în politică

„Greșalele în politică sunt crime; căci în urma lor suferă milioane de oameni nevinovați, se mpiedică dezvoltarea unei țări întregi și se mpiedică, pentru zeci de ani înainte, viitorul ei” (Parturiunt montes..., Timpul, 13 februarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 54)

Istoria statului și dreptului românesc

„Dacă a existat de facto o aristocrație română întemeiată pe un drept public cert, ea a încetat de-a exista deodată cu anul 1700, deodată cu căderea domniei naționale. Nici recunoaștem,

nici putem recunoaște epocii fanarioților dreptul suveran de-a conferi titluri și demnități, precum nu le-am fi recunoscut-o turcilor, a[i] căror mandatarî în țară erau fanarioții. De-aici se explică repede a cădere a prerogativelor politice în secolul nostru, pentru că asemenea prerogative trebuie să răsară dintr-un drept public determinat, iar acest drept public a murit la 1700 și exercitarea lui din partea străinilor se considera ca o uzurpațiune viciată până în sâmburul ei de ilegitimitate” («Românul» nu încetează..., Timpul, 6 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 54)

Reformele politice și juridice-forme fără fond

„noi pretindem ca formele introduse să nu rămână forme goale, coji pentru a juca partizile cu ele, ci să aibă cuprins real. Voim a conserva

libertăți și instituțiuni prin realizarea lor, prin aplicarea lor sinceră față cu un curent care le discreditează prin abuz și prin ducerea la absurd". (Am văzut cu înlesnire..., Timpul, 24 februarie 1880, în Opere, vol. XI, Ed. cit., București, 1984, pag. 30)

„Nu trebuie uitat fondul, nu trebuie uitat că orice bun de care ne bucurăm în lume e în mare fapta altora și posesiunea lui trebuie răscumpărată printr-un echivalent de muncă. De aceea e de datoria claselor superioare de-a strânge cât mai multă cultură pentru a ușura munca celor de jos, pentru a le lumina și a le conduce spre binele lor moral și material" (și iarăși bat la poartă..., Timpul, 12 aprilie 1881, în Opere, vol. XII, Ed. cit., București, 1985, pag. 135)

România, un model colonial ?

„America dunăreană se mai numește încă în ironie România” (Mai alaltăieri..., Timpul, 19 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 74)

Corupția mulțimii

Câțiva franci și câteva masalale împărțite la primărie vor produce oricând simpatiile necesare unui guvern și vor închide gura nemulțumiților” (Mai alaltăieri..., Timpul, 19 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 75)

Căci, truditul: *„întreaga organizație a Statului a îngrijit să n-aibă cu ce-și ținea zilele de azi pe mâine”* (Mai alaltăieri..., Timpul, 19 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 75)

Calitatea omului de stat responsabil

„Credem că ne putem dispensa de venerabilele piei de vițel ale culturii întinse și variate și a ne mulțumi cu cunoștința de țară și oameni și mai cu seamă cu acea calitate ce distinge pe omul de stat înaintea ambițiosului și a curtizanului: cu integritatea și energia caracterului” (Varii în adevăr..., Timpul, 14 ianuarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 28)

Onestitatea în politică

„Principii greșite de es[emplu] pe mâna unor oameni onești sunt mai folositoare decât principii foarte bune în mâinile unor panglicari. Căci adevărul într-un stat nu stă atâta pe idei pre cât în caracter și sâmburul vital, seriozitatea de caracter și de aspirațiune formează adevărata greutate a unui grup de oameni

politici, nu bruma de idei culese de prin cărți. O minte clară și o inimă dreaptă plătesc în viața unui popor mai mult decât o mie din frazele oratorice". (Totdauna înaintea unui vot..., Timpul, 13 ianurie 1880, în Opere, vol. X, pag. 388)

Binele public-binele personal

„C-un om care dorește binele statului și numai pe acesta poți discuta, c-un om însă pentru care binele statului e numai un pretext, iar binele lui propriu ținta adevărată nu există discuție, căci cu apetitul nu se discută decât punându-i înainte perspectiva de-a-l îndestula și mai bine".(Totdauna înaintea unui vot..., Timpul, 13 ianurie 1880, în Opere, vol. X, pag. 388)

Critica la adresa Constituției: fiscalitatea excesivă și centralizarea puterii

„Cu toată Constituția liberală, dar mai cu seamă egalitară, suntem mai departe decât oricând de adevărata libertate, mai departe decât oricând de acea elementară facultate a poporului de-a-și fixa singur dările în proporție cu puterile lui: Statul nostru centralizat cere, mereu cere, pentru necesități de lux, pentru necesități factice chiar, și – din pământ, din iarbă verde – banii trebuie să iasă. Aici nu se mai întreabă nimeni dacă vrea sau poate să plătească: trebuie să plătească, căci mecanismul din centru îi cere mereu și-n fiecare an cheltuielile se sporesc până la istovirea puterii impozabile a locuitorului”.(Laudele pe cari foile guvernamentale..., Timpul, 5 februarie 1881, în

Opere, vol. XII, pag. 52)

Aspecte demografice

„Se observă o scădere a populației, care se urcă în raport direct cu creșterea demoralizării, a ireligiozității și cu întinderea viciilor”.(Pe când discutăm..., Timpul, 21 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 77)

„Rasa română descrește continuu ca număr și degenerază ca constituție fizică”.(Laudele pe cari foile guvernamentale..., Timpul, 5 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 52) *„Acei cari se sporesc sunt populații consumătoare imigrate”.*

Raportul între clasele sociale din România

„Într-adevăr, există într-un stat normal, guvernat omenește, o compensație pentru sacrificiile poporului de jos. Partea descărcată

de munca fizică a societății își pierde puterea musculară (iritabilitatea), dar câștigă înmiiit de mult prin sporirea puterii nervoase (sensibilitate, inteligență). Arte și științe sunt copile ale luxului, dar sunt o compensațiune. Invențiile tehnologice în toate ramurile vieții;) supunând puterea unui sclav orb, care nu se revoltă, a naturii, munca fizică a omului devine din ce în ce mai ușoară. Dar avem noi arte și științe? E pătura aceea consumatoare de nulități o clasă de oameni de știință care să compenseze munca din care trăiesc? Precum știm, nu” (Pe când discutăm..., Timpul, 21 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 77)

Reprezentativitatea poporului

Sarcina de-a reprezenta singur un popor întreg nu mai cade azi asupra nimănuia, nici măcar asupra Domnului, de vreme ce răspunderea politicei esteriore li se cuvine asemenea consiliarilor după vremuri pe cari-i dă ruajul parlamentar. În parantez fie zis împrejurarea aceasta e un mare bine pentru timpul de față, căci generația actuală nu prea pare a cuprinde în nici o parte a ei acel metal rar din care natura se- ndură a turna uneori figuri ca aceea a lui Mircea I” («Românul» nu încetează..., Timpul, 6 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 53, 54)

Politica de amăgire a maselor

„Liberalismul de la noi însemnează astăzi domnia prin mase amăgite și reamăgite, căci mundus vult decipi ergo decipiatur e parola de

guvernământ. Lumea vrea să fie amăgită, s-o amăgim dar, îşi zic confrăţii şi au pentru aceasta o magazie cu fraze cari de cari mai ieftine” («Românul» nu încetează..., Timpul, 6 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 54,55)

Distrugerea forţei productive din România

„Organizaţia de astăzi a favorizat fuga de muncă; ea a ridicat elemente cari n-au nimic în fruntea statului, ca să trăiască sau să se îmbogăţească din averea lui, şi toată organizaţia aceasta a făcut şi pe alte clase să creadă că numai prin politică poţi ajunge ceva! Astfel profesorii de universitate, în loc să-şi caute de treabă, fac politică; profesorii de licee şi de şcoale primare asemenea; ingineri, medici, scriitori, muzicanţi, actori chiar, toţi fac politică pentru a parveni. Şi acesta este răul cu

desăvârșire mai mare; căci relele actuale ar putea fi trecătoare, dar corupându-se însuși nervul vieții oricărei societăți, iubirea de muncă, nu mai e nici măcar speranță de îndreptare. Armata noastră poate câștiga bătălii(;), un ministru de externe poate conduce politica în afară cu nemaipomenită dibăcie; toate acestea împreună vor forma luxul istoric al existenței noastre, dar acest lux nu va opri discompunerea sângelui nostru social, pieirea noastră prin pieirea muncii”.(Într-un studiu de politică..., Timpul, 9 decembrie 1878, în Opere, vol. X, pag. 156)

Independența externă este afectată de împilarea internă

„Puțin ne ajută bunul moral al neatârării naționale când pseudoromânii noștri opun piedici esențiale dezvoltării poporului nostru”(Foile române din Ardeal..., Timpul, 13 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 69)

Teoria conspirației

„Între aceste mii de oameni cari n-au nimic, n-au învățat nimic, nu muncesc nimic și cari cu toate acestea vor să trăiască bine și de-a gata s-a stabilit o adevărată conspirație pentru a zădărnici orice progres real al poporului. O conspirație tăcută, dar puternică și solidară”(Foile române din Ardeal..., Timpul, 13 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 70).

Iar pentru a exploata Statul român, „tagmele de «patrioți» își vor da pururea mâna cu străinii” (Sentința Tribunalului..., Timpul, 14 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 70)

Administrația publică

„Administrația înlătură, prin puterea ce i-o dă autoritatea statului, piedicile cari se opun dezvoltării economice și intelectuale a unei țări” (Pe când discutăm..., Timpul, 21 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 76)

„Dar administrația actuală, cu elementele din care e compusă, constituie ea însăși o piedică permanentă a dezvoltării noastre, cu atât mai mare cu cât, în loc de-a moraliza, corupe” (Pe când discutăm..., Timpul, 21 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 76)

Nivelul scăzut de pregătire a aparatului de stat

„Nimic nu demoralizează mai mult pe un popor decât erigerea nulității și a lipsei de cultură în titluri de merit. Încurajarea nulității, erijată în principiu de guvernământ, îi îndeamnă pe cei răi de a uza de orice fel de mijloace numai pentru a izbuti să pună mâna pe stat” (Răspunzând la discursul domnului Maiorescu..., Timpul, 20 martie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 107)

Dinamica scăzută a schimbării mentalităților

„Superficială idee de stat și de oameni își face acela care crede că prin legi decretate se pot șterge într-o bună dimineață rezultate istorice grămădite în curs de veacuri. Chinezii sau negrii din America nu se schimbă printr-un proiect de

lege în rasă anglosaxonă chiar dacă ar vorbi englezeasca americană, pe care negrii bunăoară o și vorbesc”.(O cestiune mai mult caracteristică..., Timpul, 24 februarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 196)

**Decăderea morală a poporului roman nu este
decât trecătoare**

„Românimea e îmbolnăvită de acest virus de malonestitate și pehlivănie, băgat în trupul ei prin introducerea acestor oameni în afacerile publice, și numai învingerea caracterului și rasei naționale poate să ne scoată din amețeala intelectuală și decăderea morală în care am căzut” (Manuscrisul Omenia omenie cere și cinstea cinste!, în Opere, vol. X, pag. 677)

Conflictul dintre demagogie și meritocrație

„Dar există o latură și mai gravă a lucrului într-un stat în care nu există măsură pentru merit, în care, din contra, merit și știință sunt cauze de persecuțiune din partea demagogiei ignorante și lacome. „De acolo pizma cumplită pe care o nutresc aceste nuliități pentru orice scântee de merit adevărat și goana înverșunată asupra elementelor intelectuale sănătoase ale țării, pentru că, în momentul în care [prin ele - prin elementele sănătoase -] s-ar desmetici [țara] din beția lor de cuvinte, s- ar mântui domnia demagogilor. Într-adevăr, cum li s-ar deschide oamenilor ochii când unul le-ar zice: la stați oameni buni! Voi plătiți profesori cari nici nu vă învață copiii, nici carte știu; plătiți judecători nedrepti și administratori cari vă fură, căci

niciunuia dintr-înșii nu-i ajunge leafa. Și aceștia vă amețesc cu vorbe și vă îmbată cu apă rece. „Apoi ei toți(;) își fac mendrele și vă s ă răcesc, creându-și locuri și locușoare, deputății, primării, comisii și multe altele pe care voi le plătiți peșin, pe când ei nu vă dau nimic, absolut nimic în schimb, ci din contră vă mai și dezbracă, după ce voi i-ați înțolit. N-ar fi mai bine ca să stăpânească cei ce n-au nevoie de averile voastre, având pe ale lor proprii? Sau cel puțin oameni care, prin mintea lor bine așezată, vă plătesc ce voi cheltuiți cu dânsii? De aceea alungați turma acestor netrebnici cari nu muncesc nimic și n-au nimic și vor să trăiască ca oamenii cei mai bogați, nu știu nimic și vor să vă învețe copiii, n-au destulă minte pentru a se economisi pe sine și voiesc să vă iconomisească pe voi toți”. (Actualitatea..., Timpul, 11

decembrie 1877, în Opere, vol. X, pag. 19, 20)

Naivitatea maselor și speculanții politici

„acum, cumu-i omul, de se gândește mai întâi la sine, el nu vede legătura în care stau toate lucrurile cu munca și punga lui, nu vede că toți liberalii nu speculează decât să trăiască de la dânsul, pentru că n-au nimic și nu știu nimic, ci crede ce-i spun gazetele, cari ies ca ciupercile asupra alegerilor, în tipografii jidovești, tipărite pe datorie, și astfel omul, besmeticit, alege cinstitele obraze propuse și se-njgheabă Camera.”(Ilustrații administrative..., Timpul, 18 decembrie 1877, în Opere, vol. X, pag. 27)

Anarhismul politic

”Spiritele tinere cari s-au născut cu o coardă mai energică de percepțiune și voință, am putea zice naturile alese, pierd încrederea în organizarea societății și înclină a adopta ca ale lor niște idei de destrucțiune cari cuprind în ele nimicirea oricărui stat” (Răspunzând la discursul domnului Maiorescu..., Timpul, 20 martie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 107)

Politica sănătoasă tine cont de interesele țării

„O politică care ar avea de scop a reda elementelor istorice ale țării partea ce li se cuvine în dirigerea afacerilor publice ar face să dispară toți patrioții improvizați” (Ziarele franceze..., Timpul, 22 martie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 110)

Programul politic eminescian

„Ceea ce am dori să se stabilească în convingerea poporului românesc e că, departe de a ne putea juca cu puterile noastre vii și departe de a ne fi permis să le risipim, noi n-avem vreun prisos de puteri nici chiar pentru întreținerea vieții normale a statului român și că trebuie să fim zgârciți cu puținul ce-l avem. Convingerea(;) că suntem economicește săraci și ca popor relativ slabi ne va face cruțători cu banul și cu sângele nostru; ne va face să cunoaștem că armata noastră nu există pentru a apăra creștinătatea amenințată, ci pentru a ne apăra pe noi înșine; că veniturile statului nu sunt pentru a hrăni clase numeroase de paraziți, ci pentru a ține în regulă viața statului prin organe serioase și cu știință de carte și, în fine,

că întreg organismul nostru [social] trebuie simplificat în măsură cu simplele trebuințe ale unui popor sărac” (E ciudat că tocmai noi..., Timpul, 27 septembrie 1878, în Opere, vol. X, pag. 126)

Raportul dintre libertate și tutelă

„Veșnica tutelă exercitată asupra claselor de jos le dă într-adevăr pâinea de toate zilele, dar le lipsește de energie individuală, le face indolente. Pe de altă parte sistemul libertății, totodată al individualismului, cuprinde primejdii și mai mari. El prefăce viața într-o luptă de exploatare reciprocă, care poate ajunge la disoluțiunea completă a statului” (Spiritul public modern, Timpul, 8 noiembrie 1878, în Opere, vol. X, pag. 148)

Raportul dintre exigențele existenței statului și exigențele libertății individuale

„Între aceste două extreme e meșteșugul adevăratei politice. A împreuna exigențele existenței neapărate a statului cu exigențele libertății individuale, a nu permite ca asociații de indivizi răpitori să facă din stat o unealtă a lor și a nu lăsa pe de altă parte ca statul impersonal să lege cu totul mâinile individului, asta e problema.”(Spiritul public modern, Timpul, 8 noiembrie 1878, în Opere, vol. X, pag. 148)

Sinceritatea în politică

„Suntem liberali în toată puterea cuvântului, dar nu înțelegem ca cineva, exploatând ideile liberale, amăgind mulțimea, promițându-i munți de aur și râuri de lapte fără muncă, să ajungă în fine a exploata acea mulțime chiar și a o conduce din rău în mai rău”. (Credem că destul am vorbit..., Timpul, 9 ianuarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 168)

„Neputința de-a spune minciuni, de-a face promisiuni deșerte, deși prin ele mulțimea se amăgește, e o virtute care- ngreuiază calea în loc de-a o netezi, căci poporul crede lesne celor ce-l amăgesc, e lesne de măgulit de lingușirile demagogilor și se lasă dezbrăcat de cel ce-i aruncă o frază frumoasă și-l numește la tot momentul suveran, generos, mare, neîntrecut,

unic pe fața Pământului” (Credem că destul am vorbit..., Timpul, 9 ianuarie 1879, în Opere, vol. X, pag. 168)

Presa de partid

„Gazetele sunt făcute pentru a trezi patimile societății și a crea în public atmosfera ce-i trebuiește guvernului sau adversarilor săi spre a inaugura suirea unora și coborârea altora; presa nu-i mai mult decât o fabrică de fraze cu care fățarnicia omenească îmbracă interese străine de interesul adevărat al poporului”.(Frază și adevăr, Timpul, 23 decembrie 1877, în Opere, vol. X, pag. 30)

Propaganda guvernamentală

„Pentru amăgirea celor simpli se întrebuințează protestațiile sentimentale de patriotism, naționalism, emancipare economică; pentru încurcarea judecății profanilor se clădește un labirint de cifre și fraze pseudoștiințifice, fără cap și fără coadă, în care nu se vede exprimată clar nici o idee cumsecade, dar din al căror întreg reiese intenția guvernului vătămătoare intereselor Statului”.(Mai toate ziarele oficioase..., Timpul, 16 noiembrie 1879, în Opere, vol. X, pag. 354)

„legea fizică a inerției își are analogia sa în lenea intelectuală a cititorilor de gazete, oamenii se măgulesc a fi gândit singuri și a se fi convins când ei n-au fost decât amăgiți pe neștiute de către niște șarlatani

politici”.(Calumniare audacter..., Timpul, 25 iulie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 265)

Politica națională

„O politică care ar avea de scop a reda elementelor istorice ale țării partea ce li se cuvine în dirigerea afacerilor publice ar face să dispară toți patrioții improvizați”. (Ziarele franceze..., Timpul, 22 martie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 110)

Programul politic al unui guvern cu adevărat național

„Ceea ce am dori să se stabilească în convingerea poporului românesc e că, departe de a ne putea juca cu puterile noastre vii și departe de a ne fi permis să le risipim, noi n-avem vreun prisos de puteri nici chiar pentru

întreținerea vieții normale a statului român și că trebuie să fim zgârciți cu puținul ce-l avem. Convingerea că suntem economicește săraci și ca popor relativ slabi ne va face cruțători cu banul și cu sângele nostru; ne va face să cunoaștem că armata noastră nu există pentru a apăra creștinătatea amenințată, ci pentru a ne apăra pe noi înșine; că veniturile statului nu sunt pentru a hrăni clase numeroase de paraziți, ci pentru a ține în regulă viața statului prin organe serioase și cu știință de carte și, în fine, că întreg organismul nostru [social] trebuie simplificat în măsură cu simplele trebuințe ale unui popor sărac". (E ciudat că tocmai noi..., Timpul, 27 septembrie 1878, în Opere, vol. X, pag. 126)

Sistemul libertății și individualismului conduce la disoluțiunea completă a statului

„Veșnica tutelă exercitată asupra claselor de jos le dă într- adevăr pâinea de toate zilele, dar le lipsește de energie individuală, le face indolente. Pe de altă parte sistemul libertății, totodată al individualismului, cuprinde primejdii și mai mari. El preface viața într-o luptă de exploatare reciprocă, care poate ajunge la disoluțiunea completă a statului”. (Spiritul public modern, Timpul, 8 noiembrie 1878, în Opere, vol. X, pag. 148)

Formă și fond în politică

„Cu toate acestea oricine va voi să definească marele mister al existenței va vedea că el constă în înmprospătarea continuă a fondului și păstrarea formelor. Forme vechi, dar spirit pururi nou. Astfel vedem cum Anglia, care stă în toate celea în fruntea civilizației, păstrează și astăzi vechile sale forme istorice, pururea reînprospătate de spiritul modern, de munca modernă. De aceea o și vedem rămânând ca granitul, măreață și sigură în valurile adâncilor mișcări sociale de cari statele continentale se cutremură”. (Să discutăm cu «Românul»..., Timpul, 6 mai 1881, în Opere, vol. XII, pag. 159, 160).

Reacția împotriva statului care favorizează uzurparea reputațiilor

"A șteptăm dar ca, pe multe terenuri ale vieții publice, spiritele oneste, de orice opinii s-ar fi ținut pân-acum, să simtă nevoia unei reacțiuni sănătoase și conforme cu trebuințele actuale ale țării, așa că reacționar va fi un titlu de merit chiar pentru mulți din aceia cari până azi dădeau acestui cuvânt senzul reînvierii privilegiilor și feudalității. Reacțiunea noastră se întemeiază pe convingerea că țara nu mai poate merge cu această organizare favorabilă reputațiilor uzurpate, fără de pericolul de-a înceta să fie țară românească, pe convingerea în fine că statul e asemenea un product al naturei, care are legile [sale] organice după care trăiește, și că dacă se introduce o legislație

artificială în locul celei care s-ar fi potrivit și ar fi rezultat din stadiul organic al lui, arbitrariul unei asemenea substituțiuni se traduce în crize acute ce pot pune capăt existenței noastre chiar”.

(Caracterul obștesc al luptelor..., Timpul, 7 august 1879, în Opere, vol. X, pag. 308)

Eminescu nu este xenofob

„Nu zicem ca sub cerul acestei țări să nu trăiască și să nu înflorească oricâți oameni de altă origine. Dar ceea ce credem, întemeiați pe vorbele bătrânului Matei Basarab, e că țara este, în linia întâia, elementul național și că e scris în cartea veacurilor ca acest element să determine soarta și caracterul acestui stat”.

(Ședința Adunării de vineri..., Timpul, 26 ianuarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 40, 41)

Primii domni cultivau idea de nație și de apărare a ei

"Putem afirma, cu istoria în mână, că Domnii pământeni erau Domnii rasei române, erau duci ai neamului românesc. Ca atari ei erau solidari cu rasa română și pururi gata a-și pune capul la mijloc pentru drepturile acestei individualități etnice. Însă în [h]otelul intitulat "România" expresia etnologică e prea mult de[s]considerată în favorul expresiei geografice, fie aceasta locuită de orișicine. Aceasta e atât de adevărat pentru trecut încât pururi se deosibea rasa pământească de rasele străine. Nu doar că românii ar fi fost vreodată netoleranți. Dar ceea ce voiau să păstreze aici era caracterul lor național, exprimat în limbă, în datini, în legi".(Ședința Adunării de vineri..., Timpul, 26

ianuarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 40) .

Raportul dintre elemental national și cel alogen, în Epoca modernă

„Era nouă a României este aceea în care elementele vechi și naționale ale țării au fost în parte suplantate de elemente, nu zicem [toate] stricăcioase, dar în orice caz de o ocultă noutate”. (Ședința Adunării de inery..., Timpul, 26 ianuarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 40, 41)

Funcționarul public și cumulul de funcții

„O însărcinare publică, o funcție e, prin natura ei, atât de grea încât absoarbe toată activitatea unui om onest. Dacă datoria funcționarului ar fi ceva definit, care s-ajungă la capăt în cutare minut, ca zidirea unei case sau sfârșirea unui desemn, se-nțelege că o asemenea absorbire a

întregei individualități nu s-ar cere. Dar viața statului e infinită, funcționarea sa. Seriile de procese ale unui tribunal par a nu fi început niciodată și nu se vor sfârși niciodată. Tot astfel e cu lucrările curente ale administrației, tot astfel în fine cu instrucția. Fiecare ramură de învățământ s-a specializat și subspecializat atât de mult încât cere viața și activitatea întreagă a unui om spre a fi pe deplin știută și profesată cu bună-credință și cu conștiință. Astfel, ocupându-se cineva toată viața cu un singur obiect, abia e în stare a-l cunoaște și profesa pe deplin, abia e în stare a rămânea în curentul progresului specialității lui. Când, așadar, pentru o singură funcție abia e de ajuns un om, ce vom zice când vom vedea genii universale(;) ocupând câte 4-5 funcțiuni? Acest cumul ar fi sau o dovadă de-o extraordinară capacitate și(;) iubire de muncă(;),

sau o dovadă de incapacitate în toate ramurile, unită cu tendența de-a-și crea din bugetul statului resurse pentru un trai aristocratic și cu cea, și mai periculoasă, de-a privi funcțiunile statului sau ale altor așezăminte ca pe niște sinecure”.(O însărcinare publică..., Timpul, 18 mai 1880, în Opere, vol. XI, Ediție critică întemeiată de Perpessicius, Ed. cit., 1984, pag. 177)

Cumulul de funcții

„Cine se crede capabil a îndeplini cu egală conștiință 3-4 funcțiuni acela sau își face iluzii asupra capacității sale, și atunci e fără dreptă judecată, sau nu-și face această iluzie și atunci e... ceva și mai rău. A lua bani de-ai statului, de-ai comunei, de-ai așezămintelor spre a nu da muncă în schimb, de vreme ce e peste putință

de a munci în șapte părți cu același interes, e o faptă a cărei caracterizare o lăsăm în seama moralistului și a opiniei publice”. (O însărcinare publică..., Timpul, 18 mai 1880, în Opere, vol. XI, Ediție critică întemeiată de Perpessicius, Ed. cit., 1984, pag. 178)

Împotriva cumulului de funcții

„Noi stabilim principiul, îndealtmintrelea în genere cunoscut, că, pentru un om care are conștiința datoriei, o singură însărcinare publică e îndeajuns și prea îndeajuns ca să-i consume toată puterea de muncă. Cuvântul pentru care o singură însărcinare publică cere puterea întreagă a unui om e că munca pentru sine are marginea ce și-o pune omul însuși, munca pentru stat nu are margine. Când cineva învață chimia pentru sine, o învață cu scopul practic

poate al văpsirii lânurilor; când e profesor de chimie, poate învăța toată viața pentru sine, poate preda toată viața obiectul pentru alții și totuși nu va fi învățat nicicând îndestul, nu va fi predat nicicând îndestul. Un medic privat poate merge la unii, poate refuza de-a merge la alții, își așază în fine o taxă, care face ca clientela lui să fie aleasă, însă mică. Un medic în serviciul public nu-și poate limita munca în acest chip. Și așa e cu toate însărcinările publice. Când vedem dar pe «patrioți» cumulând câte 4-5 însărcinări publice asupra lor putem fi de mai nainte siguri că nu-și îndeplinesc pe nici una cum se cade”. (Ce ajută toate declamațiile..., Timpul, 12 august 1880, în Opere, vol. XI, pag. 295)

Curajul de a spune adevărul

„Ne pare rău că în țara aceasta nu s-au aflat pururi destui oameni care să aibă curajul de-a numi lucrurile cu numele lor propriu, nu cu cel figurat.”

Cazurile de trădare, decorate și răsplătite corup spiritual public

„O crimă politică comisă de un om privat încetează a fi o crimă când e purtată de vederi mai înalte și dictată de cugetul curat, fie chiar greșit, de-a mântui statul, pe când frângerea unui jurământ de două ori depus nu încetează de a fi o crimă, nu politică, ci comună. Dar simularea de a nu putea distinge lucrurile nu ne obligă deloc pe noi de-a boteza faptele altfel decât cu numele ce li se cuvine. Și dacă le dăm acest botez n-o facem din ură pentru adversari,

ci pentru că exemplele de felonie, decorate și răsplătite, corup spiritul public. Un popor cată a fi convins de vorbele pe care Franklin le-a rostit: Când cineva îți propune câștig și onori, fără muncă și merit, e un otrăvitor. Ridică piatra și aruncă în el. Acest venin însă l-a semănat demagogia. Ceea ce, în orice țară și după conștiința publică a oricărui popor, e absolut condamnat, absolut rău, absolut înjosit, a fost la noi... recompensat, înaintat, împodobit cu decorații. Va să zică nu muncă-i trebuie românului, nu sobrietate, nu merit, nu inteligență pentru a se ridica și a face avere, ci trădare, vânzarea celui care te plătește pentru a-i păzi viața; specularea credulității publice; trezirea patimilor rele din sufletul omenesc. Puțin îți pasă dacă un popor întreg pierde printr-asta deosebirea eternă ce există între bine și

rău, între lăudabil și condamabil; că moralitatea unei nații întregi, degenerază, că copilul dă în tată și tata-n copil, că e ca în ziua de apoi, cum zice Scriptura, tu cu acest preț te ridici deasupra tuturor, demoralizarea și mizeria generală sunt condiția și izvorul bunei tale stări private. Ei, aceste trebuie să înceteze odată dacă e vorba ca statul român să nu fie coprins în mod epidemic de boala imoralității și a feloniei, dacă e vorba ca spiritul public să rămâie sănătos și pururi în stare a condamna ceea ce e rău și a aproba tendințele oneste și munca onestă.

Reformele lui Alexandru Ioan Cuza

"Nu devenim prin aceasta apologiștii fostului Domn, precum nu ne facem nici judecătorii lui. Cu tendințele sale absolutiste, el n-a făcut

decât ceea ce orice absolutist face, el a lovit în puterile istorice ale țării și a ridicat din noroi tocmai pe aceia cari în noaptea de 11 februarie i-au păstrat – recunoscători – atâta credință. Soarta oamenilor e tragică.

Caracterizarea populației în raport cu creșterea taxelor și impozitelor

”Populația noastră cea rafinată, care exige de la stat o sumă de servicii nouă, consistă din milioane de oameni cari se hrănesc aproape [în] exclusiv[itate] cu mălai, cari nu știu scrie și citi, cărora pentru dări li se vând hainele de pe ei și instrumentele de muncă, a căror persoane chiar se scot la mezat pentru a fi închiriate ca vitele. În favorul acestei populații «rafinată» s-a înșesit bugetul cheltuielilor?

Nu se poate face comparatie între situația României și cea a țărilor din vestul Europei

" Dar, în genere, ce comparație se poate face între noi, popor agricol, rămas îndărăt în toate privirile, cu Olanda bunăoară, care nu e țară mică, ci un stat vechi ce-n decursul secolelor trecute a dominat mările și a jucat rolul de putere mare? Ce comparație între noi și Franța ori Anglia? E o adevărată ironie, e o batjocură a celui mai de rând bun-simț de-a compara mărimi incommensurabile și de-a vorbi de augmentarea bugetului Olandei pentru a explica neprevăderea și dezordinea de la noi. Suntem departe de-a voi trecutul, pentru că această voință ar fi în deșert. Orice pripă în dezvoltarea organică nu se poate face nefăcută; odată porniți pe această clinică, întoarcere nu mai e cu

putință”.

Starea României în vremea domnitorului Știrbei-Vodă

„În zilele lui Știrbei-Vodă escedentul anual al cutiilor satelor era de câteva milioane de franci. Acești bani nu se datorau unor dări comunale deosebite, ci erau o parte a dărilor către stat ce rămânea în folosul comunei. Prin urmare nu existau resturile de dări, nu împrumuturi cămătărești spre a le plăti, nu dorobanți împlinatori, nu biletele galbene ale perceptorilor, c-un cuvânt nimic din câte azi [î]l aduc pe locuitor de-a i se face negru dinaintea ochilor”.

Un guvern prea scump pentru nivelul de dezvoltare al României

"Pentru că poporul are un guvern cu mult prea scump pentru nivelul lui de cultură; pentru că trebuințele claselor lui superioare sunt cu mult prea numeroase ca munca lui să le poată satisface, pentru că e un popor incult, agricol, ce fusese menit a trăi, poate o sută de ani încă, în condiții mai primitive pentru a ajunge numai la dezvoltarea agriculturii, pe când trebuințele statului și ale societății sunt moderne, ultramoderne chiar: sunt ale unui stat industrial; pentru că în locul vechei organizări, care nu costa aproape nimic, avem azi o nouă aristocrație, cu totul improductivă, de sute de mii de oameni cu aspirațiuni imense, cu capacități nule. E acum vina noastră dacă

*această pseudocivilizație, această înmulțire a
trebuințelor fără-o sporire paralelă a aptitudinilor
fizice și intelectuale, s-a îmbrăcat sub forma
liberalismului, s-a numit liberalismul din
România? Arătăm atât rezultatele cât și cauza;
o facem după îndreptarul unui adevăr valabil
pentru lumea organică. Dacă rezultatele sunt de
netăgăduit, dacă cauza e asemenea stabilită, de
puțin interes e de-a ne da porecla de reacționari
sau legitimiști. Lucrurile rămân din nefericire
așa cum sunt, chiar dacă cerul ar fi o hârtie și
marea o cerneală, pentru a dovedi contrariul. În
contra evidenței probe nu există”. (De câte ori
contestăm..., Timpul, 12 octombrie 1882, în
Opere, vol. XIII, pag. 201, 202)*

Inegalitatea de tratament între elemental românesc și cel străin

" De la 1866 „deja s-a introdus practica de a mîna satul ca pe o turmă la arendașul protejat de guvern și de a angaja cu de-a sila pe fiecare locuitor în socoteala dărilor pe care le avansa arendașul. Căci cine nu poate rămînea dator nici în daraverile sale private, nici ca datornic al statului este românul. Dacă un grec sau un jidan nu-și poate plăti datoriile dă faliment și s-a încheiat. Dacă nu-și poate plăti dările, i se constată insolvabilitatea și s-a încheiat asemenea. Țăranul trebuie să plătească. Un om poate fi oricât de necinstit în țara aceasta, el poate lua o moșie a statului fără a plăti arenda pe ani de zile: statul va pierde pur și simplu suma ce i se datorește. Dar ceea ce țăranul ar fi

datorind acestui om se împlinește cu cea mai mare rigoare. Dura lex, sed lex zice «Românul»? Nu legile sunt însă de vină la toate acestea, ci starea societății. Când vedem deasupra unui popor sărac, incult și nenorocit, superpuindu-se milioane de mijlocitori și de cocote, când vedem luxul și desfrânarea unei clase întregi, a cărei singură cunoștință constă în a scrie neortografic și a citi, când socotim sutele de milioane cu care se întrețin clase improductive și netrebnice câtă să deducem neapărat că pensii reversibile, câștiguri din răscumpărări, misiuni, diurne, cumul, toate trebuiesc plătite în ultima linie prin sudoarea omenească, prin muncă omenească. Și fiindcă producțiunea actuală nu mai ajunge spre a acoperi bugetul Sodomei și Gomorei, spre a întreține lenociniile stăpânitorilor, de aceea se scoate la mezat până și persoana

țăranului”. («Luptătorul» din Focșani..., Timpul, 3 august 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 157)

Tabloul jalnic al situației poporului românesc

*”Românul muncește pentru a ține în spate populații străine. În Ardeal muncește pentru ungur, în România pentru greco-bulgar și pentru jidan, căci zeci de mii de zile de lucru abia acopăr pensia reversibilă a unui grecotei. Șampania băută cu comunarzii din Paris, mătasa ce îmbracă cocotele capitalei, monoclele ce armează ochii pornoscopilor, toată mlaștina aceasta etnică și morală, toată adunătura asta scursă din câteșipatru unghiurile lumii trăiește în ultima linie din vânzarea de brațe omenești cu luna și cu ziua, **căci orice braț care nu produce nimic trăiește de la brațul care produce ceva.** Despotismul,*

oricât de odios ar fi, totuși are mai multă
îngrijire de popor **decât republica străinilor din
România, cu eticheta ei monarhică. Căci
această republică nu are și nu a avut o altă
menire decât a constitui din străini clase
privilegiate, din român un sclav al lor.**
Adunături de rase degenerate, cari coboară zi cu
zi mai jos pe scara organică, acestea domnesc
asupra poporului românesc; pentru a plăti
trebuințele lor, lenea, ineptia economică și
sterilitatea lor intelectuală, poporul românesc se
scoate la mezat și se închiriază, asemenea
catârilor și cailor de birjă, cu luna și cu ziua”.

(«Luptătorul» din Focșani..., Timpul, 3 august
1882, în Opere, vol. XIII, pag. 157)

Dictatura – o premoniție

"Iată dară de ce „se apropie din ce în ce mai mult termenul fatal al încetării libertăților publice”(Precum astronomul..., Timpul, 2 noiembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 213).

Regimul demagogiei autoritare

„se apropie ora în care, în România, omului de la guvern îi va fi permis totul, cetățeanului nimic”: „regimul demagogiei autoritare”.(Graba cu care..., Timpul, 10 noiembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 219)

„Regimul cel mai favorabil dezvoltării viciilor și cupidității”.

Regimul parlamentar – un fiasco

„Despotism pseudo-parlamentar lipsit de orice control.” „Parlamentul compus numai din recomandați și din creaturi” (Ședința Adunării de vineri..., Timpul, 26 ianuarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 40, 41).

Absolutismul luminat și parlamentarismul incult

„Absolutismul nu e pururea și pretutindeni o nenorocire. Adeseori el e necesar și mari creațiuni istorice i se datoresc. Dar... absolutismul sincer, întemeiat ca atare pe dreptul public al poporului, absolutismul care nu se rușinează de sine însuși și care crede că, prin o biurocrație energică, cu învățătură de carte și

incoruptibilă, se poate produce mai mult bine decât prin discuțiile adese sterpe ale unor parlamente inculte. Dar a avea un absolutism bazat pe minciuna parlamentară înseamnă a avea o companie de exploatare în capul țării, care păzind cu ipocrizie formele exterioare ale parlamentarismului, e despotică nu în folosul statului și al populațiunilor, ci în folosul [a] o mână de oameni lacomi de avere și moralicește putrezi”.(Friguri de reforme..., Timpul, 17 septembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 190)

Absolutismul luminat și Democrația

„Permită-ne d[omnul] C.A. Rosetti a-i face o mărturisire modestă, căreia va binevoi a-i da puțină crezare. Și noi am studiat istoria. Din această istorie, scrisă de oameni nepărtinitori, am constatat cu mirare că starea bună sau rea

a unei societăți nu atârnă mai niciodată de forma de guvernământ, de legi, ci cu totul de alte împrejurări. Am constatat cu mirare cum despoți care considerau statul ca pe o proprietate a lor și legile ca pe niște acte de bunăvoință personală au produs cele mai fericite efecte în țările supuse lor. Un Frederic II, un Iosif al II[-lea](;) o Elisabetă a Angliei au întemeiat cultura, buna stare economică, dreptatea în statele lor, guvernul unui despot ca Napoleon I a făcut mai mult pentru bunăstarea și administrația regulată și îngrijită a Franței decât tot șirul de regi dinaintea lui. Pe de altă parte, state cari au avut sufragiul universal, ca Roma sau ca republicile Greciei, au decăzut până unde numai o colectivitate omenească poate decădea”.

(Sunt o seamă de medici..., Timpul, 7 septembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 185)

Aristocrația istorică a României

„Din nou ni se spune bunăoară că dorim întoarcerea stării de lucruri înainte de 1700, că vorbim cu deliciu de un Domn de sânge, înconjurat de-o aristocrație istorică, ba «Românul» are chiar aerul de-a ne face o imputare din aceasta. Să ne-nțelegem: nu dorim nici una nici alta. Dar de ce n-am aminti cu iubire trecutul? Fără îndoială vechii Domni cari și-au întins armele până-n Dunăre și Nistru, ei, scut creștinătății precum [î]i numea Biserica și Evul Mediu, n-au existat pentru a face rușine generației actuale, și acea aristocrație, cu independența ei de caracter, cu curajul ei, ale cărei privilegii consistau în datorii către țară mai

grele decum alții aveau a le purta, asemenea n-ar fi vro pagubă dac-ar exista și astăzi. ”

**Românii nu mai sunt o națiune ci o adunătură
de naționalități**

„Orice demnitate publică e în România apanajul ignoranței și al străinătății. Gazeta de San-Petersburg, dând seamă despre cartea d-lui Martens asupra Egiptului, zice că egiptenii nu sunt o națiune, ci o adunătură de naționalități, că nu pot fi independenți, căci o sumă de interese europene sunt angajate acolo, că pseudoautonomia țării e un rezultat al rivalității puterilor care-și țin cumpăna și că soluțiunea cea mai bună e de-a menține statu-quo și a face ca Canalul de Suez să nu încapă sub predominarea escluzivă a unei singure puteri. Puneți în loc de egipteni români, în loc de Suez

Dunărea și e exact starea României. Românii nu mai sunt o națiune, ci o adunătură de naționalități. Negoț, funcții publice, proprietate fonciară – toate foiesc de numiri străine, cărora li-i de România cum ni-i nouă de China. Și asta merge crescendo. În fiecare an, de la venirea lui Carol Îngăduitorul încoace, intră câte 20.000 de străini în țară, un oraș întreg de exploatatori. Între acești 20.000 abia vor fi(;) poate(;) 1.000 de oameni dispuși a munci. Restul sunt oameni incapabili de muncă, speculanți, mijlocitori, rase neuropatice, fără musculatură, cari fug de muncă ca dracul de tămâie”.(Credem a fi demonstrat..., Timpul, 5 august 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 159)

Clasele productive suportă păturile superpuse

„Când vede cineva suma imensă de pierde-vară care populează orașele, sutele de mii de oameni care se ocupă cu treburi fără de nici o utilitate, e silit a admite că întreținerea acestor oameni cată să se traducă undeva, într-un punct al țării, în muncă veritabilă, căci numai munca produce bunuri. Când vedem dar că se vând țărani cu ziua și cu luna, lucru care se-ntâmplă an de an, de la 1866 încoace, am ajuns la punctul în care pensii reversibile, pomenele bugetare, mătasa care-o îmbracă cocotele, misiunile pretinse științifice, plagiatele ignoranților, discursurile insipide, enciclicele d-lui C.A. Rosetti se traduc în muncă veritabilă, în muncă vândută de administrație pentru a întreține aceste pături superpuse”.(Credem a fi demonstrat..., Timpul,

5 august 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 159)

**Clasele rurale reprezintă principiul conservator
al istoriei iar proletarizarea lor înseamnă
distrugerea statului.**

*„Clasele rurale mai au pentru stat și altă
însemnătate. Ele nu sunt numai păstrătoarele
cele mai credincioase ale acelor formațiuni
istorice pe care le numim națiuni și stat, ci
totodată apărătoarele lor în vreme de război;
ele reprezintă principiul conservator al istoriei.
Nu e azi pentru nimeni o îndoială că
proletarizarea claselor rurale are drept efect
nimicirea statului”.(«Gazeta Generală»
(Pronumită de Augsburg)..., Timpul, 7 octombrie
1882, în Opere, vol. XIII, pag. 199).*

Decadența statului

„Statul este o unealtă prin care cavalerii de industrie, prin speculațiuni asupra tranzacțiilor statului, devin milionari, o adunare de oameni în cea mai mare parte imorali și cinici, compusă din tot ce noul Bizanț a putut produce mai pornoscop și mai venal”. («Românul» înșiră..., Timpul, 30 septembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 196)

Aceste fapte dovedesc decadența statului, căci nu sunt unice în istorie, ci se repetă ori de câte ori decadența intervine. Și pe când oamenii care se complac în decadență se bucură și se veselesc, tot atunci spiritele mai bune înclină a vedea lucrurile în culori negre și sunt atinse de pesimism.

Pasivitatea poporului vis a vis de actele de spoliație

*„Un sistem a cărui esență e spoliația [î]l face
indiferent pe omul din popor pentru țara și
naționalitatea lui ”.(«Românul» comentează
asemenea..., Timpul, 12 septembrie 1882, în
Opere, vol. XIII, pag. 187)*

Un stat guvernat de Coate-goale și Zgârie – hârtie e un stat pierdut

*”A le asigura acestora stăpânirea deplină în
România este scopul loviturii de stat. Un stat
guvernat de Coate-goale și Zgârie-hârtie e însă
un stat pierdut. Cinic, meschin, vânător de
cumul și câștig, ilicit înlăuntru, slugarnic în*

afară, acest element al unei biurocrații inepte, ignorante și comune este numai rămășița, dar totodata matca în care se puieste cea mai stângace din toate formele de guvernământ: absolutismul.”

Edificiul statului roman sunt forțele productive

” În asemenea condițiuni este de toată evidența că țara merge către o adevărată ruină. S-a zis, și cu drept cuvânt, că țăranul este temelia casei. Ori, slăbindu-se neconținut această temelie, edificiul întreg al statului român poate să se prăvălească. Dacă aceia cari au în mână soarta și viitorul țării nu văd primejdia, atât rău pentru ei, - atât mai rău mai cu seamă pentru cetățenii cari-i sufăr încă în fruntea afacerilor publice. Este un adevăr dureros astăzi că administrațiunea n-are altă preocupățiune, nu

urmărește alt scop decât mănținerea sa la putere prin toate mijloacele putincioase, morale și imorale. Aceasta explică pentru ce, de(;) ani, asistăm la repețirea uneia și aceleiași drame, care se numește decadența fizică și morală a României. Grija prefectului nu este pe sătean (în sens larg pe truditon n.n) de a- l ajuta și a- l ocroti în vremuri de nevoie, de a- l învăța principie de igienă casnică, de a- l îndemna să nu lase în părăsire biserica, de a- i inspira idei de patrie și de solidaritate națională” (Avem sub ochi expunerea oficială..., Timpul, 4 decembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 235)

Proletariatul avocățesc a transformat statul în proprietatea unei societăți de exploatație

*„La noi în țară, cel din urmă absolvent al
Facultății de Pisa se simte chemat a deveni
deputat sau ministru – și tocmai partea cea rea,
cea slabă, proletariatul avocățesc a pus mâna
pe Parlament și pe Guvern, prefăcând statul în
proprietatea unei societăți de exploatație”.*

(«Națiunea» constată..., Timpul, 22 iulie 1882, în
Opere, vol. XIII, pag. 146)

Dezvoltarea unui stat presupune eliminarea din procesul economic a intermediarilor inutili

*„Toate dărilor câte împlinesc(;) venitul(;) anual al
statului se plătesc de cătră acelaș pământ și de
cătră aceeași muncă. Și nu numai dărilor. Literale
așezate în șir de zățarul foii liberale sunt plătite
cu fire de grâu; hârtia pe care se tipărește,*

condeiul cu care se scriu articolele asemenea. Cine plătește în ultima linie toate acestea decât producțiunea, adică țăranul și proprietarul? ” Așadar pământul și munca lui plătesc la urma urmelor toate dările, oricum s-ar percepe ele și oricum s-ar numi; ba încă ele hrănesc toate clasele de mijlocitori. Secretul unei sănătoase dezvoltări economice ar fi așadar de-a elimina pe cât se poate termenii mijlocitori și a face ca valoarea oferită de producător să ajungă întreagă sau aproape întreagă în mâna consumatorului. («Națiunea» propune guvernului..., Timpul 14 iulie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 140)

Statul nu și-a protejat forțele productive autohtone

„De la 1859 am crezut, și prin toate actele oficiale continuu am declarat, că România este o țară agricolă, că ea nu poate produce decât în sfera agricolă, că producerea industrială ar fi rezervată altor țări, industriale. Sub influința unor asemenea idei am lăsat să dispară sau să cază în desuetudine restricțiile ce existau, și cari puteau apăra industria din țară; instituția corporațiilor ni s-a părut o instituție învechită, contrarie libertății absolute în tot și în toate, a trebuit dar să dispară. Nu numai înlesnirea comunicațiilor, nu numai trebuințele ivite, pe cari pământenii, industriași și comercianți nu ar fi fost în stare a le satisface, ci [mai ales] acele opinii împărtășite de bărbații care aveau

direcția în țară, au înlesnit ca străinii să năvălească în țară și să se constituie în stat o pătură de industriași și comercianți străini. Aceleași opinii ne-au împiedicat a ne gândi la măsurile necesarii de apărare nu numai contra năvălirii străine ci și contra importării obiectelor de industrie străină. În cultul nostru pentru străini, am lăsat nu numai să se facă ca naționalii să fie înlăturați de cătră străini, prin simplul efect al abilității reale a străinilor, dar am făcut tot spre a susține pe străini și industria străină. Nu era întreprindere, nu era licitație pentru procurare de obiecte pentru diferitele servicii ale statului, pentru armată între altele, la care să nu fi admis pe pământeni deopotrivă cu oricare străin(;) ce s-ar fi prezentat, și, să nu se fi acordat concesiunea străinului(;;), pentru că acesta ar fi lăsat cu preț mai ieftin. Nu ne

preocupăm că industriașul și comerciantul român contribuie la toate sarcinile de tot felul ale statului și trebuia a fi preferit, că străinul ce se prezintă nu justificase nici cunoștință specială, nici solvabilitatea, nici, în fine, dacă concesiunea se mai putea îndeplini întocmai de către concesionarul străin, după condițiile contractului cu prețul stipulat". (Industrie și comerț, Timpul, 13 iunie 1879, în Opere, vol. X, pag. 247, 248)

Statul și-a externalizat serviciile de percepere a taxelor și impozitelor

"Toate accizele comunale sunt în mâinile izraeliților, nu numai în Moldova, dar și dincoace de Milcov. Chiar perceperea de impozite indirecte ale statului, precum ale băuturilor spirituoase, a ajuns în mâinile

izraeliților, încât în materie de impozite indirecte izraeliții au obținut și o jurisdicție. Astfel, preferându-se străinii și îndeosebi izraeliții, statul le-a oferit acestora puțința de-a mânui capitalul public, veniturile bugetului statului, al județelor și al comunelor. Cu aceasta nu numai că s-au cauzat pierderi materiale industriașilor și comercianților români, dar izraeliții și străinii [ceilalți] au fost înlesniți a-și face capitaluri cu banii publici. Prin continua înlăturare a pământurilor li s-au luat însă mijlocul de-a se dezvolta și susținea practica și inteligența afacerilor, spiritul de întreprindere, educațiunea industrială și comercială, cu un cuvânt acea cultură ce se dobândește prin exercițiul industriei și comerțului; și în aceasta consistă slăbiciunea românilor și puterea izraeliților în România. Cu acest mod a trebuit să se

constituie puterea industrială și mai ales comercială a izraeliților, iar statul a mijlocit-o, și prin aceasta a contribuit la imigrarea străinilor [în general] și [dintre ei] a izraeliților [în special]. Industriașul și comerciantul român, nesuținut prin nici o măsură de statul pentru care plătește contribuții și îndeplinește tot felul de sarcini”(Industrie și comerț, Timpul, 13 iunie 1879, în Opere, vol. X, pag. 248)

Învățământul economic românesc nu agreează teoriile protecționiste

„Două catedre de economie politică avem în țară, amândouă ocupate de liber- schimbiști și dacă un student ar îndrăzni de capul lui să zică ceva de apărarea pieței și muncii naționale, i se dă zero”.(De câte ori se discută..., Timpul, 1 noiembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 389)

Neîncurajarea industriei conduce la îngroșarea clasei funcționarilor publici

„Neavând mijloace și neputându-și-le procura din lipsă de adevărate institute de bancă, a trebuit să renunțe la industrie, la comerț și, ca să nu piară, a trebuit să se facă funcționar, fie oricât de rău plătit”.(Industrie și comerț, Timpul, 13 iunie 1879, în Opere, vol. X, pag. 248)

Un stat puternic asigură protecția industriei proprii

„Cât despre industrie – adică despre puțința de-a imprima obiectelor o valoare însutită sau înmiită de cea care-a[u] avut-o înainte de-a le atinge mâna noastră – ea nu se poate înființa și nu s-a văzut încă nicăiri înființându-se fără protecție. Protecția iar nu se poate exercita

decât de un stat politicește puternic. Când însă ești legat prin tractate de comerț și prin necesitatea de-a trăi de azi pe mâine, de-a lăsa pe lucrătorul tău cu mâinile-n sân pentru că cel din țara vecină lucrează în condiții mai avantajoase, deci mai ieften decât al tău, atunci nu poate fi vorba de sporirea și de specializarea muncii tale, ci, din contra, ea se simplifică din ce în ce mai mult, iar sporiul ei e restrâns la un maxim oarecare, dictat de însuși natura producțiunii”. (Banca de Scont și Circulațiune, Timpul, 30 aprilie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 148)

Calitățile unui popor sunt determinate de starea sa economică

"Calitățile morale ale unui popor atârnă – abstrăgând de climă și de rasă – de la starea sa economică. Blândețea caracteristică a poporului românesc dovedește că în trecut el a trăit economicește mulțămît, c-a avut ce-i trebuia".

(Frază și adevăr, Timpul, 23 decembrie 1877, în Opere, vol. X, pag. 30)

Sărăcia este izvorul tuturor relelor

*„Sărăcia e izvorul a aproape tuturor relelor din lume: boala, darul beției, furțișagul, zavistuirea bunurilor altuia, traiul rău în familie, lipsa de credință, răutatea, aproape toate sunt câștigate sau prin sărăcie proprie sau, atavistic, prin sărăcia strămoșilor. **Sărăcia trebuie luată în***

înțelesul ei adevărat. Sărac e cel ce se simte sărac, căruia îi trebuie neapărat mai mult decât are. Că este așa ne e dovadă suma de cuvinte cari însemnează relele morale prin cuvinte împrumutate sărăciei și boalei. Mișel, altă dată însemna sărac, azi înseamnă lipsă de calitate morale. Tot astfel, «misérable» francez și «elend» german. Odată voievozii românești dăruiau prin hrisoave pe «mișei» în înțelesul lor, astăzi mișei în înțelesul nostru stăpânesc toată țara de la un capăt la altul”(Frază și adevăr, Timpul, 23 decembrie 1877, în Opere, vol. X, pag. 30).

„Deci condiția civilizației statului e civilizația economică. A introduce formele unei civilizații străine fără ca să existe corelativul ei economic e curat muncă zădarnică. (Frază și adevăr, Timpul, 23 decembrie 1877, în Opere, vol. X)

Dezvoltarea comerțului și a căilor de comunicații

”Negoț, comunicații, drumuri de fier sunt ca veninurile tari: vindecă bine întrebuințate, nimicesc rău întrebuințate. Pentru state bine organizate, în care producția internă e foarte diversificată, orice drum nou aduce un spor de putere și de dominațiune asupra naturii, în state rău și inept organizate orice drum nou, orice comunicație nouă e un nou canal prin care se storc sucurile sale vitale, precum se-ntâmplă cu Irlanda, cu Africa de nord și de vest, cu Turcia,

cu noi, cu multe alte țări”.(Adunările legiuitoare sunt convocate..., Timpul, 31 octombrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 387, 388)

**În societatea despotică, banul contează, omul
nu înseamnă nimic**

„În societatea despotică, ca și în cea demagogică, omul prin sine însuși nu însemnează nimic, banul e totul. Banul devine semnul distinctiv care clasează și deosebește oamenii între ei și, fiindcă el are o mobilitate proprie naturii lui, trece din mâini în mâini, transformă condițiile indivizilor, ridică sau înjosește familii, de aceea nu e aproape nimeni care să nu fie obligat a face încercări desperate și continue pentru a-l păstra sau pentru a-l câștiga. Dorința de-a se îmbogăți cu orice preț,

iubirea câștigului, căutarea bunului trai și-a plăcerilor materiale, iată pasiunile cari devin comune în state despotice și în cele demagogice. Ele se răspândesc în toate clasele, pătrund și în acele cărora le erau străine și ajung a enerva și a degrada națiunea întreagă, iar esența despotismului consistă în a favoriza și a întinde aceste instincte. Aceste pasiuni slăbitoare [î]i vin în ajutor; ele abat și ocupă imaginația oamenilor departe de afacerile publice. Despotismul și demagogia creează ici secretul și umbra, dincolo nepăsarea publică, cari pun la adăpost lăcomia și permit câștiguri maloneste, bravând dezonoarea. Fără despotism aceste patimi sunt tari, cu el ele devin dominante. Aceste nu sunt idei pe cari să le spunem de la noi: maniera de-a judeca evenimentele și stările de lucruri ale istoriei în

chipul acesta se datorește lui Tocqueville. Întâmplarea pare că a pus două exemplare ale unui[a] și aceluiași princip[iu] alături: Rusia și România. Cine cunoaște hoțiile câte s-au făcut în timpul celui din urmă război în armata imperială, răsărite din dorința de-a se-mbogăți cu orice preț, venalitatea funcționarilor administrativi, adesea și a celor judecătorești, și compară dezvoltarea acestor tendințe sub principiul egalității despotice cu dezvoltarea acelorași fenomene sub regimul egalității demagogice de la noi, cine vede dincolo religia căzută în stare de fetișism ca și la noi și formalismul uzanțelor suplantând convingerea morală și religioasă, cine cunoaște spiritul cu totul materialist și vânător de câștig din Rusia și-l aseamănă cu abjecta goană de bani a advocaților de mână a treia și a străinilor care

stăpânesc România, acela se convinge că aceleași cauze produc pretutindeni aceleași efecte, că demagogia unui C.A. Rosetti și despotismul tradițional al împărăției vecine sunt două surori gemene, având amundouă de bază nu gruparea oamenilor după cultura, inteligența și meritul lor, ci discompunerea lor în indivizi egali, din cari nici unul să nu plătească mai mult decât cellalt. Despotismul se-ntemeiază pe lipsa de gândire a maselor, demagogia pe ideile greșite pe cari panglicari politici le inspiră acestora, făcându-le să creadă că aceste idei constituie voința lor. De ce de ex[emplu] în Austria, care e cuprinsă de-o adâncă fierbere etnică, nu se-ntâmplă lucruri analoge cu cele din Rusia? Pe când în Rusia suma de ambiții și de nevoi individuale, suma dorințelor de câștig și de bun trai e aceea care tinde la răsturnarea

statului, în Austria vedem colectivități etnice luptându-se între ele pentru cele mai înalte bunuri ale omului pe Pământ. În Austria nu există socialism nici de nume și nu va exista poate decât atunci când rasele s-ar asimila și când interesele morale ale lor ar fi substituite prin meschine interese materiale ale claselor. Cu toată violența și cu tot fatalismul cu care se poartă lupta între naționalități, ea nu degenerază nici în atentate, nici în nihilism. De ce? Pentru că legăturile între grupurile de oameni sunt de natură morală, pentru că fiecare respectă până la un grad oarecare în adversar sentimentele acelea de naționalitate și de patriotism pe care vrea a le vedea respectându-se în el însuși. Chiar bochezul învins într-o luptă pentru bunuri nimic mai puțin decât materiale e un om respectabil, **pe când în statul despotic și-**

n cel demagogic puterea desprețuiește poporul și poporul desprețuiește puterea. Despotism și demagogie nu egalizează numai pe oameni, ci-i animalizează totodată; o libertate însă care înlesnește gruparea lor după interese publice și asigură grade de inegalitate socială pe care oricine să fie liber a le trece prin muncă și merit stimulează instinctele cele bune ale lui și-l prefac într-o ființă eminamente ideală. Libertatea aceasta adevărată e cea care prezervă statele în contra primejdiei despotismului pe de-o parte, a demagogiei pe de alta. E drept că monarhia austriacă e departe de-a fi ajuns la idealul ei, la cristalizarea unui sistem federativ care să asigure atât dezvoltarea liniștită a elementelor sale etnice cât și unitatea și tăria de acțiune a statului în afară. Mulți au naivitatea de-a crede că, din

*cauza discordiei între naționalități, Austria ar fi politicește slabă. Aceia nu cunosc dictonul de predilecție al împăratului Francisc I. «Popoarele mele sunt atât de deosebite între dânsese încât niciodată nu vor ajunge a se-nțelege ele-n de ele în contra monarhiei». **Și-n adevăr înclinăm a crede că nici un stat nu poate fi slab în care oamenii se luptă mai ales pentru interese morale și de cultură, în care lenea intelectuală și dezinteresarea pentru viața publică se răzbună devenind pericol pentru existența națională a grupului etnic**». (În seara de 20 martie..., Timpul, 25 martie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 83)*

Românii au identificat religia cu naționalitatea

„Popor ce veacuri de-a rândul a luptat pentru lege, românii au identificat religia cu naționalitatea și-i socotesc străini pe toți cei ce nu sunt de legea neamului românesc”.

(Înființarea unei Mitropolii..., Timpul, 20 mai 1883, în Opere, vol. XIII, pag. 300)

Biserica ortodoxă este o comunitate religioasă, cu caracter național

„Biserica ortodoxă a Răsăritului a luat la români o formă deosebită de aceea a altor Biserici; ea nu e numai o comunitate religioasă, ci totodată națională. Bizanțul a avut veleități de papism, Biserica rusească are veleități periculoase de cezaro-papism, de întindere a legii prin mijlocul săbiei pentru augmentarea puterii statului; la români ea a fost din capul locului o comunitate

*religioasă care îmblânzea prin iubire inegalitățile sociale și care făcea pentru oameni o datorie din ceea ce, în lumea modernă e un drept. Liniamentele organizării democratice a Bisericii române se arată ab antiquo încă. Stând cu alte Biserici în legături formale, nu de subordinație, ea a înlocuit la români, în timpii cei răi, organizația politică și economică. Astfel întâmpinăm în orașele mari biserici cari aparțineau fiecare la câte o breaslă, iar în Ardeal vedem că ea a devenit totul pentru români: ea organizează și întreține învățământul primar, cel secundar clasic, ba chiar și cel real al poporului. Preotul de acolo n-a învățat numai canoanele, ci și disciplinele economiei de câmp; el e învățător și sfătuitor în interesele morale și materiale, ba chiar în cele juridice, ale poporenilor săi. **Cu toată toleranța***

care caracterizează în sute de ani Biserica noastră, nu e de tăgăduit că îngăduința ei răsărea din tăria ei organică. Firele vieței religioase se țeseau în tot organismul social: în familie, în școală, în relațiile economice chiar. Mănăstirile cele mari erau ateliere de industrie: se tornau litere, se țeseau materii de lână, se lucra lemnărie de toată mâna, ba erau și fonderii de turnat metale. Pe când egumenul și cei cărturari ai soborului traduceau literatura teologică în limba română, în același timp călugării necărturari se îndeletniceau cu cele mai deosebite industrii, începând cu cele agricole, sfârșind cu manufactura de lux: adevărate comunități și de credință și de muncă”.(Nu ne îndoiam..., Timpul, 6 septembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 325)

Cel mai mare pericol, tirania demagogică

*„Nu există fără îndoială o mai mare tiranie decât cea demagogică. Nu-i vorba, nici absolutismul unui singur om nu-i vro poamă. Ş-aci te pomeneşti că un individ cu sistemul nervos compromis prin viţii şi desfrânări se constituie în reprezentant absolut al statului şi-i impune ca lege fel de fel de insanităţi cari-i trec prin minte, fără-a ţinea seamă nici de deprinderile abituale ale oamenilor, nici de necesităţile aievea ale statului. Dar la despoţii din mila lui Dumnezeu se întâmplă totuşi că interesul lor propriu şi interesul statului sunt până la un grad oarecare identice: **despotul ştie că puterea statului e puterea sa proprie şi deja interesul său [î]i impune mai multă circumspecţiune în dictarea măsurilor sale.** La demagog lucrurile stau cu*

*totul altfel. Și el dispune de-o putere absolută, căci și demagogii sunt toți tirani și liberalismul lor e-o frază, dar interesul statului nu este identic cu al lor propriu. Ei n-au absolut nici un interes ca mașina guvernamentală să funcționeze exact și regulat; din contra, cu cât dezordinea și neclaritatea de idei va fi mai mare, cu atât demagogul e mai sigur de-a rămânea sus. Și demagogii sunt aproape toți vițioși, netrebnici, lași ca caracter și nerozi ca minte, lipsiți cu totul de un complex de idei morale care să constituie normativul unei vieți oneste și serioase, fără stăpânire pe faptele și cugetul lor, dar pe lângă aceste rele se adaogă și acela că interesele lor private și personale sunt departe de-a fi identice cu ale statului, sunt din contra opuse acestora, **căci statul, cu natura sa permanentă și moralizatoare, este cel mai***

mare adversar al destrăbălării de idei și de instincte. De aceea ei caută să-l sape în toate chipurile, să-i sustragă toate elementele de statornicie.” (Nu există fără îndoială..., Timpul, 16 aprilie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 99)

**Fundamental statului trebuie să fie natura și
instinctele poporului iar nu maimuțăreala
legilor și obiceiurilor străine**

”Tradiția? Nu-i nimic. Vechile datini de drept ori de cuviință ale poporului sunt niște prejudeții. Modul de-a exista al statului, forma lui monarhică bunăoară, sunt lucruri despre cari e indiferent de există sau nu; valoarea lor e numai relativă și are numai atâta preț pe cât contribuie la realizarea ambiției personale a unui om sau a unui grup de oameni cari văd în stat un mijloc de-a face avere, de-a-și câștiga nume, de-a

ajunge la ranguri și la demnități. Dar se ruinează poporul? Le e cu totul indiferent. Dar se alterează dreptatea moștenită a caracterului național, dar se viciază bunul simț, dar se împrăștie ca de vânt comoara de înțelepciune și de deprinderi pe care neamul a moștenit-o din bătrâni mai vrednici decât generația actuală? Ce-i pasă liberalului de toate astea? Toată lumea să piară numai Manea să trăiască! Orice idee a priori, răsărită în creierii strâmți ai unui om curios, orice paradox e bun numai să aibă puterea de-a aprinde imaginația mulțimii și de-a o duce pe calea aceea care n-o conduce pe ea spre bun trai, spre muncă și adevăr, ci care poate ridica o pătură nouă de oameni, o pătură turbure, despre care să nu știi bine nici ce voiește, nici ce tradiții are, nici dacă e capabilă a conduce un stat ori nu.

*Natura poporului, instinctele și înclinările lui moștenite, geniul lui, care adesea, neconștiut, urmărește o idee pe când țese la războiul vremii, aceste să fie determinante în viața unui stat, **nu maimuțarea legilor și obiceielor străine**".*(Ceea ce dă guvernului..., Timpul, 1 aprilie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 87)

Statul este rezultatul dezvoltării unui popor.

„Statul omenesc nu e rezultatul unui contract sinalagmatic, ci un organism produs de natura intimă și de înclinările unui popor” (Citit-a vreodată..., Timpul, 18 februarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 58)

Arta politică

„Arta politică e ca arta medicului; are să subvină acțiunii și reacțiunii binefăcătoare a naturii, nu să impună legi a priori unui organism care nu poate trăi decât în conformitate cu legile lui înnăscute” (Citit-a vreodată..., Timpul, 18 februarie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 58,59)

Legislația nu trebuie să fie o copie a legilor străine

„Nu acel legiuitor va fi însemnat care va plagia legi străine traduse din codicele unor țări depărtate ce au trăit și trăiesc în alte împrejurări, ci cel care va ști să codifice datina țării lui și soluțiunea pe care poporul în adâncul convingerilor sale o dă problemelor în materie.

Nu acel om politic va fi însemnat, care va inventa și va combina sisteme nouă, ci acel care va rezuma și va pune în serviciul unei mari idei organice înclinările, trebuințele și aspirațiunile preexistente ale poprului său. Nu acel istoric va fi exact, carele în fraze pompoase va lăuda sau va batjocori întâmplările în trista și searbăda lor conexiune cauzală, ci acela care va căuta rațiunea de-a fi a acelor întâmplări și va descoperi-o în adâncimea geniului popular. Unul ca acesta ar descoperi că aceleași rațiuni cari au făcut pe români să crească i-au făcut să și cază; aceleași calități care au urcat pe osmani la înălțimea de stăpânitori a trei continente au fost rădăcinile pieirii lor; că orice calitate, orice energie, orice e mare și puternic ca patimă are în consecuența cu sine însuși rădăcinile fericirii și nefericirii sale”. (Novele din popor de Ioan

Slavici. București 1881, Editura Librăriile Socec et. comp, Timpul, 28 martie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 85)

Bugetul unui stat -definiție

„Nimic nu este mai important în viața unui stat decât bugetul, adică acea lucrare oficială prin care se dă seama națiunii de câte sarcini bănești i se impun pentru menținerea aparatului său public și cum anume se întrebuințează produsul dărilor sale”.

Buget echilibrat

„Pentru ca un buget să fie echilibrat se cere ca, față cu toate condeiele cheltuielilor sale și care se reproduc regulat în tot anul, să fie tot atâtea condeie de venituri reale cari se reproduc. (Nu poate fi politică bună..., Timpul, 13 martie 1880,

în Opere, vol. XI, pag. 71)

Politica de taxe și impozite a statului

"Dacă sporirea pur și simplu a veniturilor statului ar fi în toate cazurile un semn de fericire, statele cari percep mai multe dări ar trebui să fie cele mai bine organizate. Lucrul nu e tocmai așa. Nu ceea ce percepe statul de la contribuabili e cestiunea principală, ci întrebuintărea productivă sau improductivă pe care el o face de acele venituri. Dacă acele venituri se cheltuiesc în mod improductiv, fie pentru a susține luxul claselor guvernante, fie pentru necesități politice chiar, în desproporție cu însemnătatea și puterile unei țări, banul perceput nu e aproape de nici un folos economic pentru popor. În unele state apusene vedem în

adevăr bugete foarte mari, dar serviciile pe cari statul le aduce în schimb cu banul contribuabilului sunt nu numai echivalente, ci întrec cheltuiala făcută. Prin sumele ce le consumă mecanismul statului se înlătură piedicile ce se opun producțiunii și schimbului; prin cheltuielile făcute i se ușurează oricărui producător condițiile în care muncește, încât producțiunea crește în proporție cu cheltuielile statului și viceversa. Bunăstarea fiecărui individ sporește și, fiindcă bunăstarea e condiția bunului trai, media vieții fiecăruia devine mai lungă, copiii sunt crescuți în condiții mai bune decum fuseseră părinții lor, o generație și mai viguroasă, și mai aptă pentru producțiune ia locul celei ce se stinge”.(Laudele pe cari foile guvernamentale..., Timpul, 5 februarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 51, 52)

Impozite directe și indirecte –surse de venituri ale statului

„Darea directă ar fi singura dreaptă și singura care are un element de moralitate în ea. Cerută direct de la oameni, ei sunt în stare a simți când marginea impozabilității s-a ajuns pe deplin și statul nu-și poate permite a face înnoituri de prisos, când, de unde n-ai ce lua, nici Dumnezeu nu poate lua. Dar prin dări indirecte se exploatează pe nesimțite un popor întreg, de ajunge că nu mai știe ce poate ori nu poate. Se simte numai că puterea impozabilă e sleită cu desăvârșire și atunci zbiri guvernamentali acopăr țara ca lăcustele ori ca o armată de invazie și se dezvoltă, sub protecția guvernului, un fel de brigandaj oficial”. (Un semn al

declasării..., Timpul, 13 iulie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 139)

**Creșterea dărilor indirecte este un semnal al
declasării statului**

„Un semn al declasării și al înmulțirii oamenilor cari nu lucrează nimic și trebuiesc hrăniți din bugete este fără îndoială sporirea dărilor directe și indirecte și greutatea maximă cu care oamenii le plătesc. Dări se grămădesc pe dări, de ajung orice articol ce intră-n gură sau acopere trupul, dare pe căldură și dare pe lumină, dare pe mișcarea din loc în loc, pe tot ce trăiește pe pământ ori în apă”. (Un semn al declasării..., Timpul, 13 iulie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 139)

Taxe și impozite

Înainte „darea era directă: statul se adresa sincer către omul care, posedând ceva, avea nevoie de apărarea lui.” (Un semn al declasării..., Timpul, 13 iulie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 139)

„Statul modern se adresează într-o sumă de cazuri indirect, escamotând din buzunarele oamenilor suma ce-i trebuiește”. (Un semn al declasării..., Timpul, 13 iulie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 139)

„E însă evident că orice dare, sub orice formă s-ar percepe și oricum s-ar chema, e plătită la urma urmelor de către pământ și de către producțiunea reală”. (Un semn al declasării..., Timpul, 13 iulie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 139)

Înlocuirea impozitelor indirecte prin cele directe

„Susținem substituirea impozitelor indirecte prin cele directe”. (Ți-ai găsit..., Timpul, 15 iulie 1882, în Opere, vol. XIII, pag.141)

În adevăr dările directe sunt cele morale; în adevăr ele sunt direct simțite de popor și opinia lui se formează mai lesne pentru sau contra unui guvern când darea e directă și nu i se escamotează pe nesimțite din buzunar. Dar politica impozitelor nu e un act de liber arbitru. Un financiar nu poate alege sistemul care e mai bun, ci acel care e mai aplicabil și dă rezultate practice mai imediate. Dările directe sunt idealul politicii financiare, însă acest ideal nu se poate introduce a priori, ci e rezultatul dezvoltării și stării economice a unui popor.”

Caracterul Revoluției de la 1848

„Daca, la 1848, generația de agitatori ar fi fost compusă din oameni serioși, cunoscători țării, poporului și datinelor lui, nu bonjuriști pomadați și frizați, daca ar fi fost Tudor și nu C.A. Rosetti, acesta ar fi căutat îndreptarea în întoarcerea la trecut. Ars trebuia Regulamentul Organic ș-așa, dar trebuia ars în favorul vechilor instituții românești, nu în favorul bagajului de idei cosmopolite și a priori ale Revoluției Franceze. Aceasta din urmă a fost o revoluție a burgheziei, deci cu toate fibrele și rădăcinile străine de nevoile și trecutul țării noastre de plugari și păstori” (Proiectul de lege..., Timpul, 6 martie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 74)

Creșterea cheltuielilor statului

„Dacă în timpul când ni se promitea domnia virtuții, cineva ar fi prezis ceea ce are să se întâmple peste câțiva ani, desigur ar fi fost declarat proroc mincinos. Să fi zis cineva că-n nu mai mult de șase ani cei ce promiteau economii vor spori bugetul cheltuielilor cu 40%(Proiectul de lege..., Timpul, 6 martie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 74)

că cei ce protestau contra convenției comerciale vor supunea-o iscăliturii Capului statului și vor sancționa-o; că cei ce combat funcționarismul vor spori numărul posturilor cu sutele; că cei ce sunt pentru independența alegătorilor vor face pe funcționar să atârne atât de mult de autoritățile supreme încât aceste mii de oameni să voteze conform comandei din București; că

cei ce-au trădat se vor decora! că cei ce-au hulit prin pasquiluri Coroane vor fi decorați cu Bene merenti; că se va specula averea statului la bursă, că se vor cumpăra de stat cu 60% hârtii ce valorau în piața de efecte 20% și că, prin această haiducie parlamentară, o sumă d(;)e(;) [parlamentari] vor deveni milionari; că se vor da 17 milioane pe drumul de fier Cernavodă-Chiustenge, care nu face nici cinci, și că patru milioane din prețul de cumpărătură se va împărți între membrii Adunărilor; că se va constata prin dezbateri publice într-un stat vecin cumcă o seamă de judecători și de administratori în România sunt tovarăși de câștig ca bandiții de codru; că administrația va ajunge în halul de-a prinde cetățenii ce-i displac pe ulițe și a-i trimite sub escortă la București, pretextând că sunt nebuni. Dacă cineva ar fi

prezis toate acestea lumea ar fi răs de dânsul și totuși nu numai acestea, ci multe altele s-au întâmplat și se întâmplă zilnic, fără ca opiniunea publică să se mai poată irita măcar. Ca-n vremea cezarilor din Roma, opinia publică e ostenită și moleșită; ea nu mai are putere de reacțiune. Un fel de eres orb că așa trebuie să fie, că «lumea moștenire tâlharilor s-a dat», precum zice Gr. M. Alecsandrescu, a cuprins toate spiritele și le-a umplut de apatie față cu interesele publice” (Alexandria, odinioară..., Timpul, 2 iulie 1882, în Opere, vol. XIII, pag.129)

Corupția în sistemul judecătoresc

„Noi credem că-n orice altă țară singur cazul Simeon Mihălescu, faptul că un om asupra căruia se fac cercetări de natură criminală e

mănținut în funcție și conduce singur cercetarea făcută în contra sa și – după ce judecătorul declară că nu e caz de urmărire – își numește pe judecătorul său propriu într-o funcție bine plătită din administrația spitalelor, această protecție reciprocă dintre prevenitul atotputernic și judecător ar fi fost îndeajuns pentru a răsturna guvernul celor ce protejează asemenea oameni. La noi nu numai însă că lucrul nu mai face nici un efect, ci, din conta, ostentativ acest om a fost ales senator și majoritatea comandată să-l spele în public. Acolo – în maturul Corp – onorabilul stâlpnic nu a contestat doar adevărul denunțărilor d-lui Moldoveanu, nu, le-a confirmat, ridicând un colțuleț al vălului de pe scabroasa afacere, voind însă a arunca vina pe altul. Senatului puțin i-a păsat că vină există, a lăsat pe unul

numai s-o descarce pe umerele altuia, a luat drept bani buni declararea unui om în contra căruia cercetarea era viciată din capul locului și a trecut la ordinea zilei. (Dacă în timpul adunărilor..., Timpul, 7 iulie 1882, în Opere, vol. XIII, pag.133)

Falsele valori creează aparența progresului

"Progresul în ramurile speciale e aparent. A face dintr-o Carada om de stat nu va să zică a-i da cuprinsul necesar unui om de stat; a face din bulgarii facultății de medicină profesori de universitate nu va să zică a le infiltra știința necesară catedrelor lor. Numai când fondul ar corespunde etichetei, când în Carada ar fi în adevăr om de stat și-n bulgari profesori de universitate, progresul ar fi real. Pân-atunci e o

etichetă scump plătită, care nu corespunde cu ceea ce se zice c-ar fi sub ea; e câlți în loc de mătase, plumb în loc de aur, e o prăvălie de marfă falsă”. (Cată să spunem..., Timpul, 2 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 319)

Ateismul și materialismul viciază viața unui stat

„Oamenii simt o apăsare, asemenea celei produse de atmosfera îngreunată de furtună, apăsare de care nimeni nu-și poate da seama de unde vine, dar care se manifestă prin o sumă de incidente. Desigur nu e pură întâmplare că se înmulțesc omorurile, aceste morți fizice prin violență, precum se sporesc falimentele, aceste decese economice asemenea violente. Nu credem ca circulare să poată înlătura cauzele

sociale din cari răsar asemenea fenomene. În sfera vieții morale pare a nu mai fi existând nici o idee serioasă care să-nvălzească sufletele și să le ridice din mizeria vieții de toate zilele. Ideile religioase sunt subminate de-un materialism brutal, ideile morale substituite prin maxime epicureice și prin cinism; scandalele se-nmulțesc și iau formele cele mai degradătoare; ideea naționalității chiar, atât de roditoare și în stare a ține loc multor goluri ale culturii, e subminată de teoreme cosmopolite și socialiste. **C-un cuvânt, zi cu zi ne americanizăm,** zi cu zi devenim mai nepăsători față cu soarta poporului nostru propriu și-n mijlocul acestei nepăsări, caracteristice numai pentru popoarele guvernate de despotism, singurul nerv care mișcă elementele dominante este goana după influență și aur. Precum corpurile cerești răsar și

apun, tot astfel credința popoarelor vechi le
dădea zeilor un răsărit pe orizontul conștiinței
omenești și le dădea un amurg de seară și o
asfințire. După apunerea lor ce putea să rămâie
în urmă decât întunec și haos? Tot astfel
constelațiunea de idei morale și naționale cari
au luminat trecutul nostru, care ne-a mînat pe
calea dezvoltării, înclină spre apus, nici una din
credințele din trecut nu rezistă disoluțiunii și, ca
să întrebuițăm un frumos cuvânt al Bibliei,
semnele vremii se înmulțesc”(E greu a afla...,
Timpul, 27 noiembrie 1882, în Opere, vol. XIII,
pag. 229)

Ideologiile oamenilor politici sunt utopii cosmopolite

„Marii oameni ce se pretind reprezentanți ai poporului românesc întreg, cei ce pretind a personifica idealurile noastre naționale, lupta de emancipare ce ne absoarbe, aceștia nu au în vedere decât utopii cosmopolite, proprii a ne dezorganiza și mai mult, a slăbi în noi simțul de conservățiune națională și, dacă se servesc din când în când de ideile comune poporului românesc, o fac numai debitându-le ca pe o marfă, pentru a-și câștiga popularitate. Față cu aceste fenomene de discompunere pe toate terenele nu e oare o datorie pentru oamenii de bine de-a se opune uniți acestui curent fatal care amenință a atomiza pe cel mai numeros popor din răsăritul Europei? Căci la ce alt tinde

demagogia la noi și pretutindenea decât de-a nimici clasele, identitatea lor de interese și de vederi, de-a le desface în indivizi, de-a opune pretutindenea numărul și mulțimea valorii, culturii și meritului?” (E greu a afla..., Timpul, 27 noiembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 229)

Pericolele interne și externe ce amenință statul

„Amenințați dinlăuntru și dinafară de discompunere, având a lupta cu dușmanul demagogiei interne, care, ca o boală organică, mănâncă încheieturile societății, pe când dușmanul extern caută a absorbi naționalitatea, suntem în prada frigurilor dinlăuntru și lovirilor din afară, stăpâniți cu toate acestea, în timpul crizei, de-o mână de feneanți și de facem-treburî, de-un grup de exploataatori pentru cari nu există alte cestiuni decât acelea ale

stomacului lor propriu” (E greu a afla..., Timpul, 27 noiembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 229)

Solvabilitatea statului român

*„Dar creditul statului e sus, ni se zice. Să nu se uite cumcă încă aveți ce vinde. Mai sunt de vândut trupurile de moșii ale statului, mai e de vândut dreptul de-a le cumpăra; **mai sunt de vândut încă multe din România din câte strămoșii au păstrat.** Și, dacă ne veți întreba care e împrejurarea ce inspiră străinătății încredere în solvabilitatea statului român, vă vom spune asemenea care e. Din ce în ce elementele naționale sunt substituite prin cele străine; siguranța că România devine un simplu nume pentru a însemna colonii din centrul Europei lângă Dunăre, siguranța că poporul nostru nu mai e în stare de-a-și recâștiga*

vreodată pământul patriei sale din mâini străine, pe această siguranță că viitorul e al lor în această țară, ei creditează guvernului". (În numărul său din urmă..., Timpul, 1 decembrie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 232)

Statul este apărător al meritului legitimat

„Noi privim ideea statului ca apărător al meritului legitimat, al averii legitime, al muncii legitime, ca ceva superior dispozițiilor generale ale unei generații, ca un element moral alături cu imoralitatea eventuală a tendențelor existente în societate” (Se închină omul totdeauna și-n tot locul?, Timpul, 29 noiembrie 1879, în Opere, vol. X, pag. 357, 358)

**Statul este o organizație ce trebuie să asigure
înaintarea meritului și înlăturarea ambițiilor
nelegitime**

*„Vorba e de a se găsi o organizare, pre cât
omenește e cu putință, care să asigure
înaintarea treptată a meritului și înlăturarea
ambitiilor nelegitime și a poftelor nemăsurate
cari stăpânesc pe toți aceia ce, fără muncă și
numai prin cheltuială de tertipuri, se hrănesc din
sudoarea poporului, fără a o compensa nici prin
știință, nici prin character”. (Se închină omul
totdauna și-n tot locul?, Timpul, 29 noiembrie
1879, în Opere, vol. X, pag. 357, 358)*

**Spiritul speculei, al vânătorii după avere fără
muncă și după plăceri materiale a omorât
sufletele**

„Odinioară o Biserică plină de oameni, toți având frica lui Dumnezeu, toți sperând de la El mântuire și îndreptându-și viețile după învățăturile Lui; azi acea Biserică stă pustiită prin necredință și nevoi. Spiritul speculei, al vânătorii după avere fără muncă și după plăceri materiale a omorât sufletele. Odinioară o clasă dominantă puțin numeroasă, incoruptibilă și păstrătoare a tradițiilor țării; azi asupra oameni îmbogățiți prin camete, prin specule, prin ruina altora. Odinioară o organizație a muncii putând rezista străinilor; astăzi acea muncă discompusă breaslă cu breaslă, sterilizată prin năvălirile negoțului străin.

Odinioară legi răsărite din însuși datinile și deprinderile poporului, azi codici întregi traduși din franțuzește. Odinioară o dreaptă cumpănire între mijloace și trebuințe, azi deprinderea a mii de trebuințe străine, în disproporție cu puterea de producere a țării. Odinioară populația creștea și se înavuțea; azi se înavuțesc străinii, iar populația străveche se stinge pe zi ce merge. Din oasele ei măcinate de greutatea impuse de acești feneanți răsar și se hrănesc Caradalele, Costineștii, Pherikyzii și cum i-o mai fi chemând” (N-a trecut mult..., Timpul, 29 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 346)

**Statul nostru nu are altă rațiune de a fi decât
aceea că e stat românesc**

*" Statul nostru nu are altă rațiune de a fi decât
aceea că e stat românesc, deci dezvoltarea
elementului românesc este și cată s ă fie ținta
noastră de căpetenie. Oricari ar fi măsurile – fie
cât de frumoase și mari – cari ar împiedica
dezvoltarea acestui element, fie din considerația
pentru idei importate, fie sub pretextul acestor
idei, ele sunt a se privi ca stricăcioase și contrarii
ideii statului nostru. Nu ne îndoim că cu lista de
fraze a programelor liberale cosmopolite s-ar
putea asemenea dezvolta câteva milioane de
oameni pe suprafața acestui teritoriu, dar
acesta n-ar mai fi România, ci America sau
Belgia Orientului .*

**O țară ce ar apuca căile americanismului deplin
ar deveni cel mult o expresie geografică, o
firmă, un hotel, nu o patrie, nu un stat egativ**

*"Statele Unite și Belgia. „Amândouă formațiuni
nouă, fără egative egative propriu, în cari
originea locuitorilor e indiferentă, amândouă
fără trecut. Tocmai cerința de-a lăsa România
să se prefacă într-o Americă sau o Belgie a
Orientului este aceea căreia ne opunem din
toate puterile. Nouă nu ne e deloc egative
egative care ar determina caracterul și soarta
acestei țări. O țară care ar apuca căile
americanismului deplin devine indiferentă
pentru egat și e cel mult o expresie geografică, o
firmă, un [h]otel, nu o patrie, nu un stat
egativ.” (Căutând a explica..., Timpul, 6 august
1881, în Opere, vol. XII, pag. 281)*

Rațiunea de stat este superioară tuturor ambițiilor nejustificate

"Rațiunea de stat ne pare superioară tuturor ambițiilor nejustificate și întregului bagaj de fraze cosmopolite cu cari publicul egativ este amețit. Ceea ce voim deci e ca nația să fie redată ei însuși, ca clasele ei productive, grupurile ei de interese adevărate și generale să contribuie la formarea voinței țării, adică a legilor ei, nu însă populația flotantă de postulanți și egative de-a doua și a treia mână, cu rețetele lor, egative infailibile, de fericiri făgăduite și ne- mplinite. Voința legală și sinceră a țării, o voință nestoarsă și neindusă în eroare, iar nu instinctele vânătorilor de funcții să determine mersul statului. Singura discuție între noi și egative sinceri este așadar numai

asupra marginii până la care ega statului, ega armoniei intereselor, are să facă concesii aspirațiunilor și ambiției individuale. Și această margine nu e trasă în mod absolut; căci cu cât organizarea unei țări e mai veche, [mai] îmbinată cu tradițiile, mai puternică cu atâta arena ambițiilor poate fi mai largă fără pericol pentru interesele generale” (Ne pare bine..., Timpul, 2 martie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 53)

**Liberalismul și democrația doar în limita
armonizării intereselor naționale cu cele ale
statului**

” Și noi suntem liberali în marginile pe cari ni le permite armonia intereselor naționale și egative statului egat ca individualitate deosebită; și noi suntem democrați întru cât ajung a se esprima și a stăpâni interesele demosului egat. Ceea ce

nu admitem e ca în socoteala egati noastre naționale și a intereselor deosebitelor clase libertatea să fie o libertate de exploatare și democrația, să fie domnia unei populații flotante și improductive prin sufragiul stors de la aceste clase în contra chiar a intereselor lor bine înțelese.” (Ne pare bine..., Timpul, 2 martie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 53)

Sentimentul religios a dat naștere statelor române

„Libertatea adevărată e un sentiment aproape religios” (Ne pare bine..., Timpul, 2 martie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 53)

„Acest adânc sentiment, aproape religios, a dat naștere statelor române. Se știe că dinastiile, nobilimea istorică și țăranii egativ liberi au venit unii din Ardeal, alții din Maramureș – nu de

*nevoie materială, ci din egat religioase. Pentru a
mia oară se dovedește că egative religios,
desigur unul și același cu iubirea nestrămutată
de adevăr, e egat care formează împărății și
regate și ridică repede popoarele. Cine are însă
iubire de adevăr egat va admite și inegalitatea
stabilită de natura organică a statului ca
garanția cea mai puternică a chiar libertății
sale. Căci, pe când iubirea de libertate este cel
mai nobil instinct al omului, egat al egalității își
are rădăcina în invidie și slăbiciune”. (Încă de pe
când ne căutau ceartă..., Timpul, 2 august 1880,
în Opere, vol. XI, pag. 279)*

Istoria internă a unui popor este lupta dintre idea de stat și individualism

*„Istoria dinăuntru a popoarelor este o luptă între ega statului și individualism. Ce este individualismul? Fiecare ființă organică e pentru sine lucrul principal, semenul său lucru secundar. Dorințele și aspirațiile fiecărui individ omenesc sunt nemărginite, încât funcțiunea pricipală a vieței, a inimei sale este nu realizarea unei dorințe, ci dorința, voința ca atare. De acolo proverbul: toată lumea să piară, numai **Manea să trăiască**. Acest element e și periculos și folositor. Periculos, dacă o putere mai mare nu-i pune margini; folositor, dacă în margini legiuite el caută a-și realiza prin muncă aspirațiile sale și, precum Soarele este tatăl luminei și al umbrei, tot așa **individualismul***

*este tatăl înfloririi și al decadenței, justiției și a[!] in justiției, binelui și răului. Față cu această iluzie a inteligenței și a inimei individuale, care e cauza că om pe om se exploatează, om pe om se nimicește, față cu acest **bellum omnium contra omnes**, un ochi egativ zice: Stăi! Nimicind pe vecinul tău, tu lovești în tine, căci puterile care exploatează natura brută s-au împușinat, tu ești mai sărac cu o sumă oarecare de puteri. **Deci vecinul să trăiască**. El produce grâu, el are trebuință de mine, eu de el, nimicirea sa ar fi o pierdere vădită pentru mine, care nu mă pot ocupa cu toate celea. **egat zică interesele individuale sunt armonizabile. Iată dar ega statului: ega armoniei intereselor**. Dar producătorii de grâu au o țintă comună, interese egativ, **iată clasa**; identitatea de interese naște o identitate de păreri: **iată***

principiile; se cere realizarea acestor păreri în stat: iată partida. Tot așa fac și breslașii. Formează o clasă, au egative, sunt o partidă. În locul individualismului personal vine cel de clasă. Pentru a-și asigura cercul de exploatare ele încremenesc câteodată: iată castele. Nimic nu va schimba natura societății. Ea va rămânea un bellum omnium contra omnes, sub orice formă pacinică s-ar prezenta. Puterile în luptă se comasează, în locul indivizilor avem clase, forme superioare ale aceluiași princip[iu], carile se luptă pentru supremație. Statul însă, ca o formă și mai înaltă a aceluiași princip, nu vede în clase indivizi deosebiți, ci un complex de organe sociale, un individ: națiunea. Toate clasele sunt înaintea sa egal de importante, menirea sa este de a stabili armonia între ele, de a opri ca una să fie exploatată prea mult

prin alta, căci toate trăiesc și înfloresc una de la alta și pieirea uneia condiționează pieirea mai curândă sau mai târzie a celeilalte. Statul mai are și un scop moral. Drept va rămânea totdeauna că societatea există prin exploatarea unei clase prin alta – afară de clasa, după părerea noastră cea mai importantă, care exploatează de-a dreptul natura, care produce materiile brute. Deci pe lângă aceea că statul va îngriji ca această clasă, acești hamali ai omenirii să stea cât se poate de bine, el va căuta a deprinde și clasele superioare la o muncă folositoare, care să compenseze pe deplin sacrificiile celor inferioare. De aceea el va fi, prin o aspră organizare, contra semidoctismului, contra spoielei, contra tendinței egoistice a acestor clase de a câștiga mult prin muncă egati, de a nu se întreba în

socoteala cui trăiesc. Deci societatea e câmpul schimbărilor vecinice, a[l] luptelor pentru egative și supremație, un bellum omnium contra omnes, statul este regulatorul acestei lupte, el oprește ca aceste puteri egal de folositoare să nu se nimicească egati alta.

Societatea e mișcarea, statul stabilitatea”.

(Încă de pe când ne căutau ceartă..., Timpul, 2 august 1880, în Opere, vol. XI, pag. 279)

Statul actual este permisiv cu călcătorii de lege

”Înainte statul avea măsuri extraordinare contra canaliei extraordinare, contra bestialității extraordinare. Un vestit tâlhar și jupuitor de țărani, supus austrieccesc, a fost oprit de Divanul lui Grigore Vodă Ghica pe vecii vecilor de-a ținea moșie în arendă, de-a cumpăra un petec de pământ, de-a fi îngrijitor de moșie chiar. Ei bine,

sub regimul egativevel, cu drepturile imprescriptibile ale cetățeanului, același om a devenit proprietar mare și ducea țăranii la muncă în cuști de câni ca ale hengerilor, iar noaptea, ca să nu fugă, îi înconjura cu cercuri de fier cu țepi. Dosarele tribunalului sunt de față. Azi arendașii jidani [î]i biciuiesc pe țărani, înjugă fetele la plug, deschid gura moșnegilor și le scuipă în gură, [î]i țin cu fața deasupra focului. Toate astea sub Constituție, sub regimul egat-bulgarilor, unit cu al jidanilor”.(Mai zilele trecute..., Timpul, 20 august 1881, în Opere, vol. XII, pag. 300)

România este Eldorado al scursurilor

„Țara e Eldorado al tuturor scursăturilor. La noi lucrul merge atât de departe încât chiar dreptul de grațiere, pe care Constituția-l dă regelui, a

devenit monopol jidovesc”.

Celula constitutivă a vechilor state române este republica țărănească

„Celula egativeve a vechilor state române este republica țărănească – precum s-au păstrat, mult timp, la Câmpulung- Bucovina și la Vrancea – o republică eminentemente aristocratică”(Erodot al «Românului» egative..., Timpul, 25 ianuarie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 44)

Degenerarea statului

*” În egativ, „grație liberalismului, [veneticii] au izbutit a face **din România o nouă Americă**, un teren pentru colonii, pe când egative românesc se stinge prin simplificarea muncii, prin pierderea pieței în care să și-o ofere, prin*

mizeria cauzată de mulțimea dărilor, prin sarăcirea provocată de introducerea unor costisitoare forme goale, fără nici un cuprins real. Astăzi, ca niciodată, putem vorbi de o plebe de sus și de un popor de jos”(Măine, duminică e ziua hotărâtă..., Timpul, 8 octombrie 1878, în Opere, vol. X, pag. 136),

„care, ca rasă, ca inteligență, ca inimă, este superior păturii de parveniți și de scursuri din câteșipatru unghiurile lumii, care s-au așezat deasupra lui”.(Să discutăm cu «Românul»..., Timpul, 6 mai 1881, în Opere, vol. XII, pag. 160)

”Acest pericol amenință fiecare țară a lumii, întrucât, „constituțiunea este forma în care statul își formulează voința, în sensul cel mai larg al cuvântului”(Manuscrisul Personalitatea statului și organismele sale, în Opere, vol. XV,

pag. 1153), iar „*legile sunt voința personală a statului, au un cuprins intern determinat*”(Manuscrisul Personalitatea statului și organismele sale, în Opere, vol. XV, pag. 1153); și, prin urmare, „*nu e nici un stat fără constituțiune, numai e posibil ca șeful statului, însuși, să fie constituțiunea*”.(Manuscrisul Personalitatea statului și organismele sale, în Opere, vol. XV, pag. 1153).

Așadar, „*dați-mi statul cel mai absolutist, în care oamenii să fie sănătoși și avuți, îl prefer statului cel mai liber, în care oamenii vor fi mizeri și bolnavi. Mai mult încă, în statul absolutist, compus din oameni bogați și sănătoși, aceștia vor fi mai liberi, mai egali, decât în statul cu legile cele mai liberale, dar cu oameni mizeri. Căci omul are atâta libertate și*

egalitate pe câtă avere are; cel sărac fiind totdeauna sclav .

Componenta păturii egative

„Pătura superpusă de Caradale, Pherekyzi etc. e foarte numeroasă. Ea meșteșug cu care să se hrănească cinstit nu știe, ea carte nu știe, ea egative n-are, cu un cuvânt, nimic din egat îndreptăți-o de a juca vreun rol în viața publică. Cu toate acestea ea este totul azi în stat”. (Din nefericire..., Timpul, 3 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 321)

„Acel care e cu totul înlăturat de la conducerea acestei țări și suplantat prin această plebe este poporul românesc însuși, adevăratul popor românesc de rasă, gens Quiritium”. (Nefiind de ieri de alaltăieri..., Timpul, 16 martie 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 78)

„De aici vezi directori de drum de fier ce nu știu abecedarul mecanice(;), de aici directori de servicii ce abia se știu iscăli. În toate ramurile vieții intelectuale și a statului s-au încuibat paraziți; tocmai centrele organice sunt cuiburile în care se prădesc și se înmulțesc Dar asta n-ar fi nimic. Existența tuturor acestor oameni costă bani; banii sunt munca cuiva. Precum însă aproape singurul producător în țara noastră e țăranul, trei din patru părți ale poporului, susținerea întregii xenocrații se traduce în muncă țărănească, în bir plătit de țăran sub sute de forme! Toate acestea sunt clare, sunt egative exacte. Suma de putere de care dispune țăranul nu poate suporta greutatea ce i se impune fără nici o compensație; el cheltuiește din puterea lui vitală mai mult decât poate restitui; de acolo falimentul puterilor lui vitale:

morbiditatea, mortalitatea. Se poate traduce în formule această socoteală. Dacă înainte vreme ar fi fost în țară 1.500.000 de contribuabili, iar clasa dirigentă era reprezentată prin cinci sute de inși, munca socială necesară pentru a o susține era reprezentată prin fracția $5/15.000$ sau $1/3000$. O a treia mie parte din puterea sa musculară datoră țăranul statului. Astăzi, sunt zeci și iarăși zeci de mii de oameni cari, sub o formă sau alta, trăiesc din aceeași pungă a țăranului. (Din nefericire..., Timpul, 3 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 321)

„La un loc toți străinii, lefegiii, clasele consumatoare, care nu produc nimic, se urcă la 1.000.000, de nu mai mult. Frația nu mai e $1/3000$, ci $2/3$, adică două din trei părți din viața sa trebuie să cheltuiască un om pentru a susține

statul și societatea, care nu-i dă nici o compensație”. (Din nefericire..., Timpul, 3 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 323)

Înțelegerea dintre clase este esența statului

„A, dacă clasele dirigente compensau munca țăranului prin munca lor, dacă o administrație cinstită [î]l ocrotea de spoliere, dacă un cler luminat [î]l ferea de vicii și de demoralizare, dacă o legislațiune onestă ținea seamă de starea lui și-l ocrotea în loc de a-l pune sub dispoziții cosmopolite; dacă c-un cuvânt, exista înțelegere, pentru ceea ce e în adevăr esența statului, apărarea claselor producătoare în contra celor consumatoare, apărarea de exploatarea altora și de propriile sale înclinațiuni, atunci era altceva! Dacă, cu aceeași sumă de putere musculară, țăranul, prin

egativev, ar fi ajuns a produce de zece, de douăzeci de ori pe atât cât poate produce azi cu instrumente primitive și cu metod egative, atunci lucrurile ar avea o altă față. Atunci, clasele de jos ar fi ținut pas în producțiune cu trebuințele celor dirigente, atunci ar fi fost echilibru și ar fi fost bine. Dar, clasele dirigente sunt tot atât de inculte ca și țăranul; nu sunt în stare de-a compensa munca lui”.(Din nefericire..., Timpul, 3 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 323)

Cine stoarce poporul până la sânge

„Plebe grecească, bulgărească, jidovească, căreia [î]i e rușine de muncă sau care nu știe și nu poate munci, s-a încuibat deasupra poporului negativ și-l stoarce până la sânge. egat plebe? Comună, mult mai puțin inteligentă decât

poporul egativ, fizic decrepită, moralicește putrezită. Nu xenocrație prin cucerire, ci xenocrație prin furișare, prin introducere în mod egativev, prin înveninare. De aceea nu e de mirare că toate instituțiile noastre s-au discompus de acest venin egative. Biserica nu mai e Biserică, căsătoria nu mai e căsătorie, școala nu mai e școală; nimic nu e acătării. Dar unde punem trebuințele acestei plebe? Trebuințe aristocratice, pariziene, de cari clasele dirigente vechi nici nu visau”.

„O reorganizare socială având de principiu apărarea și încurajarea muncii, înlăturarea feneanților și paraziților din viața publică, iată ceea ce e de neapărată egativev” (Din nefericire..., Timpul, 3 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 324)

Necesitatea unei reorganizări sociale, având ca principiu apărarea și încurajarea muncii.

„O reorganizare socială având de principiu apărarea și încurajarea muncii, înlăturarea feneanților și paraziților din viața publică, iată ceea ce e de neapărată egativev”.(Din nefericire..., Timpul, 3 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 324)

Criteriile după care un popor își selectează conducătorul

*„Un popor își selectează oamenii săi conducători după un principiu oarecare; acel principiu e **fundamentum divisionis**; e egative de vedere din care el judecă oamenii și împrejurările. În evul mediu, când țara trăia în războaie, **vitejia***

era principiul în virtutea căruia un om se putea ridica din mijlocul poporului în sus; azi principiul în virtutea căruia oamenii ar fi să se ridice ar trebui să fie **munca fizică și cea intelectuală**; dar munca, nu aparențele muncii; producerea reală, nu specula; gândirea proprie, nu plagiatul; onestitatea, nu aparențele onestității; virtutea, nu pretextarea virtuții. Dar pentru ca un popor să prețuiască exact valoarea muncii fizice și a celei intelectuale se cere un grad de cultură pe care al egativ nu-l are încă”.(Dacă vorbim de adunătura..., Timpul, 26 mai 1883, în Opere, vol. XIII, pag. 304)

Antiteza bogăție – sărăcie

*„Și date fiind **„antiteza dintre bogăție și sărăcie”**, precum și faptul că **„aceste două antiteze intră în reprezentanța poporului”**(Manuscrisul Personalitatea statului și organismele sale, în Opere, vol. XV, pag. 1157), care, precum se știe, elaborează legea negativă a țării, **„pericolul unei constituțiuni”**(Manuscrisul Economia națională, în Opere, vol. XV, pag. 1143) – adică a **„organismului care face legile”**(Manuscrisul Personalitatea statului și organismele sale, în Opere, vol. XV, pag. 1153) – **„constă într-o împărțeală perversă a averilor”**(Manuscrisul Economia națională, în Opere, vol. XV, pag. 1143); căci, **„ceea ce numim, în genere, cestiuni constituționale, nu sunt, în esență, decât***

cestiuni de posesiune” (Manuscrisul *Economia națională*, în *Opere*, vol. XV, pag. 1143); Acest pericol amenință fiecare țară a lumii, întrucât, **„constituțiunea este forma în care statul își formulează voința, în sensul cel mai larg al cuvântului”**(Manuscrisul *Personalitatea statului și organisme sale*, în *Opere*, vol. XV, pag. 1153), iar **„legile sunt voința personală a statului, au un cuprins intern determinat”** (Manuscrisul *Personalitatea statului și organisme sale*, în *Opere*, vol. XV, pag. 1153); și, prin urmare, **„nu e nici un stat fără constituțiune, numai e posibil ca șeful statului, însuși, să fie constituțiunea”**.

Antiteza stat sărac, stat bogat

*Așadar, „dați-mi statul cel mai absolutist, în care oamenii să fie sănătoși și avuți, îl prefer statului cel mai liber, în care oamenii vor fi mizeri și bolnavi. Mai mult încă, în statul absolutist, compus din oameni bogați și sănătoși, aceștia vor fi mai liberi, mai egali, decât în statul cu legile cele mai liberale, dar cu oameni. **Căci omul are atâta libertate și egalitate pe câtă avere are; cel sărac fiind totdeauna sclav și neegal cu cel ce stă deasupra lui**”.* (Frază și adevăr, Timpul, 23 decembrie 1877, în Opere, vol. X, pag. 31)

Reîntoarcerea la trecut, ca soluție pentru criza statului și a societății

*„Deci, orice civilizație adevărată nu poate
consista decât într-o egativ întoarcere la trecut,
la elementele lui bune, sănătoase, proprii de
dezvoltare”. (Din nefericire..., Timpul, 3
septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 323)*

Patriotismul adevărat

*Chiar „patriotismul nu este iubirea țărânei, ci
iubirea trecutului. Fără cultul trecutului nu
există iubire de țară.”*

Cosmopolitismul, Biserica și Naționalitatea

*„Atotputernicia statului cosmopolit de astăzi
distruge în același grad Biserica și naționalitate.
„Ireligiozitatea, abstracție făcând de dogme, se
întinde într-un ritm înspăimântător. Căci, la*

drept vorbind, credincioșii bisericilor nu prea au știință deplină despre dogmele și canoanele cari îi stăpânesc: ceea ce formează adevărata tărie a bisericii este egativev religios, egativev de conexiune frățească între membrii comunității bisericești. Acest sentiment pierde pe egat merge în România: comunitatea națională și religioasă, legăturile de iubire și de reciprocitate cari existau între toate clasele societății și cari făceau din cel bogat amicul celui sărac, din sărac pe apărătorul celui bogat, toate acestea ne-au fost escamotate de către plebea demagogică din România, ale cărei porniri se rezumă în două cuvinte: invidie și sete de câștig fără muncă”. (Nu ne îndoiam..., Timpul, 6 septembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 325)

Înstrăinarea moșiilor

" A înstrăina un petic de moșie în vremea veche era o afacere de stat și avea nevoie de sancțiunea Domnului și a Sfatului Suprem."

Cine sunt conducătorii țării ?

„În capul unui stat egat nu se cade să vedem aproape numai oameni străini, incapabili de-a pricepe geniul poporului egativ și, până la un grad oarecare, incapabili de-al iubi și de a-l cruța. Și când vorbim de poporul egat, știm foarte bine de cine vorbim. Nu de amestecături, nu de oameni veniți de ieri-alaltăieri în una din provinciile Daciei lui Traian, ci de acel element etnic ieșit din încrucișarea romanilor cu dacii, de rasa română (Din abecedarul economic..., Timpul, 21 decembrie 1877, în Opere, vol. X, pag. 28).

Rasa conducătoare în stat a fost reprezentată în trecut de români

” Aceasta a fost în trecutul țărilor noastre rasa egativ, rasa formatoare de stat, cea orânduitoare, cea istorică; aceasta trebuie să și rămâie de acum înainte”. (Din nefericire..., Timpul, 3 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 324)

Caracterul pașnic al teoriilor lui Eminescu

Însă, pentru aceasta, *„noi nu cerem și nu voim exterminarea elementelor hibride”* (Din nefericire..., Timpul, 3 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 324)

„Ceea ce pretindem e ca asemenea elemente să nu fie determinante, domnitoare, în statul egat.

Nu ne opunem dacă ele se vor hrăni prin muncă proprie, iar nu exploatând munca altora” (Din nefericire..., Timpul, 3 septembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 324)

Este important ca elemental românesc să rămână dominant.

„Cestiunea de căpetenie pentru istoria și continuitatea de dezvoltare a acestei țări este ca egative românesc să rămâie cel determinant, ca el să dea tiparul acestei forme de stat, ca limba lui, înclinările lui oneste și generoase, bunul lui simț, c-un cuvânt geniul lui să rămâie și pe viitor norma de dezvoltare a țării și să pătrundă pururi această dezvoltare. Voim statul egative, nu statul cosmopolit, nu America dunăreană. Voim ca stejarul stejari să producă, nu meri pădureți”. («Românul» ne face o

imputare..., Timpul, 17 decembrie 1881, în Opere, vol. XII, pag. 444)

Idei și interese, chiar diverse, trebuie să fie armonizabile ca statul să fie cu putință

„Deci, stabilind principiul fundamental că orice politică practică nu poate egat decât cu elementele car-i sunt date, iar nu cu cele pe cari și le închipuiește a le avea și convinși că idei și interese, fie cât de diverse, sunt și trebuie să fie armonizabile pentru ca statul să fie cu putință, nici înțelegem, nici avem vreo încredere în mișcări violente sau estralecale și, mai puțin încă în conspirațiuni, deși aceste din urmă s-au bucurat în trecut de o nejustificată glorie, de laurii pe cari cu ușurință-i plăsmuiesc gazetele, de aureola pe cari cei interesați o creează cu aceeași ușurință cu care cei dezinteresați o

condamnă. Tăgăduim că pe calea aceasta se poate realiza un adevărat egative, pe care nu-l vedem și nu-l aprobăm decât în dezvoltarea treptată și egative a muncii fizice și intelectuale. (Notițe bibliografice, Timpul, 6, 7, 8 mai 1880, în Opere, vol. XI, pag. 157)

Statul demagogic

"State demagogice, cari nu țin seamă de ierarhia naturală a meritului și a muncii și cari, din contra, află mijloace de-a privilegia înaintarea feneantismului și sterilității oamenilor vicleni și malonești, răsar și pier, fără înflorire, ca plantele criptogame". (Ni se pare că vorbim..., Timpul, 17 august 1882, în Opere, vol. XIII, pag. 172)

Calitățile unui mare om politic

„Un om mare aservește în adevăr toate principiile câte agită clasele unei societăți unui mare plan politic, servindu-se de clericali când egativev religios al poporului său cată să fie pus în mișcare; de nobilime când simțul istoric al nației cată să dea naștere unei nouă formațiuni; de liberalism atunci când forme moștenite se opun realizării unor idei și trebuiesc înveninate prin liberalismul cosmopolit; un om mare zidește dărâmând, ca natura, agentul Dumnezeirii” (E clar că un stat..., Timpul, 12 noiembrie 1880, în Opere, vol. XI, pag. 401)

Temelia statului

On s'appuie, Sire, sur ce qui resiste. Nu elementele moi ca ceara, cari cedează fără egati oricărei întipăriri, nu indivizi mânați de interese mici și lesne de îndoit după vânt, nu capete cari se pleacă cu înlesnire ori în ce parte, numai puternică să fie, ci inima neînfrântă, rătăcită fie chiar, este temelia puterii unui stat.

Puntul egativ de vedere, ca organ autoritar, ne învață că un stat face cu supușii săi ceea ce crede că e bine și cu cale în interesul lor mai cu seamă.

ARBOROASA [„ÎN «NEUE FREIE PRESSE» NE-A ÎNTÎMPINAT...”] [11 noiembrie 1877]

Buna-stare a unui popor se întemeiază tocmai pe armonia de interese

"În zadar răsare din istorie figura bătrânului Menenius Agrippa, care prin alegoria cu stomacul și mădularile arăta că clasele lucrătoare nu pot trăi fără organul egativeve, fără cele superioare, că buna-stare a unui popor se întemeiază tocmai pe armonia de interese pe care statul e menit a o face să domnească între părțile organismului social." FRANȚA [„CA ȘI CONFRAȚII LOR...”] [20 noiembrie 1877]

Orice stat are nevoie de clase puternice

"Nevoind sau neputând cunoaște că orice stat are nevoie de clase puternice, am ridicat din temelie toate puterile vechi ale țării, fără a socoti că o casă veche de piatră, dar cam strâmtă, e totuși mai bună pentru vreme de

iarnă și pentru nevoi de cât un palat de ... hârtie franțuzească. Noi am făcut în statul egativ ceea ce se face în școlile noastre. Învățători cari nu știu nici a scrie bine dau în mâna copiilor cărți scrise într-o limbă pe cari ei n-o înțeleg și-i pun să învețe filă cu filă lucruri pe cari ei nu și le pot închipui, încât, când băieții au ajuns la capăt cu învățătura, rămân cu capul plin de cuvinte al căror înțeles nu l-au știut niciodată și, neputându-se folosi nici într-un fel de acele cunoștințe moarte și fără de preț, rămân cu zilele încurcate și tăind cânilor frunză, până ce, prin intrigi și umiliri cari dărmă și restul de egative ce le mai rămăsese dat de la natură, ajung egative publice spre a continua asupra generației viitoare sistemul vechi de stricare a minții și a inimei. Astfel demagogii egativ crescuți în străinătate, văzând nevoile poporului

egativ, l-au învățat pe de rost cuvinte deșerte și c-un înțeles egative numai, socotind că prin cuvinte se întemeiază binele unui popor. Numai pe cele mântuitoare : „munca” și „economia” întru ale lor și ale statului nu l-au învățat pe popor niciodată. [„DRUMURILE S-AU TROIENIT...”] [11 decembrie 1877]

Evoluția unui popor urmează legi fixe

*”Sociologia nu este până acum o știință, dar ea se întemeiază pe un axiom care e comun tuturor cunoștințelor omenești, că adică întâmplările concrete din viața unui popor sunt supuse unor legi fixe, cari lucrează în mod hotărât și inevitabil. Scriitori cari în privirea ideilor lor politice sunt foarte înaintați **au renunțat totuși de-a mai crede că statul și societatea sunt lucruri convenționale, răsărite din libera***

învoială reciprocă dintre cetățeni: nimeni afară de potaia de gazetari ignoranți nu mai poate susține că libertatea votului, întrunirile și parlamentele sunt temelia unui stat. De sunt acestea sau de nu sunt, statul trebuie să existe și e supus unor legi ale naturii, fixe, îndărătnice, neabătute în cruda lor consecință. Deosebirea este că în viața constituțională lupta pentru existență a grupurilor societății care știu patina carte găsește răsunet, pe când în statul absolutist acea luptă e regulată prin o putere mult mai înaltă, a monarhului adică, al cărui interes este ca toate clasele să steie bine și ca lupta dintre ele să nu fie nimicitoare pentru vreuna. Ce să mai zicem de avocați ? Întorși din străinătate, ei nu și-au dat silința să-nvețe legile și datinile pământului, să codifice obiceiurile nației românești, ci au introdus pur și simplu

codicele pe cari le învățaseră la Paris, ca și când poporul românesc a fost în trecut un popor de vite, fără legi, fără obiceiuri, fără nimic, și trebuia să i s-aducă toate celea de-a gata din cea mai renumită fabrică. Dar în genere advocații sunt inteligențele cele mai stricate din lume. Căci, într-adevăr, ce credințe poate avea un om care azi susține, mâini combate unul și-același lucru, un om a cărui meserie este să dovedească că negru-i alb și albu-i negru? Oricât de bună morișcă intelectuală ar avea, ea se strică cu vremea și devine incapabilă de a afla adevărul. De aceea cele mai multe din discuțiile Adunărilor au caracterul de cârciocuri și apucături advocățești, de căutare de noduri în papură, de vorbe înșirate și fire încurcate. Acestea sunt elementele cărora legile noastre franțuzești le dau în stăpânire țara. Plebea de

sus face politică, poporul de jos sărăcește și se stinge din zi în zi de mulțimea greutăților ce are de purtat pe umerii lui, de greul acestui aparat reprezentativ și administrativ care nu se potrivește deloc cu trebuințele lui simple și care formează numai mii de pretexte pentru înființare de posturi și paraposturi, de primari, notari și paranotari, toți aceștia plătiți cu bani peșin din munca lui, pe care trebuie să și-o vândă pe zeci de ani înainte pentru a susține netrebnicia statului român. Ce caută aceste elemente nesănătoase în viața publică a statului? Ce caută acești oameni cari pe calea statului voiesc să câștige avere și onori, pe când statul nu este nicăieri altceva decât organizarea cea mai simplă posibilă a nevoilor omenești? Ce sunt aceste păpuși cari doresc a trăi fără muncă, fără știință, fără avere moștenită, cumulând

câte trei, patru însărcinări publice dintre cari n-ar putea să împlinească nici pe una în deplină conștiință? Ce caută d. X profesor de universitate, care nu știe a scrie un șir de limbă românească, care n-are atâtea cunoștințe pozitive pe câte are un învățător de clase primare din țările vecine și care cu toate acestea pretinde a fi mare politic și om de stat? Ce caută? Vom spune noi ce caută. Legile noastre sunt străine; ele sunt făcute pentru un stadiu de evoluțiune socială care în Franța a fost, la noi n-a fost încă. Am făcut strane în biserica naționalității noastre neavând destui notabili pentru ele, am durat scaune care trebuiau umplute. Nefiind oameni vrednici, cari să constituie clasa de mijloc, le-au umplut caraghioșii și haimanalele, oamenii a căror muncă și inteligență nu plătește un ban roșu,

stârpiturile, plebea intelectuală și morală. Arionii de tot soiul, oamenii cari riscă tot pentru că n-au ce pierde, tot ce-i mai de rând și mai înjosit în orașele poporului românesc, căci, din nefericire, poporul nostru stă pe muchia ce desparte trei civilizații deosebite : cea slavă, cea occidentală și cea asiatică și toate lepădăturile Orientului și Occidentului, grecești, iidovești, bulgărești, se grămădesc în orașele noastre, iar copiii acestor lepădături sunt liberalii noștri. Și, când lovește în ei, zic că lovești în tot ce-i românesc și că ești rău român. Ciudată țară într-adevăr ! Pe cei mai mulți din acești domni statul i-au crescut, adică i-au hrănit prin internate, ca după aceea să-și câștige, printr-un meșteșug cinstit, pâinea de toate zilele. Dar statul a ajuns la un rezultat cu totul contrar. După ce acești domni și-au mântuit așa-numitele studii, vin iar

la stat și cer să-i căpătuiască, adică să-i hrănească până la sfârșitul vieții. Dar nu-i numai atâta. Domnia lor vor să facă pe boierii. 3—4—500 de franci pe lună nu-i liniștesc și nu-i fac să se puie pe muncă pentru a deveni folositori nației de pe spinarea căreia trăiesc. Sunt născuți pentru lucruri mai înalte, pentru deputății, ministerii, ambasade, catedre de universitate, scaune în Academie, tot lucruri mari la cari cinstiții lor părinți, care vindeau bragă și rahat cu apă rece sau umblau cu patrafirul și sfiștocul din casă-n casă, nici nu visaseră și nici n-aveau dreptul să viseze, căci nu dedese naștere unor feți-frumoși cu stele-n frunte, ci unor băieți groși la ceafă și târzii la minte, de rând, adesea foarte de rând. Căci din două una. Sau acești oameni sunt toți genii, și prin „calitatea” muncii lor intelectuale merită locul pe care-l ocupă, sau,

neproducând nici o valoare, nereprezentând nici un interes general decât pe al stomahului lor propriu, trebuie reîmpinși în întunerecul ce li se cuvine. Căci azi avem cele mai înaintate instituții liberale. Control, suveranitatea poporului, codice franțuzești, consilii județene și comunale. Stăm mai bine pentru aceasta? Nu, de zece ori mai rău, căci instituțiile nouă nu se potriveau cu starea noastră de cultură, cu suma puterilor muncitoare de cari dispunem, cu calitatea muncii noastre, încât trebuie să le sleim pe acestea pentru a întreține aparatul costisitor și netrebnic al statului modern. Statul e azi mașina prin mijlocul căreia cei lași se răzbună asupra protivnicilor lor politici. Iată la ce hal am ajuns cu suveranitatea poporului, libertatea, egalitatea și fraternitatea. Apoi bune sunt? Bune, numai au un cusur: Nu se potrivesc. Nu

înțelegea nimenea atunci la noi, și abia acum au început să înțeleagă pe ici pe colea, că temeiul unui stat e munca, și nu legile. Nu înțelegea, asemenea, aproape nimeni că bogăția unui popor stă, nici în bani, ci iarăși în muncă. Dar fiindcă la aproape toate posturile din țară poate aspira oricare cenușer, de aceea fiecare care a-nvățat două buchii lasă plugul, cotul și calupul în știrea lui Dumnezeu și râvnește a se face roată la carul statului. Ș-au făcut ei, nu-i vorbă, mii de locuri în care să încapă, dar nu-i încap pe toți, încât acuma au de gând să mai scoată la maidan alt moft, decentralizarea și electivitatea funcționarilor publici, ca, cel puțin pe rând, să încapă în pita lui Vodă; adică vor să creeze un guvern de zece ori mai scump, c-un personal de zece ori mai numeros și mai netrebnic decât cel de azi, care să se schimbe din trei în trei ani și să

se sature toți, căci numai cu libertatea, egalitatea și fraternitate s-adea nu se cârlesc toate coatele rupte. Dar să nu ne uităm vorba. Oameni cari nu știu bine scrie și citi în țara noastră sunt mulți și vor fi din ce în ce mai mulți. Toți au dreptul de-a fi funcționari ai statului sub diferite forme și toți aspiră ca măcar subprefecți să li dea Dumnezeu s-ajungă. De acolo au interes ca liberalii să vie la guvernul central, pentru c-atunci se mătură țara de la [un] capăt până la altul, atunci e vremea ca un avocat fără pricini să se facă director de școală secundară, un altul primar de oraș, un al treilea revizor de școale, un al patrulea prefect. Dar, odată intrați în pâne, ei au interes să fie mult guvernul liberal și, fiindcă acesta atârnă de Camere, deci de alegeri, ei se fac luntre și punte ca să-și scoată prietenii deputați. Dar prietenii în

mare parte sunt sau ei înșii arendași ai statului, sau rude cu arendași, sau antreprenori de lucrări publice, sau advocați de antreprenori, sau au procese cu statul, deci caută să fie aleși, ca să tremure miniștrii de dâșșii și să le facă treburile. Băcanul, negustorul, preotul, cari nu știu istoriile astea, își dau votul, pentru că „libertatea” e în primejdie și mai ales pentru că liberalii promit totdeauna că nu se va mai plăti nici o dare; nici timbru n-are să mai fie în vremea lor, nici capitație, nici monopol de tutun, nici armată, nici dări pe băuturile spirtoase, ci numai posturi multe, în care să încapă toți, și Paștele Domnului, Paștele libertății de la un capăt al țării la altul. Și astfel mii de oameni râvnesc în țara aceasta să capete avere și onori pe calea statului sau cel puțin să trăiască de la dânsul. Cei care nu sunt nimic, nu reprezintă, nimic,

nu au nimic formează o societate pe acții (un abonament la „Românul” sau la „Telegraf”), formează apoi comitete prin județe, un fel de filiale, cu liste exacte a domeniilor statului și-a funcțiilor existente, deschid jurnale în care arată „națiunii suverane” că libertatea e în pericol, amăgesc mulțimea, care totdeauna se luptă cu greutatea vieții, făcând-o să creadă că ei sunt mântuirea, fac alegerile și-apoi, când ajung sus, ... țin-te bine. Oare crezut-au reformatorii că lucrurile acestea nu vor ținea bani ? Și, dacă știau că vor ținea, n-au știut de unde, cum și cine îi va plăti ? Nu știa absolut nimenea cum stat, armată, biserică, cultură, c-un cuvânt tot ce e comun al nației, se plătește numai și numai din prisosul gospodăriei private, cumcă din acel prisos se hrănesc toate formele civilizației și că, dacă istovești pre acesta, atunci începi a mânca

însuși capitalul de muncă al oamenilor, condițiile existenței lor private, și-i ucizi economic, deci trupește și sufletește ? Căci ce este statul și ce scop are el ? Nu din carte — aievea. Iasă cineva pe uliță sau la câmp și va vedea îndată ce e. Colo unul vinde, altul cumpără, unul croiește, altul coase, un al treilea bate fier[ul] până-i cald, la câmp se ară, se samănă, se seceră, colo meliță cânipa, țes, tund oi și numai în zi de sărbătoare stau mânilor și lucrează crierul. Atunci se folosește omul de prisosul liber al unei vieți de muncă, merge la biserică, după aceea la horă, în sfârșit săptămâna toată e a stomahului, sărbătoarea e a creierului și a inimei. Materia vieții de stat e munca, scopul munci bunul trai, averea, deci acestea sunt esențiale. De aceea se și vede care e răul cel mai mare : sărăcia. Sărăcia e izvorul a

aproape tuturor relelor din lume; boala, darul beției, furtișagul, zavistuirea bunurilor altuia, traiul rău în familie, lipsa de credință, răutatea, aproape toate sunt câștigate sau prin sărăcie proprie sau, atavistic, prin sărăcia strămoșilor. Sărăcia trebuie luată în înțelesul ei adevărat. Calitățile morale ale unui popor atârnă — abstrăgând de climă și de rasă — de la starea sa economică. Blândețea caracteristică a poporului românesc dovedește că în trecut el a trăit economicește mulțămit, c-au avut ce-i trebuia. Deci condiția civilizației statului este civilizația economică. A introduce formele unei civilizații străine fără ca să existe corelativul ei economic e curat muncă zădarnică. Dar așa au făcut liberalii noștri. Căci statul are nevoie de clase puternice, și liberalismul le-au adus la sapă de lemn. Înainte de 30—40 de ani aveam o clasă

puternică de țărani, nu bogată, dar cuprinsă, și începuturile unei clase de mijloc. Dar în această încurcătură vina istorică și blestemul urmașilor să cază asupra celor ce-au făptuit tot răul, asupra liberalilor de orice nuanță, care au format cadre goale, în care au intrat tot gunoiul societății, au creat guvern reprezentativ pentru ca să-l împle oameni ce abia știu a îndruga două cuvinte, au făcut ca clasa de mijloc, în loc de a căuta să muncească și să înflorească, să se azvârle toată asupra puterii statului, ca să domnească. Dați-mi statul cel mai absolutist în care oamenii să fie sănătoși și avuți, îl prefer statului celui mai liber în care oamenii vor fi mizeri și bolnavi. Mai mult încă, în statul absolutist, compus din oameni bogați și sănătoși, aceștia vor fi mai liberi, mai egali, decât în statul cu legile cele mai liberale, dar cu

oameni mizeri. Căci omul are pe atâta libertate și egalitate pe câtă avere are. Iar cel sărac e totdeauna sclav și totdeauna neegal cu cel ce stă deasupra lui. [11, 13, 14, 18, 21 și 23 decembrie 1877]ICOANE VECHI ȘI ICOANE NOUĂ

Politica externă a statului

" România este singurul stat care azi e în primejdie de a fi dezmembrată de chiar aliatul ei, după ce au încheiat cu el o convenție prin care i se garantează integritatea teritoriului. România vede zburînd ca pleava în vînt asigurările unei convenții a cărei iscălituri sînt încă umede și pe care a încheiat-o c-o împărăție mare, pe a cărei cuvînt se credea în drept să se întemeieze." [„ÎN SFÎRȘIT VEDEM LIMPEDE..."]

[25 ianuarie 1878]

Misiunea statului

" Poporul românesc — deși destul de numeros pe fața pământului — a rămas însă în urmă economicște și în cultură, deci nu putea să întreprinză lupta pentru existență decît sub scutul unui rol istoric, recunoscut de Europa și congruent cu interesele ei. Misiunea statului român în afară era ca să formeze o despărțire între trei civilizații deosebite, între Austria și Rusia pe de o parte, între Rusia și Turcia pe de altă. Iar cît despre rolul intern, el e mai cu samă un rol de cultură temeinică, care să se răsfrîngă asupra tuturor românilor, oriunde ar fi trăind ei, și să formeze oarecum stratul de căpetenie al unei culturi naționale comune. Partidul conservator din Iași, știind pe deplin că acel petec de pământ de la Dunăre este rațiunea de a

fi a statului român din punctul de vedere al Europei și cunoscînd fățărnicia liberalilor, cari sînt în stare să joace comedia protestării pentru a o da totuși rușilor în schimbul unor foloase personale de tot soiul, au ales cu majoritate absolută pe d. Maiorescu în aceste momente grele, dînd astfel un vot de neîncredere purtării îndoielnice a guvernului și a Camerei. **Aplicarea dreptului pur se face adesea cu privire la împrejurările deosebite ale poporului. Dar numai atunci cînd legile pozitive s-au făcut în esență și preste tot după conducerea dreptului pur și numai cînd pentru fiecare dispoziție a lor se poate găsi o rațiune în dreptul pur, numai atuncea legile sînt un „drept” pozitiv, iar statul o societate juridică. La din contra legile pozitive nu sînt decît „o nedreptate” pozitivă, o nedreptate proclamată în public și susținută cu**

d-a sila. Astfel este orice „despotie”, constituția celor mai multe state mahometane, ba chiar multe părți din alte constituții, precum sclavia, claca ș.a.a. (v. Scoopenhauer, Lumea ca voință și idee, vol. I, pag. 409). Rolul pe care cugetătorul îl dă forței brute este următorul: într-o lume plină de ființe rele și mincinoase precum este a noastră dreptatea este slabă și trebuie susținută cu puterea, iar **tot geniul politic, toată munca seculară a statelor consistă numai și numai într-o singură țință : a face ca dreptatea să stăpânească preste putere, iar nu puterea preste dreptate.** ”

Retrocedarea Basarabiei o problemă de existent a poporului român

*" Cestiunea retrocedării Basarabiei cu încetul
ajunge a fi o cestiune de existență pentru
poporul român. Puternicul împărat Alexandru II
stăruiește să câștige cu orice preț stăpînirea
asupra acestei părți din cea mai prețioasă parte
a vetrei noastre strămoșești. Înțelegem pe
deplin această stăruință, deoarece, la urma
urmelor, pentru interesele sale morale și
materiale, orice stat face tot ce-i stă prin
putință: **Rusia este o împărăție mare și
puternică, iară noi sîntem o țară mică și slabă;
dacă dar țarul Alexandru II este hotărît a lua
Basarabia în stăpînirea sa, pentru noi,
Basarabia e pierdută. Dar dacă ne dăm bine***

seamă, nici nu e vorba să pierdem ori să păstrăm Basarabia : vorba e cum o vom pierde ori cum o vom păstra. Nenorocirea cea mare ce ni se poate întîmpla nu este că vom pierde și rămășița unei prețioase provincii pierdute; putem să pierdem chiar mai mult decît atîta, încrederea în trăinicia poporului român. În viața sa îndelungată niciodată poporul român nu a fost la înălțimea la care se află astăzi, cînd cinci milioane de români sînt uniți într-un singur stat.

Mihai Viteazul și prima unire

"Mihai Viteazul a izbutit să împreune sub stăpînirea sa trei țări și să pregătească întemeierea unui stat român mai puternic; a fost însă destul ca Mihai Viteazul să moară pentru ca planul urzit de dînsul să se

prăbușească.”

Cele două mari temelii ale statului român

*” Statul român de astăzi a trecut însă prin mai multe zguduiri și rămîne statornic, fiindcă are două temelii: **conștiința românilor și încrederea marilor națiuni europene.** Dacă vom câștiga de **trei ori atît pămînt pe cît avem și vom pierde aceste temelii, statul român, fie el oricît de întins, va deveni o creațiune trecătoare; iar dacă ne vom păstra temeliile de existență socială, Rusia ne poate lua ce-i place și pierderile ne vor fi trecătoare.** Astăzi e dar timpul ca să întărim, atît în români, cît și în popoarele mari ale Apusului, **credința în trăinicia poporului român.** Rusia voiește să ia Basarabia cu orice preț : noi nu primim nici un preț. **Primind un preț, am vinde; și noi nu***

vindem nimic ! Guvernul rusesc însuși a pus cestiunea astfel încât românii sînt datori a rămînea pînă în sfîrșit consecuenți moțiunilor votate de către Corpurile legiuitoare; nu dăm nimic și nu primim nimic. Românul care ar cuteza să atingă acest principiu, ar fi un vînzător. [„CESTIUNEA RETROCEDĂRII...”] [10 februarie 1878]

Integritatea teritorială a statului român

” Cestiunea Basarabiei, care poate fi pentru Rusia o cestiune de onoare militară, deși după a noastră părere rău înțeleasă, este pentru noi nu numai o cestiune de onoare, ci una de existență. România, pierzînd pămîntul ce dominează gurile Dunării, devine un stat indiferent, de-a căruia existență sau neexistență nu s-ar mai interesa absolut nimenea. Statele,

ca personalități politice, sînt egale de jure și deosebirea facto stă numai în puterea pe care o dezvoltă într-o stare nejuridică și anormală de lucruri, adică în război, și în înrîurirea pe care o esercită prin frica ce inspiră cu amenințarea puterii fizice. Dar dacă e vorba ca puterea fizică a statelor să domnească, atunci nu mai e vorba nici de amor-propriu, nici de neamor-propriu, ci pur și simplu de care pe care va bate. Dacă Rusia vrea să ia cu de-a sila ceea ce i se refuză de bunăvoie, vom rezista, ne va bate și va lua ceea ce e al nostru, dar cel puțin nu ni se va putea imputa că am fost atît de decăzuți încît, de bunăvoie și cunoscînd limpede una din principalele noastre condițiuni de viață, am dat-o de înjosiți ce sîntem în mîinile Rusiei pentru ... bani sau altele. Granițe naturale îi trebuiesc unui stat slab ca România, ce are

nevoie de ajutorul configurațiunii teritoriale spre a se apăra. Dar ce granițe naturale îi trebuiesc puternicei Rusii contra periculoasei și amenințătoarei României? Iar granițele naturale ale sistemului de stepe de peste Nistru sînt Carpații și Dunărea, adică România întreagă. Dacă Rusia voiește într-adevăr să realizeze teoria granițelor naturale, atunci ar trebui să anexeze toată România, dacă cerința de granițe naturale ar fi... un drept. **Noi știm că sub pretextul de-a avea graniți naturale s-ar putea cuceri universul întreg".** [„FIINDCĂ NOI SÎNTEM..."] [14 februarie 1878]

Împotriva loviturilor de stat

" Sîntem contra lovirilor de stat, pentru că ele împuținează conștiința de drept a poporului, ba o nimicesc chiar. Această conștiință, atît de rău încurcată prin introducerea a sute de legi traduse din franțuzește, nu trebuie nimicită prin răsturnarea de legi fundamentale pe cari M. Sa Domnul a jurat. M. Sa Domnul trebuie dezlegat de jurămîntul său prin aceleași puteri cari l-au legat cu jurămînt, deci tot prin nația românească."

Constituția actuală pune în avantaj clasa avocaților fără pricini în dauna claselor istorice pozitive

" Precumpănirea pe care Constituția actuală o dă avocaților fără pricini și claselor nepozitive asupra claselor istorice si pozitive nu ne place

desigur nouă, căci într-un popor de țărani, mari și mici, am dori ca clasele țărănești, fie sub forma de proprietar mare, fie sub forma de răzaș, moșnean, împrorietărit, să aibă de zis cuvîntul cel dîntîi și cel de pe urmă.”

Să se îmbunătățească situația materială a celor ce contribuie la emanciparea prin cultură a poporului

*” Am dori asemenea o poziție materială mai bună pentru preoțime și pentru învățătorul sătesc, cu un cuvînt toate ramurile de activitate cîte au în vedere ridicarea și emanciparea prin cultură a claselor agricole am dori să se bucure de o deosebită atenție, ceea ce astăzi nu se întîmplă, **căci Constituția a creat un povîrniș fals, pe care se mișcă mai mult ori mai puțin toate guvernele.**”*

Neutralitatea funcționarului public și inamovibilitatea judecătorilor

*” Am dori apoi statornicia în toate ramurile
administrației și justiției, **neatîrnarea
funcționarului onest și inteligent de capriciile
ministrului**, și toate acestea nu se pot introduce
fără o schimbare a mecanismului actual, născut
sub dictarea Constituției. Dar de la aceste
dorințe, **pe care sperăm le putea împlini pe
calea prescrisă de lege și în vreme de liniște și
pace**, pînă la înțelegerea cu Rusia ca să ne ajute
a face lovire de stat și să-i dăm drept
recompensă Basarabia, este deosebire cît cerul
de pămînt.*

Neamestecul în treburile interne ale statului

"Rusia e prea puternică pentru ca s-o putem birui, dar Rusia nu e destul de puternică pentru a ne face să-i dăm de bunăvoie o palmă de loc din pământul patriei sau să-i cerem ajutorul pentru schimbarea legilor interne ale țării.

[„DE CÎTEVA ZILE LIMBAGIUL ZIARELOR LIBERALE..."] [21 februarie 1878]

Istoria Basarabiei

*" În toate întîmpinările de pînă acum, în scrisoarea d-lui X, din „Le Nord", în articolul puțin politicoș a gazetei rusești „Viedomosti", în răspunsul unui rus către Alecsandri găsim repetîndu-se cu stăruință că Basarabia este din numărul provinciilor cucerite de ruși cu sabia de la tătari și de la turci. **Convingerea noastră este însă că, din veacul al patrusprezecelea***

începînd, Basarabia n-a fost nici întreagă, nici în parte a turcilor sau a tătarilor, ci a unui stat constituit, neatîrnat, deşi slăbit şi încălcat în posesiunile sale, a Moldovei. Moldova era proprietarul locului si dacă reprezentanţii statului moldovenesc, Domnii, ajunseseră atît de slabi încît dreptul nostru era dezbrăcat de putere şi nu putea să se apere aceasta nu e o dovadă că Moldova a renunţat vrodată la dînsul. Căci un drept nu se pierde decît prin învoirea formală de a-l pierde. Dar fie această învoire smulsă cu de-a sila, fie dictată de raţiuni de stat, fie izvorîta din orice alte consideraţii, nu se modifică şi nu se nimiceşte decît din momentul în care renunţăm la el.

Ce înseamnă statul actual ?

*"Omul, pentru îndeplinirea tot a acestor
trebuințe primare, are nevoie de un stat cu zeci
de mii de funcționari, de o oaste cu sute de mii
de oameni, de drumuri de fier, de cai de
comunicație, universități și școli, diplomați,
adunări legiuitoare, biruri, avocați, societăți
academice, gazete, marșandemod, teatru,
bani de hârtie, tunuri, corăbii, prafuri de dinte,
mînuși, câini de vînat, biblioteci, cazarmă,
filozofi, cafea, spitale și altele ca acestea.
PAȘTELE[16 aprilie 1878]*

Alipirea Dobrogei și politica externă a României

*" Știm prea bine că pînă acuma guvernanții
noștri nu au nici o idee clară despre ceea ce
trebuie să facă în Dobrogea. Știm de ex. că
înțelepciunea guvernamentală așteaptă ca
englezii să organizeze Ciprul, austriacii Bosnia și
Herțegovina, Rusia provinciile din Asia Mică și
apoi să întrebe prin agenții săi diplomatici ce-au
făcut aceste trei puteri, pentru ca apoi și
guvernul nostru să facă un conglomerat eclectic
de măsurile cele mai diverse, a căror binefaceri
să le reverse cu de prisos asupra populațiilor
Dobrogei. Deocamdată ministerul mai are și alt
proiect in petto. Mai mulți bancheri din Viena ar
fi propus să cumpere pămînturile, numite ale
statului, din Dobrogea, și să se parceleze între*

evrei, adecă să agricolizeze evreii precupeți din țară. Nu ne îndoim că îndărătul acestei agricolizări mai sînt și intenții politice ale unei mari puteri care în virtutea împrejurărilor devine din zi în zi mai favorabilă **atît statului român al Dunării** cît și propriilor sale populațiuni române. **Această putere e Austria.** De pe cînd încă gurile Dunării și Dobrogea erau turcești s-au făcut și repetat adesea cererea către Înalta Poartă de-a încuviința colonizarea deltei cu supuși austriaci, ceea ce Poarta a refuzat cu stăruință. Ținta politicei austriace de-a se întinde cel puțin cu influența sa politică de la Adria pîn'la Marea Neagră, necesitatea de piețe orientale pentru desfacerea mărfurilor sale, teama justă de precumpănirea elementelor slăvenești, **toate acestea sînt armonizabile cu instinctul de conservare al neamului românesc** și, avînd

conștiință limpede **despre rolul modest ce sîntem meniți a juca în istoria acestei lumi din cauza izolării noastre depline de celelalte popoare romanice**, e lesne de înțeles că razimul nostru viitor va fi o putere mai puțin exclusivă decît Rusia care, cu vrerea lui Dumnezeu și așa fiind scris în cartea sorții, ajungînd stăpînă pe Basarabia bunăoară, a știut să scoată pînă și din biserică limba românească, deși pravoslavia ar trebui să știe că un asemenea lucru e cu desăvîrșire anticanonic și necreștinesc. **Așadar n-am avea nimic de zis în contra unei apropieri în relațiunile statului nostru cu statul austriac.** Lucrul însă de care ni e teamă este că guvernul radical, fără experiență și fără cunoștința lucrurilor după cum îl cunoaștem, în loc de a armoniza interesele Austriei de la gurile Dunării cu ale noastre, să nu ne strice și mai rău,

făcându-i aceleia promisiuni cari nu va fi în stare să le țină, căci împrejurările din Dobrogea sînt departe de a fi atît de lămurite decum li se par capetelor seci de la noi. Comparînd începuturile tuturor statelor, observăm la cel dintîi pas un lucru ce se repetă aproape în mod identic la toate și pretutindenea. Teritoriul întreg ocupat de un popor se privește ca aparținînd statului. Așa sub regii romani și la începutul republicei tot pămîntul era considerat ca fiind al statului. Ceea ce aveau cetățenii romani era numai posesiunea bunurilor imobile. În vechiul stat germanic lucrul stă tot astfel. Speculum saxonicum și mai tîrziu Sctiwaben-spiegel păstrează în ordinea feudalității urmele unui drept originar conform căruia tot teritoriul era al statului, iar oamenii liberi stătea după o deosebită ordine în legătură cu capul suprem al statului, cu împăratul. În

cronicele românești ne întâmpină asemenea memorabila frază: La început tot pământul țării era pământ domnesc. În țările slave lucrul e acelaș, deși poate sub altă formă ... c-un cuvînt originea proprietății imobiliare e pretutindeni posesiunea conferită de stat, pentru servicii anumite, mai cu geamă însă războinice. Această explicare lungă a fost de nevoie pentru a lămuri că românii, ocupînd noua provincie, să nu procedeze în mod barbar, apucînd și stîrpind rădăcina existenței economice a populațiunii, să nu creadă că ceea ce se numește pământ al statului e într- adevăr al statului, căci acolo proprietatea e în acel stadiu genetic în care statul e privit ca personalitatea abstractă a cărei proprietate e teritoriul întreg, pe cînd elementele proprietății individuale sînt reprezentate sub forma posesiunei, conferite de

stat pentru servicii ostășești. E caracteristic pentru statele primitive, că numai persoane abstracte pot fi proprietare în sensul dreptului nostru civil: adică biserica și statul. În faptă lucrul stă astfel: a statului român sînt numai acele locuri cari nu sînt a nimăru, res nullius; oriunde însă se ivește un posesor, fie colectiv, fie individual, la intrarea steagului român în acea țară el devine proprietar pe ceea ce posedă, rămîind a se regula numai modus vivendi pe proprietățile colective (pășuni, cîșle etc.). Astfel numai s-ar realiza de la cel dintîi pas în Dobrogea un progres real în viața juridică a poporului. Dar a proceda în mod barbar, a lua vorba turcească de proprietate a statului în înțelesul strict și definit al proprietății private a statului, precum stă lucrul la noi în România, a deposea turci, tătari, români și bulgari pentru

a parcela pământul lor, câștigat cu sudori și cu sînge, la coloniști ar însemna a-și atrage de la început ura populațiunilor, ba a ajunge la conflicte sîngeroase chiar. Elementele turanice din Dobrogea ne trebuiesc tocmai pentru că nu sînt slave. Ele trebuiesc cruțate, trebuie să se simtă în patria lor veche, dar într-o mai bună stare, sub o mai bună administrație. Cumcă prin aceasta slavii de acolo n-ar fi nedreptățiți se înțelege de sine. Din nefericire superficialitatea și pospăiala în toate a radicalilor, cunoscuta lor lipsă de respect pentru orice rezultat al unei dezvoltări istorice, cultura lor mai mică decît a lucrătorilor de rînd din Apus, ne dau și acum ca totdeuna o rea prevestire despre modul barbar în care vor proceda. Dea Dumnezeu să ne înșelăm noi și să fie ei mai buni de cum îi cunoaștem. [„ȘTIM PREA BINE..."]

Cele trei mari dileme ale statului

*" Am spus-o în numărul trecut că, pentru prima oară după sute de ani, sîntem chemați a hotărî cestiuni a căroră rezolvare va determina pe de-a pururea soarta nației românești în genere, a statului român îndeosebi. Cele trei mari întrebări: **cestiunea Basarabiei, acordarea de drepturi politice evreilor, anexarea Dobrogei, atîrnă ca o sabie cu trei tăișuri asupra noastră, și va depinde de la înțelepciunea noastră de a le face inofensive în marginile putinței. Știm foarte bine, pentru noi și între noi, întîi că Basarabia ce ni se ia e o parte a României.**"*

Teritoriul statului este inalienabil

*"C-un cuvânt **inalienabilitatea teritoriului statului** ca principiu general nu admite și nu poate admite decât schimbări sau rectificări neesențiale, nu însă esențiale, precum e pierderea a trei județe, a unei porțiuni din malul Mării Negre, a unei guri a Dunării. Cari pot fi însă aceste schimbări neesențiale? **Teritoriul statului este inalienabil.** Dar acest teritoriu, măsurat și hotărnicit de oameni ce pot greși nu e în toate punctele pe deplin cert. Se pot descoperi documente cari să arate că în cutare loc limita se întindea mai departe și a fost uzurpată, că dincoace era mai aproape și am uzurpat noi teritor străin. Aceste uzurpări pot fi mari sau mici; mari fiind aduc după sine schimbări de limite, mici fiind condiționează*

rectificări neînsemnate. [„AM SPUS-O ÎN NUMĂRUL TRECUT...”]

Uzurparea funcțiilor statului. Transformarea acestuia într-o firmă generală de exploatație

” Acest mijloc nou sînt așa-numitele comitete de salut public, acele adunături oculte de naturi catilinare cari țin liste de moșiile statului și de funcțiile publice și le împart azi la adepți ai partidului sau la cei cari plătesc o taxă mai mare, încît statul, care trebuie să fie impersonal, a devenit sub mîna liberală firma unei companii generale de exploatație care contractează orice principii, orice puncte noi de vedere cu prețul de-a rămîne la putere.”

Rolul statului în viziunea Partidului

Conservator

" Din nefericire partidul conservator nu e asemenea decît un partid. Singurul său merit e că interesele membrilor săi sînt strîns legate cu chiar natura statului, cu mersul liniștit și regulat al afacerilor, cu ordinea și stabilitatea; apoi o cultură cu mult mai înaltă, efectul unei creșteri mai îngrijite și mai omnilaterale, e un accesoriu în viața statului care devine în practică esențial, în fine neatîrnarea economică a celor mai mulți îi face să nu fie lacomi de cîștig, să nu privească statul ca pe-o materie exploatabilă în interesul lor privat. Din aceste cauze partidul conservator nu se lasă amăgit prin fraze bombastice și declamațiuni ca și vecinic amăgitul popor de-a cărui simplitate se folosesc demagogii pentru a

înnegri și a descredita tot ce se opune la
instinctele lor de rapacitate înnăscută. Prin
sistemul minciunii constituționale, prin
mascarea urelor și intereselor individuale cu
masca intereselor statului, prin formarea de
comitete de exploatare în tot lungul țării, statul
român e cuprins de putrejunea unei adînci
corupțiuni, ce roade în mod egal cercurile cele
mai nalte guvernamentale pînă la cel din urmă
postulant din sat. Chiar dacă sentimentul
statului revoltă pe mulți din cei cu mintea și
inima limpede, poporul a pierdut de mult
încrederea că lucrurile se pot schimba în mai
bine și, cu acel fatalism al raselor nefericite,
duce nepăsător greul unei vieți fără bucurie și
fără tihnă. Fără îndoială că nici un partid,
tocmai pentru că e partid, nu e în stare de a
pune capăt unei stări de lucruri care, văzînd cu

ochii, apropie statul român de prăpastia unei depline descompuneri. Dar între partizi e desigur acela mai preferabil care nu amăgește pe nimeni, ale căruia interese sînt identice cu ale bunei orînduieli, care prin averea, dar mai cu seamă prin cultura sa, dă mai multe garanții contra coruptibilității. Un remediu radical ar fi numai o mîină de fier, dreaptă și conștie de țelurile ei bine hotărîte, care să inspire tuturor partidelor convingerea că statul român, moștenit de la zeci de generații care au luptat și suferit pentru existența lui, formează moștenirea altor zeci de generații viitoare și că nu e jucăria și proprietatea exclusivă a generației actuale. Acest sentiment istoric al naturei intrinsece a statului și trebuitoarea mîină de fier lipsesc însă din nefericire, încît, departe de-a vedea existența statului asigurată prin

cîrma puternică și prevăzătoare a tot ce poate produce nația mai viguros, mai onest și mai inteligent, sîntem din contra avizați de-a aștepta siguranța acestei existențe de la mila sorții, de la pomana împrejurărilor esterne, cari să postuleze ființa statului român ca pe un fel de necesitate internațională. [„LA PROPUNEREA NOASTRĂ...”] [31 august 1878]

Teoriile elementare despre stat

” Nu ne pare bine că sîntem atrași pe terenul teoriilor elementare ale vieții statului, căci discuțiuni asupra unor asemenea materii dovedesc totdeauna nematuritatea politică a celor ce le pun pe tapet. Politicește nematur e oricine susține adevărul absolut al unor teorii aplicabile la viața statului, căci acele teorii, departe de a fi absolut adevărate, nu sînt decît

rezultatul, cristalizațiunea, formula matematică oarecum a unei stări certe a societății, care stare iarăși e condiționată prin o mulțime de factori economici, climatici, etnologici ș.a.m.d. Acum venim la opul pe care „Românul” îl numește **Teoria generală a statului** și al cărui titlu adevărat e **Allgemeines Staatsrecht**. Vom reproduce întreg pasagiul din capitolul XXIV (pag. 223), ca să se vadă înc-o dată în ce fel „Românul” escamotează toate părțile câte nu-i convin, citînd numai bucățele cari, izolate, nu reprezintă spiritul textului. Iată-l:

1.În fine înstrăinarea teritoriului statului sau a unor părți a lui în formele și după noțiunile dreptului privat, precum au obicinuit a o face în evul mediu toți regenții cari vindeau, amanetau, sau împărțeau teritoriul lor ca niște moșii nu

mai e astăzi compatibilă cu caracterul public al suveranității teritoriale.

2. Dreptul public modern. mănține din contra ca regulă principiul nealienabilității și indivizibilității teritoriului statului. Numai prin excepție se poate admite o înstrăinare în forma dreptului public, în temeiul unei legi sau în urma unor tratate internaționale, la cari se numără și încheierile de pace.

3 Hugo Grotius mai cere după dreptul natural, dacă o parte a teritoriului statului are să fie înstrăinat, să nu fie de ajuns numai consimțimentul întregului corp al statului, ci și consentimentul locuitorilor acelei părți de teritoriu : o cerere foarte dreaptă, de vreme ce e vorba de întreaga existentă de stat a acelor locuitori și de vreme ce e peste puțină ca ci să

fie reprezentați într-un mod suficient în legislațiunea statului întreg, în momentul în care aceasta e dispusă pentru disoluțiunea comunității. Dar sila împrejurărilor va fi în cele mai multe cazuri de acest fel mai tare decît acel principiu al dreptului natural.

Nota Rectificări de graniță nu cad sub noțiunea înstrăinării teritoriului statului. Prin ele nu se înstrăinează o parte a teritoriului statului, ci se determină numai mai de aproape cuprinsul adevăratului teritoriu al statului. Dar dacă, pentru scopul arondării unui stat, se dezlipesc și se dau în schimb întregi întinderi de teritoriu, locuite mai cu seamă, cari fără de nici o îndoială au aparținut pîn-acum statului, atunci aceasta nu mai este o rectificare de graniță.

Iată dar cum citează „Românul” cu bună-

credință pe Bluntschli și cum îl cităm noi cu reacredință. Mai ales alinea ultimă triumfătoare a „Românului”, în care ne provoacă să comparăm art. 2 al Constituției prusiane cu cea română, e un model de bună- credință.

*În faptă Bluntschli cere ca înstrăinarea teritoriului statului să nu se facă decît în formele dreptului public, prin o lege. Neapărat că prin o lege, căci și Constituanta face legi. Dar forma dreptului nostru public nu e o Cameră ordinară. **Constituția noastră nu dă competență Camerei decît în privirea rectificărilor de granițe.** În nota 2 Bluntschli arată foarte clar ceea ce e rectificare de graniță, pe cînd „Românul” asuda s-arate din textul tratatelor că cedarea Basarabiei e o rectificare de graniță. Noi am definit demult că nu e o rectificare sau*

schimbare de graniță, ci o înstrăinare a teritoriului statului, și că pentru o asemenea înstrăinare dreptul nostru public nu admite competența Camerei ordinare.

Cît despre art. 2 a Constituției prusiene, el poate fi oricît de identic cu art. 2 a Constituției noastre, argumentul „Românului” va fi tot absurd de vreme ce Prusia nici nu are altă cale de a hotărî decît aceea prin Camerile ordinare. Prusia n-a avut nici Constituante, nici Adunări de revizuire — puterea legiuitoare nu emană de la popor, ci de la rege. Camera Prusiei n-are dreptul de inițiativă, voturile ei de blam nu influențează puterea executivă a statului, a treia parte din membrii Senatului sînt numiți de rege, cu un cuvînt ori de cîte ori se naște vreun conflict între coroană și Adunări coroana

face ce vrea si Adunările merg acasă, deși membrii acelor Adunări sînt oameni cari ar putea cu mai mult cuvînt să pretinză că sînt nația decît adunătura de stîlpi de cafenele și de cartofori din Dealul Mitropoliei. [7 septembrie 1878]

Pesimismul poporului român

*"... e rezultatul unui dureroase istorii, în cursul căreia poporul nostru, pierzând orice speranță de îndreptare, ia lucrurile mai mult în bătaie de joc, ca și cînd lui Dumnezeu i-ar fi plăcut să drapeze tragedia sorții noastre cu foarte multe scene comice. **Realitatea tragică a vieții noastre de stat e nespusa mizerie a populațiunilor de jos, e stoarcerea lor prin nemăsuratele clase improductive, compuse mai cu seamă din străini, e ușurința și lipsa de***

caracter în viața publică, e putrejunea bizantină a puilor de fanarioți care, sub masca interesului general, fură de sting, fie pe calea diurnelor și lefilor nemeritate, fie prin arendarea moșiilor statului, fie pe alte mii de căi. Comedia consistă însă în minciuna vecinică a constituționalismului, în pretextarea diferitelor libertăți publice, a civilizației și a altor mofturi pentru a acoperi unica tendență a acelei negre mulțimi de liberali care nu caută, nu visează decît puterea statului, pentru ca prin mijlocul ei să prade. CA LA NOI LA NIMENEA

De lege ferenda

"În sine, pentru stat e mult mai folositor de a avea mici proprietari cari să-și muncească pământul singuri și în mod intensiv decît de a-și da moșiile pe mîinile acelei neomenoase exploatări estensive care se sfîrșește cu ruinarea proprietăților și a populațiilor, și e asemenea mai folositor decît crearea unei proprietăți rurale de mijloc, căci aceasta din urmă se traduce în tirania capitalului mic asupra muncii. Capitalul mic are totdeauna tendința de a fi uzurar și un proprietar a o sută pogoane e mult mai apăsător în sat decît proprietarul a mii de pogoane. [„CAMERELE ACTUALE DE REVIZUIRE..."] 1 Aug. 1879

Libertățile fundamentale și raportul lor cu statul

*"Nu sîntem dar contra nici unei libertăți, oricare ar fi aceea, întru cît ea e compatibilă cu existența statului nostru ca stat național-românesc și întrucît s-adaptează în mod natural cu progresele reale făcute de noi pînă acum. Numai pe terenul acesta găsim că o discuție e cu putință. Cine susține însă ca absolute și neînlăturabile principii a căror aplicare ar fi echivalentă cu sacrificarea unui interes național, acela nu poate fi omul nostru. Reacțiunea noastră se întemeiază pe convingerea că țara nu mai poate merge cu această organizare laxă, **favorabilă naturilor catilinare și reputațiilor uzurpate**, fără de pericolul de-a înceta să fie țară românească, pe convingerea în fine că*

*statul e asemenea un produs al naturei, care are legile organice după care trăiește, și că dacă se introduce o legislație artificială în locul celei care s-ar fi potrivit și ar fi rezultat din stadiul organic al lui, arbitrariul unei asemenea substituțiuni se traduce în **crize acute, ce pot pune capăt existenței noastre chiar.***
[„CARACTERUL OBȘTESC AL LUPTELOR...”] [3
august 1879]

Condiții de promovabilitate a funcționarilor

*” Pe cînd acum treizeci de ani înaintarea în funcțiunile statului era condiționată **prin bună purtare, onestitate și ani de serviciu**, acum funcționarii harnici și cu cunoștințe sînt dați afară sau rămîn staționari în locul ce l-au ocupat zeci de ani, iar pleava partidului roșu, Mihăleștii, Pandravii, Stan Popeștii, Orășenii ș.a. sînt numiți*

de-a dreptul în funcțiunile cele mai importante, încît ușurința cu care sub roșii omul poate ajunge la vază și averea dat naștere proverbului: „**Numai cu roșii te poți procopsi**". Și toată suma aceasta de oameni **ignoranți, adesea necinstiți, totdeuna comuni, nu trăiește decît din traficul ideilor de naționalitate și libertate**. Mare parte din ei bulgari sau greci de-a dreptul, totuși ei pretind a fi unicii reprezentanți demni ai colonilor lui Traian și, neavînd nici măcar puțința de a pricepe în ce consistă naționalitatea pe de o parte, libertățile pe de alta, ei totuși n-au nici o altă știință, nici o altă avere, nici un alt merit decît pe acela de a se gera în reprezentanții acestor idei și de a juca cînd rolul de „**mîntuitori ai patriei**", adecă de **trădători de noapte și vînzători de domnie, cînd pe acela de victime ale libertății și**

naționalității. Deosebirea e numai că, pe cînd la alte țări **rolul acesta îl îndeplinesc casele de binefacere și spitalele de nevolnici, la noi statul e spitalul general pentru neputincioșii cu duhul și cu munca,** pe care partidul roșu îi capătuiește prin cîte o funcție a cărei însemnătate acești indivizi nu sînt în stare s-o priceapă măcar. [„CÎTEVA NUMERE CONSECUTIVE...”]

**Liberalism =Conservatorism două viziuni
asupra rolului statului**

”Esprimată în termenii cei mai generali, deosebirea între liberali — întru cît e vorba de oameni onești și cu principii stabile — și între conservatori e că acești din urmă privesc statul, și cu drept cuvînt, ca pe un product al naturii, determinat de o parte prin natura teritoriului statului, pe de alta prin proprietățile rasei

locuitorilor, pe cînd pentru liberali **statul e**
productul unui contract, răsărit din **liberul-**
arbitriu al locuitorilor, **indiferentă fiind**
originea, indiferentă istoria rasei, indiferentă
în fine natura pămîntului chiar. Manierele de-a
vedea sînt atît de deosebite încît în ochii
liberalilor **statul nu e cu mult mai mult decît o**
mașină, în ai noștri el e un organism viu,
susceptibil de sănătate și de boală, de înflorire și
de decadență, care poate trăi lung timp dacă
urmează legile sale interne de conservare, poate
muri dacă urmează un trai contrariu celui
prescris de însuși natura lui. Ideile liberale
despre stat și despre om sînt vechi. Ele sînt din
veacul al șaptesprezecelea și al optsprezecelea,
pe cînd inducțiunea amănunțită în studiul
naturei era incompletă, pe cînd i se dădea
omului, deci și statelor, o poziție cu totul

excepțională în ordinea naturii, pe cînd ideea unității vieții organice nu era încă nici presupusă, necum dovedită. Maniera noastră de-a vedea e pe deplin modernă: **pentru noi statul e un obiect al naturii care trebuie studiat în mod individual, cu istoria, cu obiceiurile, cu rasa, cu natura teritoriu lui său, toate acestea deosebite și neatîrnînd cîtuși de puțin de la liberul arbitru al indivizilor din cari, într-un moment dat, se compune societatea.** De aceea, dacă tendințele și ideile noastre se pot numi reacționare, epitet cu care ne gratifică adversarii noștri, această reacțiune noi n-o admitem decît în înțelesul pe care i-l dă fiziologia., reacțiunea unui corp capabil de a redeveni sănătos contra influențelor stricăcioase a elementelor străine introduse înlăuntrul său. Apucătura sofistică a adversarilor noștri politici

de-a substitui un mediu fals și de a ne numi reacționari în sensul apusean al cuvîntului, adecă reprezentanți ai ordinei divine, e precît de cunoscută pre atît de lesne de invalidat. Reacțiunea în sensul apusean al cuvîntului are drept ideal un stadiu al societății, o vîrstă oarecum : stadiul feudalității. Întru cît acel stadiu conține însă elemente de adevăr, elemente de ordine naturală a lucrurilor, noi o admitem, întru cît nu, nu. Deosebirea de metod între reacțiunea al cărei rol ni-l atribuim și-ntre reacțiunea apuseană stabilește totodată și o deosebire fundamentală a spiritului de reacțiune. Spiritul reacțiunii europene e în esență staționar, el nu face nici o concesiune dezvoltării în terne a societății; noi, din contra, facem orice concesiune pre cît ea se împacă cu existența statului național, pre cît ea nu

înseamnă o risipă zadarnică de puteri vii, pre cât această concesie ni se pare indicată de mersul normal al dezvoltării naționale. Ceea ce e ciudat însă e că așa-numiții liberali, de câte ori sînt siliți prin puterea [„ESPRIMATĂ ÎN TERMENII CEI MAI GENERALI...”] [17 august 1879]

Reorganizarea statului

*” Toate tiradele negustorilor de principii liberale, umanitare și cosmopolite prin cari dînșii caută să insinueze că noi am conspira în contra Constituțiunii nu le vor aduce nici un folos; ele sînt astăzi niște bani tociți, pe cari toată lumea îi vede în sfîrșit ce calpi și ce fără valoare sînt. **Vorbind odată despre reorganizarea statului nostru, ziceam că dînsa, pentru a ne garanta existența politică și națională, nu poate fi în adevăratul înțeles al cuvîntului decît o***

organizare conservatoare. Orice om cu bun-simț trebuie, după părerea noastră, să fie convins că slăbiciunea noastră internă, disoluția economică și socială în care facem progrese zilnice, nu sînt decît rezultatul organizației noastre de pîn-acuma, nepotrivită nici cu firea, nici cu gradul de dezvoltare morală, intelectuală și economică a poporului nostru. Le-am zis și le mai zicem acestea; acestea sînt ideile și credințele noastre asupra reorganizării statului nostru, a cărei nevoie grabnică, cu prilejul cestiunii izraelite, o simte astăzi toată lumea. Reacțiune ! strigă adversarii noștri. Reacție, da, răspundem noi; nu însă reacție prin răsturnare, nu reacție politică în sensul feudal, cum insinuați d.v. cu re-credință. Voim și sperăm o reacție socială și economică determinată de rămășița puterilor

vii ale poporului, care, daca nu e preursit să piară așa de grabă, trebuie să-și vină în fire și să vadă unde l-a dus direcția radicală. Prin reacție nu înțelegem, — precum insinuați dvs. — o întoarcere la un sistem feudal ce nici n-a existat cîndva în țara noastră, ci o mișcare de îndreptare a vieții noastre publice, o mișcare al cărui punct de vedere să fie ideea de stat și ideea de naționalitate, sacrificate pînă astăzi sistematic principiilor abstracte de liberalism american și de umanitarism cosmopolit. O asemenea mișcare ar pune stavile speculei de principii liberale și umanitare, ar descărca bugetul statului de cifrele enorme ale sinecurelor patriotice și ar condamna astfel pe mulți patrioți subliniați la o muncă mai onestă dar mai grea; ar apăra treptele înalte ale vieții publice de năvala nulităților netrebnice și tri-

*viale, garantînd meritului adevărat vaza ce i se cuvine; ar tinde la restabilirea respectului legii și autorității, și ar da astfel guvernului mijloacele și morale și economice pentru a cîrmui bine dezvoltarea normală și cu folos a puterilor acestui popor. Elementele sănătoase ale poporului român tind firește la această mișcare, și, iarăși firește, **această tendență nu poate conveni aceloră ce au trăit o viață întreagă exploatînd ignoranța și slăbiciunile tinerei noastre națiuni. Nu e dar vorba de reacțiune prin răsturnare, ci prin înlăturarea elementelor bolnave și străine din viața noastră publică de către elementele sănătoase coalizate. Orice ar căuta să insinueze, prin tertipuri uzate, aceia cărora nu le convine această tendență, ei nu vor putea împiedica mersul firesc al lucrurilor. **Dacă acestui popor i-*****

a mai rămas cel din urmă instinct de conservare proprie, reacția, în sensul arătat de noi mai sus, trebuie să se facă. [„DE CÎND CU ÎNCEPEREA...”] [19 septembrie 1879]

Munca este izvorul prosperității

”În muncă e mîntuire: trebuie numai ca îngrijirea deșteptată a oamenilor de bine să creeze, prin legi practice, condițiile unei munci cu spor și putere de înflorire”. [„DUPĂ CUM SE POATE PREVEDEA...”] [2 octombrie 1879]

Sensul reformării statului

”De aceea direcția în care se vor face reformele trebuie să fie de-a scăpa statul și organizația lui de luptă pentru existență și de ambițiile individuale, de-a-l pune la adăpostul asalturilor desperate a oamenilor cari nici au învățat ceva

în viață, nici sînt în stare a cîștiga ceva prin munca lor proprie". [„PROMULGAT ȘI SANCTIIONAT..."] [14 octombrie 1879]

Ce ar trebui și ce nu ar trebui să facă statul

*"Statul, devenind proprietar al drumului de fier, ar fi deschis calea la o mulțime de lume de a noastră să-nvețe lucruri practice, si cu temei, să se ocupe de șine și mașine cu vapor **în loc de pișecherlîc politic și blagomanii nesărate de gazetărie**. Cel mai mare rău din toate e că statul nu devine proprietar al drumurilor de fier, ci împarte acest titlu cu mii de acționari cari vor pretinde ca să li se plătească anuitățile nouăzeci de ani de-a rîndul, încît de mai nainte va fi pricină de gîlceavă între statul român si acei acționari cari nu vor voi să-și preschimbe acțiile pe titluri de ale statului. Acești acționari vor veni*

totdauna înarmați cu teșcherele nemțești de protecție extraordinară, fiecare din ei va fi statul german personificat și nu ne vom putea mocași de ei pentru că îndărățul lor vor fi un milion de baionete și principele de Bismark pe deasupra. [„ABIA APUCARĂM SĂ ZICEM ..."]

Politica Partidului Conservator

*”Partidul conservator de astăzi are cu totul altă țintă. Pe cînd boierii cei vechi căutau a-și întări prerogativele lor mai cu seamă, întrucît erau conservatori, **partidul conservator de astăzi, față cu generala lipsă de caracter a vânătorilor de funcții și de portofolii, față cu spiritul minciunii, duplicității și pișicherlicului care amenință a dizolva societatea română, a căutat și va căuta ca în marginile Constituției și***

prin legi organice să dea o mai mare tărie autorității statului. Ideea statului, ca a unei instituții neapărate pentru ca tendințele egoismului personal și de partid să nu facă imposibil traiul la un loc a câtorva milioane de români, ideea statului față cu corupțiunea și tendințele rele ale societății moderne, iată ceea ce partid ul conservator și-a propus a apăra și ceea ce apără. [„AM ZIS ÎN NUMĂRUL NOSTRU PENULTIM...”] [8 noiembrie 1879]

Aparatul birocratic al statului

”Care va să zică avem un număr de **temperatori** cari stau în slujbele statului și când o partidă și când cealaltă este la putere. **Temperatorii constituiesc Centrul** și acesta are de șef pe un mare bărbat de stat **eminamente temperator**, care stă pe jețul ministerial tot așa de comod și

cînd cabinetul este conservator și cînd e radical.
**Această strînsură de temperatori se poate
numi asociație, consorterie în scopuri
individuale”**

Definiția partidului politic

*”În nici un caz însă nu se poate numi un partid politic, pentru că, fie - ne permis a da și noi marelui om de stat o teorie pe cît de politică pe atît de morală, **partid politic se numește o seamă de oameni a căror acțiune comună se întemeiază pe niște principii cu privire la viața publică, iar nicidecum pe vederi și tendențe de parvenire personală a respectivilor. Așa este Centrul; și desigur este un mare om de stat acel ce a născocit acest mare partid. Bună negustorie, dar tristă morală!”** [„LA CE SERVEȘTE DISCUȚIA...”] [14 noiembrie 1879]*

Statutul funcționarului public

"Oricare român, fie născut din părinți cu vază, fie din părinți săraci, se putea ridica, fie prin puterea brațului, fie prin aceea a minții, la demnitățile cele mai înalte ale statului și era indiferent, sub domniile pămîntene, dacă meritul era al unui om din popor sau al unui boier; în acea vreme săracă de bani singura răsplătire pe care statul o putea da și o și dădea era un rang, netransmisibil asupra fiilor, dar care îl puneă pe purtătorul aceluia rang la adăpostul unor sarcini ale vieții, impunîndu-i însă în locul lor datorii destule de grele, datorii în care viața și averea lui erau espuse. Dar se va zice că în faptă s-au moștenit atît poziția socială cît și averea. Realitatea transmisiunii însă nu trebuie confundată cu dreptul formal al

*transmisiunii din lumea feudală a Apusului, încît
daca luăm faptului esența sa, dreptul, el rămîne
atît de indiferent ca și faptul că un actual
bancher a avut un strămoș bancher. Deduce-se-
va de aci dreptul exclusiv al strănepotului de a fi
el și numai el bancher ? Aceasta ar fi o
absurditate. căci **din istorie rezultă că românii
au fost totdeauna liberi și totdeauna egali
înaintea statului**".*

Rolul statului în viziunea lui Eminescu

*" Nu negăm un lucru: că noi privim **ideea
statului ca apărător al meritului legitimat, al
averii legitime, al muncii legitime, ca ceva
superior dispozițiilor generale ale unei***

generații, ca un element moral alături cu imoralitatea eventuală a tendențelor existente în societate. ["SE ÎNCHINĂ OMUL TOTDAUNA ȘI-N TOT LOCUL?"] [30 noiembrie 1879]

Vânzarea țării pentru plata datoriilor

"Toate aceste vor apăsa în curînd bugetul într-un mod atît de îngrozitor încît va suna ceasul desfacerii cu deridicata a averii statului român și atunci noii cetățeni, apelînd la capitalurile străine, le vor putea cumpăra pe prețuri de nimica. Poate că moșiile acestea ale statului vor ajunge pentru a se plăti datoria publică, însă, în momentul în care nu vom mai avea datorii, nu vom avea nici țară." [„S-APROPIE ÎNCEPUTUL SFÎRȘITULUI"] [1 decembrie 1879]

Bolile cronice ale societății: bunii și răii

*"Sînt puțini aceia cari, dominați de legitima dorință de a ocupa un loc în ierarhia socială, aspiră a ocupa acest loc prin serviciuri aduse țării și prin dobîndirea cunoștințelor ce dă studiul și a experienței ce se cîștigă prin maniarea îndelungată a afacerilor publice. Dacă cercetăm cauza principală a acestui grav simptom, să ne întrebăm **cari sînt aceia cari ajung la toate demnitățile și toate funcțiunile statului, la toate onorurile, la toate recompensele, la toate distincțiunile** ? Aceia cari au insultat mai mult. Aceia cari au aruncat cu mal multă abundență injuria și scuiparea. Aceia cari s-au făcut organele doctrinelor și faptelor celor mai subversive. Aceia care au atacat cu mai multă imprudență și cutezanță*

însăși bazele pe care repauzează orice stat și orice societate civilă”

Cine sunt vinovații ?

”Aceasta constituie un fapt de cea mai mare gravitate și de cari sînt responsabili aceia cari se află în capul partitelor și în capul statului. Știința, laboarea conștiincioasă, meritul onest, înaltele cualități ale inteligenței și ale caracterului, cari constituie producțiunea, forța, demnitatea și gloria unui stat, vor tinde a dispărea din ce în ce mai mult din mijlocul nostru, ca să lase locul numai unei acțiuni de descompozițiune, de anarhie și de decadență.,,

Care sunt consecințele acestei maladii a societății ?

” Într-o asemenea stare de lucruri și cu asemenea principii admise de șefii noștri politici Cea mai înaltă expresiune a forții unui stat, știința, este desprețuită. Cea mai prețioasă sorgintă a activității naționale, laboarea, este desecată. Cel mai demn titlu la atențiunea oamenilor ce se află în capul afacerilor publice, meritul, este desconsiderat. Cel mai nobil sentiment ce împodobește pe omul ce aspiră a juca cu demnitate un rol în țara sa, respectul de sine însuși, este luat în ridicol. Laboarea este înlocuită prin declamațiune și intrigă. Respectul de sine prin lingușire și servilism. Meritul este înlocuit prin turbulența zgomotoasă și prin cutezanța de a arunca

pretutindeni injuria și insulta. Dacă pe asemenea baze șefii partidelor și oamenii noștri politici au ambițiunea de a consolida societatea și statul român, nobilă și mare le este ambițiunea și noi propunem a le ridica statui pe toate ulițele capitalei. UNITATEA DE VEDERI ÎN CABINETUL ACTUAL [1, 4, 11 decembrie 1879]

**Internaționalizarea conflictelor interne este
dovada slăbirii instituției statale**

"Ascuțirea cestiunilor curat interne în cestiuni internaționale e pretutindene o dovadă de slăbiciune a statului. Astfel vedem corpul glorioasei odinioară Turcii deschis tuturor înrîuririlor străine, încît chiar existența aceluia stat atîrnă de echilibrarea în care o țin interese străine, nu de puterea vitală a chiar poporului turcesc. În finanțe amestec, în administrație

amestec, ba chiar în legislație amestec, precum ne-o dovedește această reformă ce i se impune pentru Asia Mică. Un caz analog cu cel al Turciei ni-l prezintă România în timpul guvernului roșu. **Cestiunea izraelită, curat internă și a se rezolva numai prin noi înșine, ni se impune cu strășnicie dinafară, ba pînă azi încă independența nu e recunoscută de unele părți sub pretextul neinvocat, dar invocabil, că cutare sau cutare putere nu e mulțumită cu satisfacțiunea dată de noi art. 44 al Tractatului de Berlin.** Oare natura statului în genere, a celui român îndeosebi, e de a fi stăpînit prin amăgire, prin neadevăr? Căzut-am noi românii atît de adînc încît orice panglicărie cifrată să ne ia ochii, ca să nu vedem mrejiile de paianjen pe cari ea le ascunde? Oare încrederea oarbă în oameni cari au amăgit -o în toate cestiunile să fie demnă de

o nație care crede în viitorul ei? Oare tinerețea noastră nu mai are alte idealuri decît acela de -a parveni fără muncă și prin veștejirea caracterului ei, prin lingușirea șefilor unei societăți anonime de exploatație? [„ASCUȚIREA CESTIUNILOR CURAT INTERNE...”] [13 decembrie 1879]

Viziuni asupra rolului statului

” Aci vom căuta să constatăm în prima linie următoarea deosebire între două maniere de -a privi natura statului și științele cari-l ating.

Maniera întâia e cea veche franceză din timpul enciclopediștilor, raționalistă și deductivă, care stabilește că libertatea de dispunere a individului primează orice alt interes și că statul cată să fie oprit de-a exercita vro tutelă oarecare, fie asupra individului, fie asupra

claselor. Stabilind principiul că omul e născut cu drepturi imprescriptibile, toate mărginirile acestor drepturi se consideră sau ca o uzurpare, sau ca niște concesii făcute de individ societății.

A doua manieră de-a vedea, inductivă, deci bazată numai pe experiența faptelor, privește statul ca pe un product nu al rațiunii sau al unui contract sinalagmatic, ci al naturii, și caută să stabilească atît legile după cari el se dezvoltă cît și elementele din care se constituie. Ea vede în libertate nu ceva înnăscut, ci din contra ceva cîștigat cu timpul, nu o substanță, ci o serie de acte de eliberare, adică de accidente cîștigate de către om, carele dintru început, sub aparența unei absolute libertăți chiar, nu era în realitate decît sclavul naturii și al semenilor săi.

Pericolele la adresa statului român

"Din cauza unei țesături întregi de nenorocite împrejurări statul nostru este slab în afară și, ferească Dumnezeu, dar poate să i se întâmple ceea ce li s-a întâmplat în lumea aceasta și altora, de exemplu Poloniei sau Hanoverei. Într-un asemenea moment proprietățile statului ar deveni un adevărat dezastru pentru naționalitatea noastră. Ele ar deveni proprietățile unui stat străin, care le -ar coloniza cu străini și astfel în corpul compact încă al naționalității noastre ar intra colonii străine, precum au intrat de exemplu în proprietățile statului din Basarabia, în proprietățile mănăstirești din Bucovina. Aceste moșii s-ar pierde așadar fără de nici un folos,

din contra, spre pieirea noastră. [„ÎN
DISCUTAREA PROIECTULUI DE MAIORAT...”] [19
decembrie 1879]

Caracterul bizantin al viziunii politice românești

*”Să nu se uite că avem a face cu o școală de
politică esențial bizantină, pe care pînă azi
veracitatea înnăscută a caracterului românesc
n-a fost în stare s-o nimicească și că **acea școală**
e mai departe decît oricînd de a îngriji de
interesele țării, ci se servă de ele numai ca de
pretexte pentru realizarea de ambițiuni
personale, pentru crearea de reputațiuni
uzurpate, pentru bunul trai a unei secte de
oameni cari, lipsiți de umbră de merit chiar,
văd în statul român mijlocul temporal pentru
realizarea planurilor lor de comoditate*

individuală. Pentru asemenea oameni orice mijloc de acreditare și de reabilitare e binevenit, chiar dacă un asemenea mijloc ne-ar atrage cele mai mari greutăți exterioare.

[„«BINELE PUBLIC» NE-ADUCE ȘTIREA...”] [30 decembrie 1879]

Rolul partidelor politice și rolul liderilor politici

”Părerea noastră este că nici un partid onest, oricare ar fi principiile lui, nu e nefolositor țării. Principii greșite de ex. pe mîna unor oameni onești sînt mai folositoare decît principii foarte bune în mînele unor panglicari. Căci adevărul într-un stat nu stă pe atîta în idei, pre cît în caracter și sîmburul moral, seriozitatea de caracter și de aspirațiune formează adevărata greutate a unui grup de oameni politici, nu bruma de idei culese de prin cărți. C-un om care

dorește binele statului și numai pe acesta poți discuta, c-un om însă pentru care binele statului e numai un pretext, iar binele lui propriu ținta adevărată nu există discuție, căci cu apetitul nu se discută decât punându-i înaintea perspectiva de-a-l îndestula și mai bine. [„TOTDAUNA ÎNAINTEA UNUI VOT...”] [13 ianuarie 1880]

Deosebirea dintre liberali și conservatori

*Dar " Binele public" prin ce se deosebete de noi?
Prin nume, prin etichetă: „Liberali independenți"
O serie de idei diametral opuse ideilor noastre,
sufrajul în contra colegiilor, republica în contra
monarhiei, străinismul în contra naționalității,
eligibilitatea demnitarilor statului în contra
numirii lor pe temeiul învățăturii, onestității și
stagiului nu am văzut până acum în „Binele
public" Să-i spunem noi însă prin ce se*

deosebește: prin temperament. De-un temperament mai energic și mai verde, nu ne-am sfiit niciodată de-a numi conservatoare ideile de păstrare ale statului român și a le opune demagogiei cosmopolite, botezate cu numele de „liberalism” și desfrâului naturilor catilinare cari tind să pună mâna pe demnitățile statului fără a compensa suirea lor prin merit, prin muncă, prin talent.

[„DISCUȚIA ISCATĂ ”] [14 ianuarie 1882]

Politica Germaniei de colonizare în Est

”Nu mai e azi îndoială asupra țintei a o seamă de politici germani de-a preface Orientul într-un teren de colonizare și a abate spre el superfluența de populațiune care merge azi să alimenteze puterea de producere a Statelor Unite. Astfel cel mai genial dintre economiștii

germani, Friedrich List , în „Sistemul său național de economie politică" (Cartea IV, cap. 4), după ce propune diferite mijloace pentru a pune mâna pe întinderile meridionale ale Americii, nu uită nici țările noastre.

Aceeași politică, de colonizare, zice List , ar trebui să se urmeze în privirea Orientului, a Turciei europene, a țărilor Dunării de Jos. Germania are un interes nemărginit de-a vedea domnind în acea regiune siguranța și ordinea și emigrația care se va 'ndrepta în acea parte e cea mai lesnicioasă pentru indivizi și cea mai folositoare pentru națiunea germană. Cu de cinci ori mai puțini bani și timp decum costă transportul pe malurile lacului Erie , un locuitor al Dunării de Sus poate merge în Moldova ori în Țara Românească sau în Serbia sau pe țărmul

de sud - est al Mării Negre. Ceea ce-l atrage de preferință către Statele Unite e marele grad de libertate, de siguranță și de ordine care domnește acolo. Dar în situația în care se află Turcia nu va fi cu neputință statelor germane ca, în înțelegere cu Austria, să opereze în starea socială a acelor locuri îmbunătățiri cari să nimicească piedecile colonilor germani, mai cu seamă dacă guvernele vor fonda companii de colonizație , la cari vor participa ele însele și cărora le-or da un sprijin stăruitor . E dar în interesul statelor asociate ca Austria să faciliteze cât se poate de mult negoțul de tranzit pe Dunăre, ca navigația vapoarelor de pe acest fluviu să ia o mare activitate și ca spre acest sfârșit să fie susținută cu vigoare de către guvernele Germaniei.

Tot astfel profesorul Roscher, autorul mai multor volume de economie politică cari servesc de cărți de studiu la mai toate universitățile Germaniei, zice:

Emigranții noștri cari se duc în Rusia, America, Australia , Algeria sunt pierduți pentru patria lor, devin clienți și furnizori ai altor popoare, cari sunt adesea rivali și vrăjmași nouă. Altfel s-ar petrece lucrurile daca emigranții germani s-ar duce să se așeze către alte colonii germane în localități fertile și mai de tot pustii ale Ungariei, în provinciile poloneze ale Rusiei, în acele regiuni ale Turciei menite de-a fi într-o zi moștenirea Germaniei. Fără îndoială nu s-ar putea să se invite emigranții ca să Populeze acele regiuni decât când terenul va fi pregătit. Ei trebuie să afle acolo garanțiile legale în toată întregimea:

*mai cu seamă dreptul de proprietate, libertatea personală, religioasă și, dacă nu libertatea politică, cel puțin libertatea comunală. Ar trebui ca nu numai germanii să fie în număr considerabil, dar populațiunea locală să nu posedeze în același grad dezvoltarea politică și sentimentul național. Altfel, după puțin timp am vedea că emigranții se dezgermanizează . Cititorii noștri își vor aduce asemenea aminte că, în iulie 1881, a apărut în „Berliner Boersen Courier" un lung articol, care dădea următoarele curioase amănunte și sfaturi: **Muncitorul român — zicea foaia berlineză — e de-o lene extraordinară după ideile noastre; împlă trândăvind îndată ce-a câștigat prin muncă scurtă subsistența lui pe mai multe zile... O concentrare a colonizațiunii germane nu se va putea organiza și recomanda***

din partea statului decât atunci când guvernul român s-ar hotărâ mai întâi de-a da coloniștilor germani avantajele corespunzătoare. Între aceste avantaje numărăm mai întâi înlesnirea emigrațiunii spre România prin reducerea cheltuielilor de transport. Guvernul român nu numai c-ar trebui să reducă pe căile sale ferate taxele de călătorie la 1/ 2 sau 2/ 3, ci prin anume convențiuni cu Austria ar trebui să obțină și de la ea reducățiuni. Afară de aceste sacrificii financiare sunt de trebuință măsuri pentru protecțiunea coloniștilor germani în România. E din nenorocire adevărat că, antipatia instinctivă contra unei inteligențe superioare ar da loc la escese varii. Contra acestor escese cată a se lua din capul locului garanții pentru protegerea eficace a coloniilor. Numărul

consulilor germani în România cată să se
'nmulțească , în mod considerabil. Genialul List
a scris acum patruzeci și mai bine de ani. De
atunci încoace Societatea de Navigațiuni
îngrijește de tranzitul necesar și colonii
numeroase de manufacturieri și industriași au
împânzit țara noastră. Iată dar situația în care
ne aflăm. Ne-am modificat legislațiunea după
mintea d-lui Boerescu și după placul străinilor.
Toate garanțiile de inalienabilitate a bunurilor
imobiliare s-au dus din obiceiul pământului, ca
și din legile scrise, și, neavând nici industrie nici
negoț, suntem în pericol a pierde până și țărâna
cea amestecată cu oasele strămoșilor. **Incident in**
Scylam qui vult vitare Charrybdin. Înghesuți
între două influențe egal de puternice și egal de
primejdioase, reazemul nostru nu poate fi decât
în țară, în întărirea ei, în dezvoltarea

aptitudinilor ei.

[„«ROMÂNUL» NU ARE CUVÂNT "][15 ianuarie 1882]

Reforma agrară de la 1864

Lovitura de stat de la 1864 a avut o generoasă intenție, dar a fost viciată prin pripă. La 1 mai țăranul s-a culcat încă clăcaș , neavând de plătit statului într-un an de zile decât faimosul galben găurit și șase zile de șosele, fără nici o îndatorire către comună, fără nici una către județ. La 2 mai — peste douăsprezece ore, fără nici o tranziție — el s-a trezit om liber, dar cu sarcini înzecit de grele, stăpân absolut pe o bucată de pământ, dar acea bucată grevată cu însemnate anuități către stat; cu îndatorirea de-a susține self - governmentul comunei și al județului, cu sarcina miilor de noi postulanți, ieșiți din

pământ, din iarba verde, pentru a aplica reformele. Atunci băieții din băcăni și ateliere de meseriași părăsiră pacinica lor ocupație, pentru a se boieri în notari comunali, învățători rurali, arhivari, paraarhivari — o generație nenumărată de logofeți fără învățătură și fără seriozitate morală, cari nu știau decât a scârțâi două slove pe hârtie, deveni elementul domnitor în România și pepiniera actualilor roșii. Astăzi există, după calculele ingenioase ale d-lui A. V. Millu, aproape patruzeci de mii — o armată mai mare decât cea permanentă — de asemenea logofeți din cari mulți au ajuns deputați, milionari, aspiră a deveni miniștri. Toată armata aceasta a contractat trebuințe occidentale pe care nu le poate satisface prin producțiune proprie, deci cineva trebuie să le satisfacă. Acest cineva e în ultima linie poporul

producător. Nu raporturile juridice dintre marii și micii cultivatori sunt cauza sărăciei țăranului, ci declasarea generală a societății vechi, improvizarea a sumedenie de cenușeri în oameni de stat, încărcarea fără tranziție a țăranului cu sarcine publice, enorm de mari în asemănarea cu sarcinile aproape ridicole pe care le purta poporul nostru în vremea Domnilor regulamentari.

Cauza abuzurilor – o administrație venală și coruptă

Așa, viciul organic al lipsei unei administrațiuni instruite , echitabile și binevoitoare, a creat starea actuală de lucruri și a fost izvorul abuzurilor. Ar fi de dorit deci ca să nu se atribuiască rezultatele de azi unei cauze factice și neadevărate, ci să se rapoarte la cauza lor

adevărată, la declasarea generală, la lipsa unei administrații oneste și capabile. Dacă o lege generală este posibilă în asemenea materie, ca să îmbunătățească starea actuală și să nu aducă o perturbație îngrozitoare în economia țării ea va trebui să sancționeze principiile legilor din trecut și să nu vizeze la nici un sistem nou. Reforma ar consta așadar mai cu seamă în măsuri cari ar zădărnici posibilitatea abuzurilor.

Legea electorală

Cât despre legea electorală, avem tristul și scandalosul spectacol al neconținutelor violări la care este supusă sub presiunea oficială care se etalează fără pudoare și sub arbitrariul care domină toate operațiunile în aplicarea ei. Aducerea la îndeplinire a sentințelor definitive și

date în ultimă instanță este în vecie amânată, încât interesații sunt siliți a aștepta zece ani și mai bine bunul plac al oamenilor de la putere pentru a intra în posesiunea drepturilor lor, dacă nu sunt servii devotați ai guvernanților, încât justiția, subordonată politicei, a devenit o ficțiune și nu mai există nici o garanție pentru cele mai prețioase interese ale societății.

Votul universal

Votul universal înseamnă pretutindenea despotismul maselor și se găsește sau în state demagogice sau în state monarhice cari vor să aibă pururea în mână putința despotismului. În orice stat monarhic în care există sufragiu universal despotismul personal e în orice moment cu putință: acolo guvernul se joacă de-a constituția.

Principiile fundamentale ale legilor

În legi, zice Garat , dar mai cu seamă în principiile fundamentale ale legilor, vorbele sunt lucruri reale și termenii, improprii cari fac a se naște idei false pot conduce la calamități naționale.

[„ÎNTR-UN LUNG ARTICOL”][27 ianuarie 1882]

Greșelile în politică

”Greșelele unui om public se traduc în nenorociri asupra a milioane de oameni nevinovați; mai mult încă: d-sa trebuia să greșească și să greșească pururea.

Definirea politicii

*Neavând un cui în țara aceasta, nici cuiul lui Pepelea din poveste, neavând un petic pe toată fața pământului țării, străin prin origine, dar și mai străin prin apucături și prin idei, pentru d-sa politica este o pură afacere de invenție și de combinație, de negustorie de idei și de principii. Din citire de cărți franțuzești și a priori și-a croit în minte o serie de principii demagogice, **o idee de stat cosmopolită, neistorică și neromânească** , un fel de Americă cel puțin, **daca nu de-a** dreptul Comuna, și, c-o stăruință vrednică de un scop mai bun, au propagat în curs de douăzeci și cinci de ani tot ce i-a trecut prin minte, indiferent daca stătea sau nu în legătură cu starea de cultură, cu stadiul de evoluțiune a statului român.*

[„PROIECTUL DE LEGE”] [6 martie 1882]

Votul pe colegii sau sufragiul universal

E asemenea vorba ca în locul votului pe colegii să se introducă în mod clandestin sufragiul universal, vorba ca voturile tuturor să fie egale, indiferent fiind de unde-i, cine-i, ce are ori ce știe fiecare. În locul teoriei de "român și român" se erige teoria de „om și om" în materie electorală, care realizându-se va pune majoritatea în mâna imigrațiunii, încât noi înșine să ajungem poate să fim considerați ca străini în țara noastră strămoșească. Iată pe scurt tendințele viitoare ale partidului roșu. Patria un otel, poporul o amestecătură, biserica un teatru pentru politicieni, țara teren de exploatare pentru străini, viața noastră publică o ocazie pentru ilustrarea și ridicarea

în sus a imigrațiunii din câteșipatru unghiurile lumii. Și toate le îngăduim noi, o țară de oameni, îngăduim ca un venetic să se atingă de tot ce constituie trecutul nostru ~ de tot ce e menit a mănține caracterul și unitatea poporului nostru.

[„ODATĂ APUCÂND”] [20 martie 1882

Esența statului

căci aceasta este la urma urmelor esența statului: a pune puterea și sucursul colectivității naționale în serviciul cetățeanului sau a grupului de cetățeni, pe cari intemperia , nedreptatea altuia ori alte împrejurări sunt pe cale de a-i nimici.

[„ÎN ȘEDINȚA SENATULUI DE LA 16 MARTIE”][21 martie 1882]

Despotism și demagogie

E în natura statelor despotice ca sa fie totdeauna lângă marginea prăpastiei , căci despotismul și demagogia sunt două vlăstare ale unui și aceluiași principiu, a egalizării condițiilor sociale. Într-o aglomerațiune atât de inorganică de popoare și de regiuni, lipite la un loc de puterea oamenilor, nu de puterea lucrurilor, despotismul, care nu îngăduie alte legături între oameni decât puținele care-i convin lui, [î]l silește pe fiecare de-a se restrânge în el însuși și de-a vedea numai de interese materiale. Luându-li-se cetățenilor orice patimă comună, orice trebuință mutuală , orice necesitate de-a se înțelege, orice ocazie de-a lucra împreună, [î]i zidește oarecum în viața privată.

Puterea banului

În societatea despotică, ca și în cea demagogică, omul prin sine însuși nu însemnează nimic, banul e totul. Banul devine semnul distinctiv care clasează și deosebește oamenii între ei și, fiindcă el are o mobilitate proprie naturii lui, trece din mâini în mâini, transformă condițiile indivizilor, ridică sau înjosește familii, de aceea nu e aproape nimeni care să nu fie obligat a face încercări desperate și continue pentru a-l păstra sau pentru a-l câștiga. **Dorința de-a se îmbogăți cu orice preț, iubirea câștigului, căutarea bunului trai și-a plăcerilor materiale, iată pasiunile cari devin comune în state despotice și în cele demagogice.** Ele se răspândesc în toate clasele, pătrund și în acele cărora le erau străine și

ajung a enerva și a degrada națiunea întreagă iar esența despotismului consistă în a favoriza și a întinde aceste instincte. Aceste pasiuni slăbitoare [î]i vin în ajutor; ele abat și ocupă imaginația oamenilor departe de afacerile publice. **Despotismul și demagogia creează ici secretul și umbra, dincolo nepăsarea publică, cari pun la adăpost lăcomia și permit câștiguri maloneste, bravând dezonoarea.** Fără despotism aceste patimi sunt tari, cu el ele devin dominante. Aceste nu sunt idei pe cari să le spunem de la noi: **maniera de-a judeca evenimentele și stările de lucruri ale istoriei în chipul acesta se datorește lui Tocqueville.** **Despotismul se 'ntemeiază pe lipsa de gândire a maselor, demagogia pe ideile greșite pe cari panglicari politici le inspiră acestora, făcându-le să creadă că aceste idei constituie voința lor.**

în statul despotic și-n cel demagogic puterea desprețuiește poporul și poporul desprețuiește puterea. Despotism și demagogie nu egalizează numai pe oameni, ci-i animalizează totodată; o libertate însă care înlesnește gruparea lor după interese publice și asigură grade de inegalitate socială pe cari oricine să fie liber a le trece prin muncă și merit stimulează instinctele cele bune ale lui și-l prefac într-o ființă eminentemente ideală. Libertatea aceasta adevărată e cea care prezervă statele în contra primejdiei despotismului pe de-o parte, a demagogiei pe de alta. [„ÎN SEARA DE 30 MARTIE”][25 martie 1882]

Dreptul public sub coroana habsburgilor

*"Mai mult decât interesant este studiul d-lui N. Densușeanu (Monumente pentru istoria țării Făgărașului, Columna , nr. 1, 1882). Zicem mai mult decât interesant pentru că documentele publicate rezolvă în mare parte **cestiunea dreptului public al românilor de sub Coroana Habsburgilor**. Pe când opinia maghiarilor era că poporul românesc n-ar fi avut în trecut nici libertate, nici nobilitate , nici drept propriu, d. Densușeanu citează un vraf de izvoare, dovedind că deja secolul al Xiv-lea al lui Mircea cel Mare e plin dincolo de munți de Knezii et seniores Olachales , de districte române, de veri nobiles , adevărați nobili, între cari întâlnim chiar Basarabi, de possessiones valachales având veche și aprobată lege proprie, antiquam et*

*aprobatam legem districtuum valachicalium universarum, jus Wolachie , și autorități elective din oameni onești și nobili, ut certos probos nobiles viros ad id sufficientes iuxta ritum volochie eligant et adoptent . Ba chiar a înnobila se chema boeronisare , a boieri. **Din acest studiu se vede mai mult: identitatea instituțiilor române de pretutindene, o unitate a poporului românesc, preexistentă formațiunii statelor dunărene, unitate ce cuprinde în unele priviri și pe românii de peste Dunăre.**COLUMNNA LUI TRAIAN, [1 aprilie 1882]*

Istoria Dreptului Românesc

Încă din suta a treisprezecea poporul românesc avea ținuturile lui proprii, legea lui proprie — antiquam et approbatam legem —, principii

proprii, autoritățile proprie elective, fără nici un amestec din partea Coroanei ungurești. Era un neam de ostași, oameni de arme, un popor aliat maghiarilor, nu supus lor, atât de puțin supus încât notarul regelui Bela nu se sfiește a-și încuscri pe cei întâi regi de rasă arpadiană cu fiicele Domnilor români anteriori înființării statelor dunărene. Notarul poate fi apocrif, poate fi dintr-un veac mai târziu, dar psihologic și pentru respectul ce-l are pentru poporul nostru e desigur o probă când lasă să răsară chiar dinastia cea mai veche maghiară din leagănul unei mume române. Dar s-au întins românii, dar au cuprins ținuturi în cari nu fuseseră, dar dintr-un mic neam de ostași a devenit un mare neam de agricultori? Afacerea lor. S-au întins prin dreptul cel mai sfânt din toate, prin dreptul muncii. Cu munca și-a

*procurat pământul strămoșesc și, prin colțurile unde intraseră străini, cu munca-l va și ținea. Dacă iobăgia a existat, ea a fost un contract de muncă și această muncă seculară au cucerit Ardealul. Ați condamnat părți întregi ale poporului nostru la iobăgie , repetând asupra-i blestemul ce Dumnezeu l-a rostit asupra lui Adam: „În sudoarea frunții tale îți vei câștiga hrana de toate zilele"! **Dar rasa de stăpânitori fino - tartari a uitat că Dumnezeu nu poate blestema, că blestemul biblic a fost o binecuvântare, căci în acea muncă era viitorul poporului românesc, în acea muncă numărul lui mare, sănătatea [in]extricabilă a sufletului și a trupului lui. Prin muncă și-a cucerit ținuturile, prin muncă a ajuns a se cunoaște pe sine însuși, prin muncă a ajuns acolo încât îi e rușine și silă de a deveni maghiar. Dacă dar din***

realitatea că există negoț austriac pe Dunărea de Jos, și există pentru că am îngăduit să existe, poate rezulta ceva, din realitatea și mai mare că o jumătate a poporului românesc trăiește în statul Habsburgilor — pe cari Dumnezeu să-i aibă în sfânta sa pază — rezultă în mod legitim așteptarea ca să ne vedem respectată limba, datina, individualitatea noastră etnică, bunurile conștiinței noastre. Pacea națională cată să precedeze pacea economică. Când poporul românesc va avea în monarhie drepturi egale cu cele ce le au croații, polonii, cehii, Austro-Ungaria va înceta de-a fi un stat străin pentru noi și puțin ne va păsa dacă produsele Ardealului românesc ar inunda piețele noastre ori viceversa. Poporul românesc, politicește despărțit sub doi monarhi, ar forma două zone deosebite de

***producțiune și de schimb și nu ne îndoim că
român cu român s-ar înțelege și că niciodată n-
ar mai fi vorba de conflicte economice, nici de
aversiuni politice între monarhia habsburgică
și statul latin de lângă Dunăre. [„CONTELE
WOLKENSTEIN S-A ÎNTORS”][3 aprilie 1882]***

Situația socială dezastruoasă

*țara stă tot pe loc, țăranul ară tot cu plugul lui
Mircea cel Mare, administrația tot rea, școala
tot mediocră, justiția tot înjghebată din oameni
ce vor să-și facă în tribunale practica de
advocatură.*

Situația justiției

După cum ni se pare nouă, legile și organizarea politică ar fi putut să rămâie cu totul aceleași cari erau înainte de 1700;nu l-ar fi durut pe nimenea capul de toate acestea. De ce căutăm în legi, în forme și în reforme scrise ceea [ce] nu este, nu poate fi cuprins în ele: probitatea aplicării lor și cunoștințele tehnice de resort ? Legile cele mai bune nu fac din subprefect un om cu știință de carte; cea mai bună constituție din lume nu poate face pe-un Simeon Mihălescu să știe altceva decât a se iscăli și a se învoi cu Warszawsky; legi scrise nu pot înlocui munca, nu probitatea, nu cunoștințele și practica afacerilor publice.

Ce rele trebuiesc combătute ?

*Acesta este însă blestemul demagogiei, de-a vedea relele acolo unde nu sunt și de-a nu le recunoaște acolo unde sunt în adevăr. Ele sunt în ignoranță, în cele patru clase primare erijate rgan de stat; ele sunt în lipsa de probitate, în lipsa de creștere și de cultură; în contractarea de trebuințe străine, pe cari ineptia de-a munci nu le poate rganelle decât recurgând la mijloace maloneste și la șarlatanerie politică. **Acestea sunt relele ce trebuiesc combătute, nu legea electorală ori numirea magistraților de către guvernul regelui.** Și, daca rganelle roșii ar avea mai multă onestitate de cugetare, s-ar pune să combată asemenea relele reale, nu cele fictive și imaginare; ar căuta remedii în contra ignoranței și improbității , iar nu remedii scrise pe hârtie în*

*contra organizațiunii actuale. [„CÂND NE-
ADUCEM AMINTE”] [10 aprilie 1882]*

Falsa aristocrație

*punând la mijloc toată seria de cumularzi și de
reputății uzurpate câte trăiesc din bugetele
statului, comunelor, județelor, vom vedea că
aceasta este noua aristocrație care sughe
măduva poporului, că aceasta este cauza
adevărată a relelor economice ce ne bântuie. Și
n-o descoperim noi aceasta, în mod izolat și
individual. Acum douăzeci de ani constata
începuturile boalei sociale un Constantin
Cretzulescu ș.a. Dacă - am număra zecile de mii
de feneanți cari, direct ori indirect, trăiesc, **fără
nici o muncă musculară sau intelectuală, din
sudoarea poporului de jos, am înțelege de ce***

azi există o cestiune socială și de ce înainte nu putea să existe.

***În România ante 1877 nu existau problem
sociale sau crize***

În adevăr de la 1270 și până în zilele de acum ale roșiilor nu întâlnim în izvoadele țării nici umbră de cestiune agrară ori socială. Ce cestiune agrară putea exista în adevăr când clase dominante foarte puțin numeroase se întemeiau pe baza largă a unui numeros popor? Piramida avea temeliile largi și vârful ascuțit, mulți dedesubt, puțini deasupra, și de-aceea mergeau bine și cei mulți dedesupt și cei puțini deasupra; de aceea pe atunci boierul număra banii lui cu banița , iar țăranul pe ai lui cu căușul; și suflet de om din țara aceasta nu cunoștea mizeria, decât doar din auzite. Iată dar

cauza adevărată a răului: stricarea proporției între clasele consumatoare și cele producătoare . Azi, în locul a o mână de oameni cari nu-i cereau poporului românesc decât 10 milioane pe an pentru conducerea afacerilor lui publice au venit zeci de mii de postulanți și de lefegii cari - i cer aceluiaș popor, acelaș ca număr și ca putere de producțiune, de douăzeci de ori pe atâta, căci azi și Giani e boier, și Carada este, și mulți alții al căror număr nu mai are sfârșit.

Asta e buba, onorabilă tagmă! În generația întâia erați unde v-a găsit Ypsilant al d-voastră, **la coada trăsurilor**, și-n generația a doua toți boieri, toți scoși din cutie, toți rozând pita lui Vodă cum vine vorba, și toți nemuncind nimic, nepricepându-vă la nimic, toți având o singură prăvălie și un singur negoț, **prăvălia principiilor ponosite și spălate 'n șapte ape, negoțul**

vorbelor goale din cari nici paserile n-au cu ce se sătura. Muncă, onorabilă tagmă, iată ce vi se cere, și atunci nu va mai exista cestiune de tocmeli agricole ori cestiune agrară. Simeon stâlpnicul , cu patru clase primare, la tăiat lemne, nu director de ministeriu; violoncelul, cu patru clase primare, între lăutari, nu director de bancă; Giani la menajerie nu la ministeriu! Munca vi se cere și poporul nu va mai fi apăsător, căci nu va avea de cine să fie apăsător. Fiți economic și social ceea ce sunteți intelectual și moralicește; fiți plebea care - ați fost, plebea scursă din câteșipatru unghiurile lumii pe ulițele orașelor noastre, și poporul românesc nu ar mai avea a se plânge de apăsare, ci ar deveni tot acela care- a fost mai înainte. [„SENATUL MODIFICÂND ÎN SECȚII”][18 aprilie 1882]

Austria are mari interese pe Dunărea de Jos! Le-o fi având, n-o tăgăduim, dar nicicând un interes nu e un titlu de drept. Dacă s-ar admite teoria că un interes e totodată un drept am putea susține că noi românii avem cele mai mari interese în Ardeal. O jumătate a poporului românesc e ținută în condiții de inferioritate națională de către maghiari; la Gherla s-a numit un agent guvernamental episcop; guvernul face cele mai nepomenite presiuni pentru a introduce un idiom finotartaric în școalele primare și secundare, precum și în biserici; se amenință zilnic cu stingerea intelectuală și etnică milioane de români în țara lor proprie și strămoșească, în județele lor, românești ab antiquo; se introduce limba maghiară până și în ținutul Făgărașului,

până mai ieri al Țării Românești. Ei și? Din aceste interese naționale ale noastre rezultă un drept pentru noi de-a ne amesteca în lucruri ce se petrec pe teritoriu austriac? Nici unul. Privim cu durere dincolo de munți; principiul chiar al existenței noastre e zilnic batjocorit și călcat în picioare de-o rasă străină, fără instincte de dreptate și fără sentiment de stat, și cu toate acestea nu numai că nu putem reclama un drept de amestec pe teritoriu austriac, dar chiar drepturile noastre vechi ce le aveam în Ardeal au căzut [în] desuetudine și nu le mai putem exercita. În adevăr, aveam dreptul de-a sfinți în București pe mitropolitul arhidiecezei Ardealului și a-l delega pe el ca să sfințească episcopii sufragani îți erau de trebuință. Aceasta pretutindenea sub coroana Sf. Ștefan, unde trăiau români. Oare dac - am îndrăzni să. facem

una ca aceasta, conform și intereselor și dreptului nostru, constatat prin zeci de acte publice, cine ne-ar îngădui? Domnii Țării Românești au dreptul suveran, nedesființat niciodată, de-a confirma alegerea magistraților publici în ținutul Făgărașului. Dacă, conform interesului, am pretinde să executăm acest drept, ne-ar îngădui cineva? Dacă dar nici interese, nici drepturi căzute în desuetudine nu justifică nici o pretenție a noastră pentru modificarea stării de lucruri dincolo de munți — ce rezultă din marile interese ce Austria le are pe Dunărea de Jos? Nimic; nimic până atunci până când dreptul e un titlu cu care se rezistă puterii; nimic pe cât timp un stat oricât de mic se razimă pe drepturile ce decurg din suveranitatea sa. Se pot în adevăr cere sacrificii României; dar sacrificii făcute colectivității

puterilor europene, nu uneia din ele. Numai colectivitatea lor prezintă României oarecare siguranțe de neutralitate și de neatârnaire; preponderanța cât de neînsemnată a uneia din ele înseamnă începutul atârării și a robiei. Și am înțelege încă un raport de dependență de un stat binevoitor, care ar respecta individualitatea noastră etnică. Dar să atârăm de cine? De Austro-Ungaria, în care maghiarii pot zilnic călca în picioare o jumătate a poporului românesc! [„DINTRE DEOSEBITELE SOLUȚIUNI”][27 aprilie 1882]

Cine cunoaște în mod cât de elementar ce va să zică limba, cine știe că ea acopere pe deplin spiritul și că dezvoltarea limbei e chiar dezvoltarea inteligenței, iar această din urmă e

laboratorul întregii activități musculare și cerebrale , acela va înțelege că a sili pe un popor să învețe altă limbă înseamnă a-l tâmpi , a-l face intelectual inept, deci și economic și politic inept. Arareori se va găsi un stat care să urmărească cu mai multă stăruință politica degenerescenței decât statul maghiar. Această ideocrație care supune vertebrele și craniile vii a milioane de oameni sub șurubul unor nerozii scornite de căpăținile brahicefale

a unei rase mongolice cată să înceteze pentru ca o înțelegere temeinică și pe de-a pururea cu monarhia vecină să fie cu putință. O asemenea înțelegere ar avea însă după noi o influență determinantă asupra întregii situații din Orient și numai maghiarii cu impotenta lor sete de absorbire i-opun o piedecă constantă. Ei ar bea

marea și totuși stomacul lor e atât de slab încât nu suferă nici câteva picături, ci le varsă îndărăt sub forma pocită de pretinși maghiari ce vorbesc nemțește și pentru cari patria e stomacul. Această ideocrație , această domnie a unor abstracțiuni fără realitate ar trebui să facă loc unor vederi mai sănătoase, întemeiate pe împărțirea reală și aieva a populațiunii după naționalități din cari fiecare are, în marginile unității statului, dreptul de a-și determina singură viața ei intelectuală. O asemenea schimbare de vederi ar însemna și pentru români emanciparea de sub dominațiunea unei rase radical străine de ei. Monarhia vecină ar înceta a fi față cu noi un element de absorbire și, în locul antagonismului de interese politice și economice, ar începe epoca armoniei acestora. [„NU NUMAI MOTIVE”][29 aprilie

1882]

Statul modern e prea sărac pentru a plăti lefuri mari. El n-are ca statul antic un imens agru public, el n-are populațiunea de sclavi care forma instrumentul producător averii: statul modern e stat creștin și ca atare e sărac. El plătește cu panglicuțe și cu titluri, cu recunoașterea publică că cineva și-a îndeplinit datoria, iar individul se plătește cu conștiința de-a fi ușurat prin muncă compensatorie , prin sacrificii personale chiar un grăunte din mizeria la care neamul omenesc pare de-apururea condamnat. Pentru a-și permite cineva lefule proconsulare ale anticității și mesele ce costau milioane de sesterții ale unui Lucullus ar trebui să existe sclavia anticității, robia maselor. Și iată ceea ce nu voiește statul modern, a cărui țintă

este a nu lăsa ca poporul muncitor să fie măcinat și să degenereze sub păături superpuse de feneanți, de reputații uzurpate, de săbiuțe ce gonesc liste civile regale cu cotul de măsurat butoaiele. Acesta e răul care ridică nulitățile în sus, care preface spirite de mîna a doua ce, plătite conform muncii lor, ar rămînea oneste și folositoare, în tripotori politici, în reputații uzurpate, în ambiții nejustificate prin nimic, acesta e răul care ridică patru clase primare la directorate de bancă. Răposatul Strat avea dreptate admirînd natura democrației române. Democrată la dări, arhiaristocratică la lefuri. Aci unul ia drept leafă de la națiune, numai pentru că aplică abecedarul , ceea ce Filipescu - vulpe abia o fi avut ca venit de pe moșiile sale strămoșești; iar noua aristocrație are trebuințe înzecit de mari, pe cari le împlinește din banul

public, decât aristocrația veche, ale cărei
trebuințe apelau la averea proprie, iar nu la
buget. [„ÎN ȘEDINȚA CAMEREI DE LA 30
APRILIE”][6 mai 1882]

Când dar toate acestea se 'ntâmplă , când un
popor întreg asistă la priveliștea de-a vedea
risipindu-se banul public între feneanți,
cumularzi, reputații uzurpate, caraghioși,
plagiatori și abecedare aristocratizate, de ce să
nu pretindă și țăranul ca un stat care hrănește
pe nulițăți cu câte zeci de mii de franci pe an și
pe C. A. Rosetti cu câteva mii de galbeni să-l
hrănească și pe el, dându-i moșiile statului fără
bani? Acesta e dar răul ce l-ați introdus în
poporul românesc. Adevărat că e popor tânăr,
care are puterea de a rezista acestui venin
social, dar tinerețea nu e o garanție absolută în

contra boalei. Demagogia la un popor bătrân îl descompune repede, dar unuia tânăr îi ia pentru câțva timp mințile. Căci, în adevăr, ce e mai periculos decât iluzia la care dă naștere Costinescu, Carada, Stolojan e tutti quanti, că fără muncă, fără merit, fără un dram de creieri sănătoși poți ajunge milionar ? Este visul moleșitor al minelor de aur câștigate prin astuție care întunecă mintea poporului românesc, încât nu vede că singura cale a avuției e munca, singura a înălțării sociale meritul. [„PSEUDO - ROMÂNUL » NE CERE"] [16 mai 1882]

Simțul drepății la români

Niciodată nu i-a venit românului în minte de-a pretinde ceea ce nu este al lui, tot precum, pe de altă parte, simțul de drept era atât de puternic

în el și iubirea ogorului atât de înrădăcinată încât pentr-un petec cât de neînsemnat de pământ se judeca pân-în pânzele albe. În decursul unei vieți de sine stătătoare de câteva sute de ani poporul nostru n-a avut nevoie nici de Cod civil, nici de Cod penal pentru a avea un adânc sentiment de drept și, precum roiul de albine nu are lipsă de legi și regulamente scrise, de recrutări etc., tot așa și la poporul nostru toate lucrurile mergeau strună printr-un înnăscut spirit de echitate și de solidaritate. Fără recrutație Mircea și Ștefan-Vodă ridicau țara în picioare, ba adesea nici nu puteau s-o înfrâne și s-o domolească când era vorba de năvăliri în afară. În tot decursul acestei lungi epopee nu găsim însemnându-se de niciunul din cronicarii noștri o mișcare agrară; nicicând acest popor îndărătnic și viteaz nu atinge nici în clin

nici în mână a avea sau dreptul altuia; din
contra, vedem o energică statornicie în
păstrarea și moștenirea proprietății. A înstrăina
un petec de moșie în vremea veche era o
afacere de stat și avea nevoie de sancțiunea
Domnului și a sfatului suprem. Astfel istoria s-a
însărcinat, prin mersul ei organic, să dea
creștere poporului românesc, o creștere ale
cărei principii conservatoare deveniseră atât de
abituale, atât de constitutive pentru chipul de a
vedea a fiecăruia, încât un om nici-și putea
închipui măcar că poate să-și arunce ochii
asupra lucrului altuia. Toate acestea nimicesc
influența educativă pe care statul îl exercită în
alte țări, prin corectitudinea actelor sale, asupra
conștiinței cetățenilor. Vechi și drepte vederi de
cuvânt și de echitate se discompun în această
atmosferă, poporul—o ființă organizată prin

nestrămutate vederi intelectuale și morale — devine o adunătură inorganică de indivizi, predispusă spre anarhie atât în urma instigațiunilor vinovate ale agenților demagogi ai partidului cât și prin lipsa de dreptate și prin pierderea încrederii în stat. ? Să nu vedem limpede că instinctele demagogice nu sunt decât rămășițele invidiei venetice , care dușmănea tot în această țară : și familie, și biserică, și limbă, și datină? Oare noi să nu știm că vrajba socială și politică n-a avut altă țintă decât a altera caracterul și inima dreaptă pe care părinții din părinți au lăsat-o moștenire poporului nostru, pentru a le asimila instinctelor bastarde și veninoase ale rămășițelor de venetici? Numai un guvern onest și o administrație onestă sunt în stare a readuce poporul la ideile sale de drept, a-i reda creșterea

și maniera de-a vedea pe care i-o dăduse în trecut statornicia datinei sale juridice și simțul său de echitate, nutrit de biserică și de lege. Astfel, din destrăbălare în destrăbălare , am ajunge a se șterge cu totul din conștiința publică deosebirea între bine și rău, între drept și nedrept; anarhia de idei ar da naștere anarhiei ordinii materiale. , încleștați între mari și puternice monarhii, mișcările nesănătoase dinlăuntru s-ar preface oricând într-un pericol pentru chiar existența statului și caosul stingerii ar amenința însăși individualitatea etnică și istorică a poporului românesc. [„AM ARĂTAT ÎN MAI MULTE RÂNDURI"] [26 mai 1882]

Furtul în domeniul electoral

De la un timp înapoi se observă o disproporție mare între numărul fictiv al deputaților înscriși ca prezenți în Adunare și între numărul cel real al celor ce sunt în adevăr față la dezbateri. O mulțime de voturi s-au dat, o sumă de legi s-au votat fără ca să fie față numărul cerut de regulament și, cu toate acestea, lucrurile merg strună și voturile nu sunt lovite de nulitate, ci rămân legale și date de-a binele, pentru că cei cari în realitate absentează nu tăgăduiesc nicicând de-a fi dat un vot ce nu l-au dat și pentru că biuroul Adunării pare a trăi în același cerc vicios în care se 'nvârtește majoritatea. [„DE LA UN TIMP ÎNCOACE SE OBSERVĂ...”] [1 iunie 1882]

Negustorii de vorbe și cavalerii de industrie

Idolatri moderni, închinători nu de pietre și de lemne săpate, ci de cuvinte goale și de fraze sunătoare, am îngăduit ca negustorii de vorbe dinlăuntru, aliați cu cavalerii de industrie din afară, să escamoteze una câte una toate vertebrele societății și să i se substituie românului în toate celea și oriunde. Prevestitorii decadenței bat în zădar la poarta luării noastre aminte. În zadar medicul recrutor constată degenerarea rasei române, receptorul sărăcia ei, învățătorul ignoranța, economistul ineptia ei produsă în mod artificial — noi urmăm, ca bizantinii decăzuți, a tăia înțelesul cuvintelor în două și, cum pentru aceștia vorba filioque era pretextul de război civil și de împărțiri, tot astfel la noi vorba liberalism constituie pretextul

*sub care o ceată de negustori de principii monopolizează și nimicesc puterile întregii țări.
[„ALEXANDRIA, ODINIOARĂ...”] [2 iulie 1882]*

Demoralizarea societății românești

Nu dar în principii ori în abatere de la ele consistă răul. El e mai adânc; e social înainte de toate; din răul social a rezultat declasarea și relele economice, din acestea demoralizarea deplină a societății române. Răul social consistă în ridicarea unei păture nenumărate de oameni ignoranți, de vânzători de abecedar. Dacă vom lua lista prefecților și subprefecților din țară și în genere personalul administrativ, vom afla că aproape toată generația consistă din cenușeri, din oameni cu patru clase primare cari în viață-le n-au muncit nimic și cari nu știu a administra, pentru că n-au învățat nimic. Acest personal se

ocupă deci cu discuțiuni politice, pentru că nimic nu știe încolo decât ceea ce citește prin gazete și pentru că golul intelectual, lipsa de cultură cată a se umplea cu ceva. **Bugetul nostru este piața în care se vând scump cele patru clase primare, ce, în locul unei meserii onorabile, scârție slove negre pe hârtie albă.** Clasa aceasta a feneanților avizată la buget e nenorocirea noastră socială. „Națiunea” va concede că tot ce e deasupra în societatea română e o pătură nenumărată de mijlocitori, nu de producători. Nici prefecți, nici subprefecți, nici advocați, nici negustori nu sporesc c-un fir de grâu măcar producțiunea țării, nu dau materiei o schimbare de formă, singura ce dă valoare adevărată muncii omenești. Advocăți, negustori, amployați etc. nu mijlocesc decât schimbul de posesiune a lucrurilor, fără a spori masa lor, fără a le da o

valoare superioară prin schimbarea formei. În loc de principii politice ar trebui să pătrună în societatea noastră știința exactă, puțința de-a aplica principii mecanice. Gradul de civilizație al unui popor nu se măsoară după numărul botinelor lustruite, a frazelor franțuzești și a gazetelor, ci după aptitudinea lui de a supune puterile oarbe ale naturii scopurilor omului. Cu cât omul e stăpân pe vânt, pe apă, pe abur, și-și face din ele slugi muncitoare, cu atât civilizația e mai înaltă, cu cât omul stăpânește mai mult asupra omului, cu atât barbaria este mai mare.

[„«NAȚIUNEA», PERINDÂND ACUZĂRILE...”] 4

iulie

Ideea de țară

ideea de stat trebuie să fie rezultatul naturii țării, a factorilor etnici reali și în viață, nu o idee a priori inventată de vrun baron la țară. [„BANCHETUL DIN SEVERIN...”] [23 iulie 1882

Nu putem compara situația României cu aceea a țărilor occidentale

*Și la noi starea de lucruri prezintă analogii cu Franța, deși, se 'nțelege , treapta noastră de cultură nu se poate compara cu cea franceză, încât ceea ce acolo e ridicol și neînsemnat, la noi e grotesc și scârbos. **Și la noi nulitate demagogică suplantează nulitate ; dar ceea ce în Franța e încă o comedie la noi e o farsă de paiate . Fiecare din paiatele inculte, adeseori din natură stupide, râvnește la cârma statului, voiește a fi ministru, director de serviciu,***

deputat, om mare, și d. Brătianu are strania plăcere de-a permuta în diferite chipuri aceste figurine de patruzeci și mai bine de ori în câțiva ani, lăsându-le să răsară pentr-un moment pe scenă și reafundându-le în nimicnicia lor, spre marea veselie a publicului. Și la noi, sub aparența bugetelor echilibrate, se ascunde ruina financiară pe care moștenitorii acestui regim vor avea a o constata. Numai de la anul 1880 încoace s-au emis titluri nouă pentru 466 de milioane, o sumă în adevăr fabuloasă când se compară cu sărăcia generală a țării, cu producțiunea ei unilaterală și grea, espusă concurenței americane și rusești, ce lucrează în condiții mult mai favorabile. Și, dacă acest guvern va mai dura, nu e îndoială că-n fiecare an sarcinele publice se vor spori cu zeci și cu sute de milioane, până ce nimeni nu va mai putea opri

ruina, precum nimeni n-a putut-o opri în Egipt ori în Turcia. [„O NEFĂȚARNICĂ PĂRERE DE RĂU...”] [29 iulie 1882]

***Problema Basarabiei nu este o chestiune de
domeniul istoriei ci al Dreptului***

Însuși numele „Basarabia” țipă sub condeiele rusești. Căci Basarabia nu însemnează decît țara Basarabilor, precum Prusia înseamnă țara rușilor, România țara românilor. Pe la 1370 Mircea I Basarab, care se intitula Despota Dobrodicii adică despotul Dobrogei, Domn al Silistrei și al țărilor tătărești, întinsese marginile domniei sale pînă la Nistru de-a lungul țărmului Mării Negre, cucerind aceste locuri de la tătari. Pentru capătul veacului al patrusprezecelea stăpînirea Valahiei asupra acestor locuri e necontestabilă. La începutul veacului al

cincispezecelea, sub Alexandru cel bun avem dovezi sigure și autentice că Basarabia era a Moldovei. Și pentru ca să nu fie nici un fel de îndoială asupra acestei stăpîniri, întîmplarea a vrut ca întreg cursul veacului pîrcălabii Cetății Albe, a Chilieii și a Hotinului să iscălească alături cu Domnii țării hrisoavele Sfatului coroanei moldovenești. Hotinul e însă tocmai în vîrful cel mai spre nord al Basarabiei actuale rusești. Cetatea Albă se află la gurile Nistrului. Chilia la gurile Dunării, încît orice document din acea vreme rezumă în aceste trei nume carta Basarabiei întregi și proprietatea Moldovei asupra-i. În veacul al șaisprezecelea Moldova intră sub protecția Porții. Tot în acest veac această țară are nenorocirea că se stinge dinastia Dragoșizilor, cum o numește Dim. Cantemir, a Mușatinilor, dacă ne luăm după

cercetările mai nouă. Cu fiii lui Petru Rareș se stinge sau, mai drept zicînd, se-nstrăinează chiar linia nelegitimă a familiei domnești. Se-ncepe în Moldova o vreme neliniștită, un veac de turburări care a permis turcilor de a lua în posesiune — nu în proprietate — Cetatea Albă și Chilia. Voind să-și întărească drepturile asupra Moldovei ei își crează două puncte de razim în aceste două cetăți, în care au garnizoane turcești și pentru a căror hrănire ei însemnează și un raion împrejurul cetăților. Dar atît în raion cît și în cetate vechile autorități civile moldovenești funcționează mai departe. Posesiunea locurilor era uzurpată de turci, proprietatea Moldovei nu era contestată nici acum. La începutul veacului al șaptesprezecelea în fine, turcii își crează un al treilea razim, atît asupra Moldovei cît și în contra Poloniei,

ocupînd militărește cetatea Hotinului. Această cetate trece ades în mîinele moldovenilor, apoi iar o reocupă turcii, dar proprietatea și a acestei cetăți n-a fost înstrăinată prin nici un tratat formal. Tot în acest veac Domnii moldovenești colonizează ei înșii o parte din Basarabia, adică Buceagul, cu tătari, pe o întindere de două ceasuri lățime. Acești tătari se așază însă cu condiția de a se judeca singuri ei între ei, numai avînd judecăți cu moldovenii să aibă a se judeca înaintea autorităților moldovenești. În veacul al optsprezecelea nefericitul Dimitrie Cantemir se aliază cu rușii. Toma Contacuzin, generalul de cavalerie al Domnului Valahiei, trece asemenea la ruși. Turcia pierde încrederea în Domnii pămînteni și trimite fanarioți. Această alianță cu Rusia ne-a făcut să pierdem Domnia, armata, dezvoltarea noastră intelectuală și economică.

Domnii fanarioți sînt numai umbrele domniei vechi. Atunci turcii pun țările noastre sub o atîrnare foarte grea. Deși ele aveau autonomia lor veche în toate punctele esențiale, deși proprietatea lor n-a fost alterată, totuși, lipsiți de armată, adică de puterea fizică, lipsiți de domnia națională, adică de puterea noastră morală, noi nu puteam rezista loviturilor ce ni le da Poarta. Deși la pacea de la Passarowitz Poarta declară că nu poate ceda Austriei Moldova, fiind țară închinată, nu supusă cu sabia, totuși ea mai târziu cedează Bucovina, iar în anul 1812 Basarabia, adică ținutul Hotinului, o parte bună a Moldovei, și Basarabia proprie pînă în Dunăre. Cu sabia n-a fost luată însă nici Bucovina de austriaci, nici Basarabia de ruși, ci prin fraudă. Pentru Bucovina s-a cumpărat delegații turci și un general rus, pentru

Basarabia asemenea; căci delegații Rusiei primise ordin din San-Petersburg să-ncheie pace cu orice preț, de vreme ce intrase Napoleon I în Rusia. Dragomanul Porții, fanariotul Moruzi, cumpărat și sperînd a veni la domnie prin ajutorul Rusiei, a-ncheiat pacea de la București. Moldova întreagă n-o putea ceda rușilor, că atunci n-ar fi avut unde domni, cedă deci jumătatea ei dintre Prut și Nistru. O flotă engleză stătea în Bosfor și sili pe sultan să încheie pacea de la București. Sultanul ridică mucul condeiului de pe tratat și trecu pe o altă hîrtie : sentința de moarte a lui Moruzi. Iată în cîteva linii generale cestiunea de drept pe care ne-o rezervăm a o espune pe larg în alte numere. [„ARGUMENTUL DE CĂPETENIE...”] [1 martie 1878]

Evoluția situației juridice a Basarabiei

I. NUMELE ȘI ÎNTIDAREA EI

În toate întâmpinările de pînă acum, în scrisoarea d-lui X, din „Le Nord”, în articolul puțin politicoș a gazetei rusești „Viedomosti”, în răspunsul unui rus către Alecsandri găsim repetîndu-se cu stăruință că Basarabia este din numărul provinciilor cucerite de ruși cu sabia de la tătari și de la turci. Convingerea noastră este însă că, din veacul al patrusprezecelea începînd, Basarabia n-a fost nici întregă, nici în parte a turcilor sau a tătarilor, ci a unui stat constituit, neatîrnat, deși slăbit și încălcat în posesiunile sale, a Moldovei. Moldova era proprietarul locului și dacă reprezentanții statului moldovenesc, Domnii, ajunseseră atît de slabi

încît dreptul nostru era dezbrăcat de putere și nu putea să se apere aceasta nu e o dovadă că Moldova a renunțat vrodată la dînsul. Căci un drept nu se pierde decît prin învoirea formală de a-1 pierde. Dar fie această învoire smulsă cu de-a sila, fie dictată de rațiuni de stat, fie izvorîță din orice alte considerații, nu se modifică și nu se nimicește decît din momentul în care renunțăm la el. Cumcă aceasta nu e numai opinia noastră, ci chiar aceea a diplomației rusești se dovedește din istoria celor din urmă 150 de ani. De cîte ori Rusia stipula ceva în favorul Principatelor în tratatele ei cu Turcia, ea se provoca totdeauna la drepturile imprescriptibile, ab antiquo, la capitulațiunile Principatelor. Același Rumianțof de care d. X pretinde c-ar fi cucerit Basarabia de la tătari

realipește Basarabia și Hotinul la Moldova, Giurgiu și Brăila la Valahia. Rumianțof se învoiește cu desființarea mitropoliei Proilabului (Brăila), creată de greci pentru părțile pe cari, din cauze militare, turcii le ocupase, și permite mitropolitului Moldovei să alipească din nou, precum era din vechime, Basarabia la eparhia Hușilor, Hotinul la eparhia Rădăuților, Giurgiul și Brăila la eparhia Rîmnicului. Prin urmare Rumianțof, contimporan cu acele cuceriri, el însuși cuceritorul, știa mai bine ale cui erau acele locuri, știa mai bine că tătarii n-ar fi avut nevoie de mitropolit și de episcop, știa cu un cuvînt că locurile erau ale Moldovei. Cumcă această conștiință de drept nu s-a stins niciodată în Moldova vom avea ocazia de a o dovedi pas cu pas. Pas cu pas vom dovedi totodată că ocuparea părților din Moldova și

Țara Românească n-a fost decît militară, că ea avea cel mult caracterul administrației trecătoare pe care și rușii o introduc în campanie prin provinciile inamice și că, oriunde erau a se hotărî cestiuni de proprietate unde puterea juridică a statului se manifesta, statu1 moldovenesc hotăra pe acest pămînt ocupat de turci. Cazurile de reclamații sînt tocmai cu tătarii ce locuiau în Buceag, cărora domnia Moldovei le hotăraște locul unde le este învoit a fi așezați, măsură acel loc și-1 hotărînicește, deși domnia era fanariotă, deși slabă, deși locul era ocupat de trupe turcești. Dar pînă a sosi la capătul veacului al 17-lea și la începutul veacului al 18-lea, la slăbiciunea statelor noastre sub fanarioți, a cărei cauză e tocmai Rusia și alianța nefericitului Cantemir cu Petru cel Mare, vom stabili mai întîi drepturile țărilor

pentru timpii în cari nu era vorba de precumpănire turcească la noi. Acest petec de pământ, precum îl numesc corespondenții ziarului „Le Nord”, locuit de tătari sub corturi și de alte neamuri pe jumătate sălbatece, care-și datorește scoaterea lui din întuneric unor generali d’un renom populaire”, ca Rumianțof și Sumarow, are cu toate acestea un nume care țipă sub condeiele rusești. A rosti numele Basarabia e una cu a protesta contra dominațiunii rusești. Numele Basarab și Basarabeni exista cu mult înaintea vremii în care acest pământ devenise românesc; acest nume singur este o istorie întreagă. D'Ohsson, în Histoire de[s] Mongols (T. I, p. XXXV), ne spune că existau în arhivele hanului mongol din Persia fragmente istorice de o recunoscută autenticitate, scrise în limba și cu caractere

mongole, pe cari însă prea puțini oameni le puteau citi. Pentru ca aceste fragmente să fie pricepute și de public, sultanul Mahmud Gazon Khan au voit ca ele să fie adunate într-un trup de istorie și au însărcinat cu această lucrare în anul 1303 pe medicul Fazel-Ullah, poreclit Rasid. Medicul Fazel-Ullah-Rasid compilează deci cronica lui după fragmente mongolice, și sub anul 1240 povestește următoarele: În primăvara anului 1240 principii mongoli trecură munții Gadiții, pentru a intra în țara bulgarilor și a ungurilor, Orda care merge spre dreapta, după ce a trecut țara Aluta, îi ieși înaintea Bazaran-bam cu o armată, dar e bătut. Cadan și Buri au mers asupra sașilor și i-au învins în trei bătălii. Bugek trecu din țara sașilor peste munți, intrând la Kara-Ulaghi și a bătut popoarele ulaghice. Așadar principii tătari au bătut pe Kara- Ulaghi,

adică pe negri-valahi (Kara-iflak piaup6<; p^a^o<);), ba înaintea unuia i-a ieșit o armată comandată de Basarab-ban. În Annales Polonorum vetustiores, scrise se vede între anii 1248—1282 (publicate întâi de Sommersberg, analizate de Lelewel) se găsește însemnat pentru anul 1259 : Tătarii, după ce subjugaseră pe besarabeni, pe litvani, pe ruteni și alte neamuri, au luat cetatea „Sandomir", sau, latinește; Thartari, subiugatis Bessarabenis, Lithvanis, Ruthenis etc. Regele maghiar Carol-Robert, într-o diplomă din anul 1332, povestește bătaia ce o pășise de la Basarab, fiul lui Tugomir, în țara noastră: In terra transalpina per Bazarab, ilium Thocomery (Féjer VIII, 3, 625). Din acest Tugomir-Basarab, care trăia pe la 1300 și ceva, s-a născut Alexandru, cel pomenit în diploma de mai sus, care a trăit pînă

la 1360; din Alexandru s-a născut Vladislav și Radu Negru, din Radu Negru Dan și Mircea cel Mare (—1418). Cam într-o sută de ani, de la Tugomir pînă la capătul domniei lui Mircea, Țara Românească ajunsese la cea mai mare întindere teritorială, căci cuprindea Oltenia, Valahia Mare, ducatele Făgărașului și Omlășului din Ardeal, mare parte a Bulgariei, Dobrogea cu cetatea Silistra, Chilia cu gurile Dunării și țări tătărești nenumite mai de aproape. În această vreme Valahia întreagă, împreună cu toate posesiunile ei, se numea în bulele papale, în documentele cele scrise latinește ale domnilor, în scrieri contemporane : Basarabia. Una din aceste posesiuni a fost și acest lambeau de terre de pe care Rumianțof și Sumarov pretind a fi cules tătari de sub corturi. E destul a pomeni că, deși acea familie de Domni s-a stins în linie

bărbătească, numele vechi domnesc de Bassaraba, se mai poartă și astăzi prin adopțiune de cătră un boier mare din Țara Românească. Tot în vremea aceasta a înfloririi voievozilor Basarabi și a țării Basarabia, id est Valahia Moldova posedea teritoriul de la Hotin pînă în Cetatea Albă, căci la începutul veacului a cincisprezecelea cavalerul Guillebert de Lannoy se întîlnește cu Alexandru cel Bun, merge la Cetatea Albă, care e a Domnului moldovenesc și găsește aici un oraș stăpînit de un pîrcălab (Burggraf) moldovenesc și populat cu genoveji, moldoveni și armeni. Dar despre acestea mai tîrziu. Destul numai că, într-o vreme în care abia era viață istorică prin împrejurimi, Basarabia actuală era pămînt românesc stăpînit de Domni români. Și ace[a]sta n-o deduc numai istoricii de astăzi, ci Miron Costin însuși; cronicarul cel

învăţat şi mare logofăt în Moldova povesteşte
aceasta în versurile dedicate regelui Poloniei.
Pentru a nu anticipa, reproducem acestea
numai pentru a explica numele şi a arăta că el
este puţin ceva mai vechi decît tătarii de sub
corturi ai lui Rumianţof, iar pe acest general rus
îl vom găsi, cum am zis, la vremea lui, susţinind
cu act iscălit de dînsul tocmai teoria contrară
celelalte espuse de corespondenţii ziarului „Le
.Nord”. Dar lăsînd Valahia de o parte, ce se
numeşte astăzi Basarabia? Trăgînd o linie de la
Hotin, din Nistru pînă în Prut, avem o lature, de
la amîndouă capetele ei tragem cîte o linie pînă
în Marea Neagră, una de-a lungul Nistrului,
cealaltă de-a lungul Prutului; iar capetele
acestor două linii le încheiem cu o a patra linie
formată prin ţărmurii Mării Negre. Acest
cuadrilater cam neregulat se numeşte azi

Basarabia, deși fără cuvînt. După ce Ștefan cel Mare a luat de la Valahia, între anii 1465—1475, părțile de sud, cîte le aveau Basarabii între Prut și Nistru, aceste părți a păstrat numele distinctiv a dinastiei primae ocupantis, a Basarabilor. Deci nu întreaga țară dintre Prut și Nistru e Basarabia, ci aceasta e numai o fîșie spre sud, hotărîită și mică, așa cum ne-o arată Cantemir în Descriptio Moldaviae. Iată deci marginile reale ale Basarabiei reale : Trage o linie curmezișă de lîngă Nistru de la Bender pînă în vîrful lacului Ialpug la Bolgrad și ai o lature, apoi ia-o de la Bolgrad pînă în Reni, ai a doua lature, de la Reni pe Dunăre în sus pînă la Chilia, a treia lature, apoi luînd malul Mărei Negre pînă la Cetatea Albă la gura Nistrului, a patra lature; apoi în sus pe Nistru de la Cetatea Albă pînă la Bender, a cincea lature. Numai pămîntul coprins

între aceste cinci linii s-a numit cu drept cuvînt Basarabie; tot ce-i dasupra e Moldovă curată, războtezată de la 1812 încoace. Pămîntul cuprins între aceste cinci linii era împărțit în patru ținuturi: Bugeacul, Cetatea Alba, Chilia și Ismail. Numai în ținutul Bugeacului au locuit tătari cu învoirea Domnilor Moldovei, în celelalte se vor fi răsfirat cîte unul-doi, căci nimeni nu poate opri în mod hermetic trecerea unui om, mai ales tătar fiind, peste marginele moșiei lui; dar în sfîrșit numai în Bugeac tătarii colonizați s-au bucurat de oarecari privilegii, concese de proprietarul locului, care era statul Moldovei. Cu acest pămînt ne vom ocupa în numerii viitori. Statornicind, după cercetările mai noi, originea numelui după Cantemir, marginele pămîntului de care e vorba, vom arăta ce soi de tătari a putut culege de sub

corturi generalii ziarului „Le Nord”, de la anul 1400 începînd și pînă la 1812, adică în curs de patru sute și mai bine de ani. În treacăt ne vom ocupa și cu cetatea Hotinului.

II. VEACUL AL CINCISPREZECELEA

În n[umă]rul nostru de la 20 februarie am răspuns deja unui domn X, care adresase din București o scrisoare către directorul ziarului „Le Nord”, spuind în ea că Rusia cucerise Basarabia de la niște cîrduri (peuplades) cari locuiau sub corturi și erau pe jumătate sălbatice, de la un soi de bașibuzuci odioși, și că din nici un punct de vedere Basarabia prin Tractatul de Paris n-a putut fi considerată ca fiind restituită posesorilor ei legitimi. Prin documente publicate în mare parte în arhive slave chiar am arătat că tătarii d-lui X, cari ar fi fost în trecut les

possesseurs legitimes, erau cam ciudați în felul lor. În Suceava domnește Alexandru Vodă cel Bun, care prescrie la anul 1407 ce vămi au să plătească negustorii poloni la Tighina (Bender) și la Cetatea Albă (Akkermann). Tot în vremea lui Alexandru trece la 1420 ierodiaconul rus Zosima prin Cetatea Albă și ne spune că, voind să treacă Nistrul, a trebuit să plătească pentru trecătoare un bir, pe care moldovenii și litvanii și-l împart la încheierea socotelilor. Ierodiaconul șade la Cetatea Albă două săptămîni și apoi pleacă de la fînarul așezat chiar la gura Nistrului pe o corabie către Sfintele Locuri. Peste un an (1421) mai vine alt călător, cavalerul Guillebert de Lannoy, ambasadorul a doi regi apuseni, care asemenea petrece în Cetatea Albă, ce este sub stăpînirea lui Alexandru Vodă, pe care l-a văzut și-l cunoaște

cavalerul.

Ba cavalerul are și ocazia de a afla că moldovenii din Cetatea Albă sînt minunat de bine administrați, căci, singur călărind pe lîngă Nistru, a fost prădat și poliția de atunci i-a aflat în cîteva zile pe hoți și i-au adus legați înaintea lui. Cavalerul, mirat de această justiție expeditivă, se roagă lui Vodă să-i ierte, căci i-au dat banii toți înapoi. În fine, la a[nul] 1475, Ștefan Vodă cel Mare trimite la Cetatea Albă pe un arhitect grec, anume Teodor, ca să facă un turn nou și un zid nou la întăriri, iar arhitectul le spune acestea prin inscripții care stau și astăzi pe zidurile cetății. Totodată vedem în hrisoavele domnești de pe acea vreme, iscăliți deodată cu Domnul regulat, pîrcălabii Chilieii, ai Cetății Albe și ai Hotinului, cari erau boieri mari, încît se vede

cumcă tătarii de sub corturi ai d-lui X aveau trecere pe atunci. Numai numiri ciudate aveau acei boieri tătari. Pentru că vedem din hrisoave că lîngă boierul Manoil, pîrcălab de Hotin, și Stanciu, de Cetatea Albă, sînt iscăliți d-nialor : Albul Spătar, Ioan Băiceanu, Hodco Creșul, Oanea Pîntece, Tudor Vascanu, Giurgea lui Gaură, tot nume ... tătărăști de boieri de a lui Alexandru Vodă. Dar Cetatea Albă devine și mai ciudată prin o altă împrejurare. În așezămîntul ce-1 dă Alexandru cel Bun la 1407 negustorilor poloni se vede și ce mărfuri importau acele peuplades à demi sauvages. Negustorii aduc din Lemberg postav, din Brăila pește, din Podolia cai și vite albe ; ce or fi aducînd ei oare din Cetatea Albă ? Poate corturi tătărăști ? Ei aduc din Cetatea Albă stofe cusute cu fir de aur,

stofe de mătăasă și vinuri din Grecia, pe care prozaicul așezămînt le numește cvas grecesc. Erau luxoși tătarii din Basarabia. Se știe că după moartea lui Alexandru cel Bun a rămas doi fii, Ștefan și Ilie, cari și-au împărțit țara în două. Matci Strykowski, în cronica sa polonă-litvană, tipărită întîi și întîi la Koenigsberg la 1582, ne spune cum și-au împărțit-o ei. Ilie a luat regiunea Nistrului, Hotinul, Suceava, Iașii, Hușii, Tecuciul etc. Ce-i mai rămăsese bietului Ștefan? Trei ținuturi : Cetatea Albă, Tighina și Chilia, care erau echivalente cu tot restul Moldovei. Se vede că Ștefan știa importanța acestui lambeau de terre, căci n-a cerut nici Iașii, nici Suceava, ci s-a mulțumit cu acești tătarii, cari locuiau sub corturi și purtau stofe lucrate cu fir de aur și mătăsării, beau vinuri din Grecia și stăteau în relațiuni directe cu Genova și cu Veneția,

Această împărțeală si împăcăciune între frați a pus-o la cale regele Poloniei la anul 1436. Nu-i vorba de cronici, geografii și atlasuri. Nici una din ele nu contestă proprietatea deplină și neturburată a Moldovei asupra Basarabiei. Dar, avînd a face cu diplomați de soiul celor cari scriu în „Le Nord”, am adus, ca Toma necrediciosul, dovezi scrise de oameni trăitori în veacul al cincisprezecelea, oameni cari au vorbit cu Alexandru cel Bun, cu fiii săi Ilie și Ștefan, cu Ștefan cel Mare. Aici nu se poate spune că este o vreme ca aceea a lui Rurik sau a lui Oleg, în care istoria e mit și mitul istorie, ci, din contra, o vreme în care negustorul ce aducea pește de la Brăila trebuia să plătească vamă, importînd iepe și vaci plătea vamă, trecînd Nistrui plătea vamă; o vreme în care poliția de Cetatea Albă prindea pe tîlhari, încît, din contra, vremea de

astăzi, cu nesiguranța ei caracteristică, e o licență poetică pe lângă epoca sănătoasă a lui Alexandru Vodă cel Bun. N-avem a face cu povești și drepturi închipuite, ci cu oameni cari au fost, cum sîntem noi astăzi de ne vedem cu ochi, cari se îmbrăcau ei cu postav adus din Lemberg, iar cucoanele cu mătase din Cetatea Albă; și, de cîte ori voim a spune povești de tătari sub corturi și oameni jumătate sălbatici, protestează boierul Manoil, părcălab de Hotin, Stanciu de la Cetatea Albă și-mpreună cu ei Tudor Vascanu, Ioan Băiceanu, Oane Pîntece, Albu Spătaru și ceilalți. Din acest triumphi format în documentele noastre de pîrcălabul de Hotin, cel de Cetate Albă și cel de Chilia nu te scapă nici un soi de subtilitate diplomatică, nici un soi de apucătură. Nu-i ieșire precum nu-i intrare și, păgîn să fie omul, trebuie să zică: Adevărat, a

Moldovei e Basarabia. De cînd există românii pe pămînt, Basarabia noastră actuală, acest lambeau de terre, a avut și el onoarea de a forma un stat deosebit, deși foarte trecător, sub Ștefan, fiul lui Alexandru cel Bun. Altfel e pururea parte integrantă, sau a Vlahiei în veacul al paisprezecelea, sau a Moldovei din veacul al cinsprezecelea și pînă la luarea ei prin ruși. Față cu aceste lucruri pozitive, cu acești pîrcălabi, stofe cusute cu fir, vămi plătite de negustori, turnuri și ziduri făcute de Ștefan Vodă, nu știm zău dac-ar mai cuteza cineva să zică cumcă La Bessarabie à aucun point de vue n'a été considérée par le Traite de Paris comme restituée à ses possesseurs légitimes! Hotinul-nord extrem, Chilia-gura Dunării, Cetatea Albă — gura Nistrului și tot teritoriul dintre liniile ce le-am putea trage între ele a fost al nostru și

este de drept al nostru și astăzi, căci nu nouă ni s-a luat, nu cu noi s-au bătut rușii, nu pămîntul nostru 1-au putut ceda turcii. Știm prea bine că diplomații sînt isteți întru prefacerea dreptății în terfeloage fără valoare. Dar tăria unui popor mic a stat totdeauna în drept. Oare nu-i era mai ușor la inimă d-lui X,

sau cititorului rus a lui „Le Nord”, dacă afacerea se regula între noi și noi renunțam la dreptul nostru de bună voie? Nu-i părea mai bine dacă tăceam molcom și jucam după cum ni se cînta? Sigur că da. De aceea, oricît de slab ar fi dreptul lipsit de arme și de putere, el e tot mai tare decît nedreptatea, tot mai tare decît neadevărul. Cu un cuvînt tătarii d-lui X și ai lui Rumianțof (a cărui nume d. X îl citează fără cuvînt, pentru că acest general n-a susținut niciodată de a fi

eliberat Moldova de sub tătari, ci din contra el a dat Moldovei, pe lângă proprietatea și posesiunea liniștită a Basarabiei și a Hotinului, acei tătari n-au trecere, ci sînt pure invențiuni pentru a arunca praf în ochi Europei, neștiutoare de lucrurile noastre de la Dunăre. Acest petec de pămînt pe care „Le Nord” ar voi să-1 sacrificăm prieteniei noastre cu Rusia nu are pentru noi nici un echivalent în lume. El însemnează misiunea noastră istorică, tăria noastră.

La intrarea sultanului Mohamet în Țara Românească contra lui Vlad Țepeș Voievod se afla între ostașii lui și un sîrb, anume Constantin Milialovicz de Ostrovița. El ne spune că pe atunci opinia publică era că oricine s-ar război cu românii, chiar să-i învingă, numai pagubă

are. Aceasta-i foarte natural, pentru că românii nu sînt popor cuceritor, de aceea și apără ce-i al lor cu îndărătnicie, pentru că ce au cu drept au și al lor este. Oricînd însă turcii sfătuiau pe sultan să nu facă război cu românii, pentru că n-aduce nici un folos, ci pier numai o mulțime de turci în zadar, atunci sultanul le răspundea : „Pînă cînd românii stăpînesc Chilia și Cetatea Albă, iară ungurii Belgradul sîrbesc, pînă atunci nu vom putea birui pe creștini!" (Vezi Sbior pisarzow polskich sec. II. tom. V, Warszawa 1828). Prin urmare sultanul Mahomet știa bine că acest lambeau de terre nu-i de desprețuit, și dacă el zicea aceasta la 1490, de ce să n-o zicem noi la 1878 ? Mutatis mutandis zicem : Pe cîtă vreme Basarabia este în mînile noastre, Rusia nu va putea cuceri Orientul. Căci, după cît dăm noi cu socoteala din ciudatele teorii a frontierelor

naturale, a barierelor ostile de învins și a victoriilor repurtate la Cahul și Ismail, cam asta este intenția puternicului nostru vecin.

III. VEACUL AL ȘAISPREZECELEA

Pentru a înțelege tăcerea ce domnește în cronici în privirea Basarabiei în veacul al șaisprezecelea vom trebui să premitem câteva considerațiuni de o natură mai generală. Centrul vieții istorice sînt orașele, nu șesul dimprejurul lor, nici satele. Îndată ce turcii au pus mîna pe orașele Chilia și Cetatea Albă nu se mai vorbește nimic despre viața împrejurimilor lor. Am încheiat articolul trecut cu cuvintele lui Mohomet II rostite la a[nul] 1462, că : „pînă cînd românii stăpînesc Chilia și Cetatea Albă, pînă atunci nu vom putea birui pe creștini". În dricul verii anului 1484 sultanul Baiazid II intră cu oști mari în țara

Moldovei și bate Chilia și Cetatea Albă, pentru a realiza o politică oarecum tradițională. Miercuri, la 14 iulie, ia cetatea Chilia, comandată de pîrcălabii Ivașcu și Maxim, iar la 5 august acelaș an ia Cetatea Albă, comandată de pîrcălabii Gherman și Oană (la Urechi: Ioan). și ar fi apucat și alte cetăți, că Ștefan Vodă la gol nu îndrăzneă să iasă; ci numai la strîmtoare nevoia, de le făcea sminteală. Ci văzînd turcii ajutorul lui Ștefan Vodă din Țara leșească ce-i venise, sau însuși craiul, cum scriu unii, că au tras de la Rusia și de la Litfa țeara toată, de se strînsese oameni de treabă mai mult de 20000 și, trecînd craiul cu dînșii Nistrul sub Halici, au venit la Colomeia, de și -au pus tabăra, unde și Ștefan Vodă au mers de s-au împreunat cu craiul în anul 6993 septemvrie 1 (1485). Și toate ce au avut mai de treabă au hotărît și apoi și ospătatu

- au pe Ștefan Vodă și 3000 oameni i-au dat de oaste, cu cari s-au întors Ștefan Vodă la Moldova și, împreună oastea cea străină cu a sa, pe multe locuri au smintit pe turci, de le-au căutat o ieșire din țară. Așa Ștefan Vodă au curățit țara de vrăjmași, iar cetățile care le-au luat turcii, Chilia și Cetatea Albă, nu au putut să le mai scoată de la turci, că ei mai înainte de ce au ieșit din țară le-au îngrijit cu oameni, cu puști și cu bucate de ajuns; și așa au rămas pe mîna turcilor pînă astăzi. (Urechi) Tot în anul acesta 1485 Ștefan Vodă dacă au scos vrăjmașii din țară și dacă au răcit vremea și caii turcilor au slăbit, au lovit pe Malcoci la Catlabuga (lac și rîu în județul Bolgrad) în 16 zile a lunii noiembrie, de au topit toată oastea turcească.

Adaogăm numai că fiecare trebuie să se

păzească de eroarea de a privi și judeca vremile trecute după împrejurările de astăzi, de a da numirilor ce există astăzi aceeași greutate pe care o aveau atunci. Puterea în istorie este o noțiune relativă. Veneția de ex. nu avea întindere mare, dar era una din puterile mari ale Europei. Acelaș Ștefan Vodă căruia turcu (pe atunci cea dintâi putere militară în Europa) îi iau Chilia și Cetatea Albă, acelaș Ștefan Vodă bate de-l stinge mai târziu pe regele Albert în Codrii Cosminului, încît rămîne proverb în țara leșească „în zilele lui Albert au pierit șleahta” și acelaș Malcoci a cărui oaste turcească Ștefan au topit-o în ținutul Bolgradului a pătruns mai târziu în Polonia și prădă și arse pînă la Lemberg fără ca regatul să-1 poată opri. De aceea trebuie s-o spunem de pe acuma că, oricît de viteaz să fi fost bătrînul domn al Moldovei, oricît de

puternic să fi fost pentru vremea lui, în care alte state cu întindere de zece ori mai mare erau mai slabe decât Moldova, contra Turciei sau a Spaniei din vremea aceea n-ar fi putut rezista decât în defensivă, decât nevoind la strâmtoare, pentru a le face sminteală, căci la gol nu îndrăzneau.

În sfârșit, la anul 1504

Ștefan Vodă se coborî în mormînt, gîrbovit de greutate și de vîrstă, după 47 și mai bine de ani de domnie, iar poporul în urmă-i i-a zis cu dragă inimă și Bun și Sfînt și Mare, căci așa Domn nici n-avusese pînă atunci, nici poate că va mai avea de acum și pururi.

Deși în gîndul lui statornicise de-a închina țara turcilor, dar lui însuși, biruitorului tuturor vecinilor, nu i se cădea să se

plece ; vrea ca numele lui să însemne însuși

țiitor preste toată țara ;ci numai înaintea
săvîrșirii sale el chemă la sine pe boieri mari și
alții cîți s -au prilejit, arătîndu-le cum nu vor
putea ținea țara precum o au ținut el; ci
socotind decît toți mai puternic pre turc și mai
înțelept au dat învățătură să se închine turcului.
Într-adevăr, în anul :1511, Bogdan, voievodul
Moldovei, încheie capitulațiunea întîia cu turcii.
În această capitulațiune Poarta recunoaște :
(Arl. 1) că Moldova e țară liberă și nu cucerită;
(art. 3) că Poarta e obligată de -a apăra
Moldova contra oricărei agresiuni eventuale și
de-a o mănținea în starea în care se găsea de
mai -nainte, fără ca să i se facă cea mai mică
știrbire a teritoriului ei: (art. 6) că stăpînirea
voievozilor se va întinde asupra întregului
teritoriu al Moldovei; că (art. 8) turcii nu vor
putea cumpăra pămînturi în Moldova, nici vor

putea clădi geamii, nici se vor putea așeza în orice mod ar fi. Drept semn de supunere Domnii Moldovei vor da în fiecare an Porții 4.000 de galbeni turcești, 40 de șoimi și 40 de iepe fătătoare, toate însă sub titlu de dar. Avînd Domnii Moldovei stăpînire pe toată întinderea țării, recunoscută de jure prin acest tratat formal, avutu-1-au și de facto ? Pentru a lămuri și acest lucru consultăm tratatul lui Petru Rareș de la 1529. Art. 5. Granițele Moldovei se vor păstra intacte în toată întinderea lor. Art. 6 Exercițiul cultului musulman e oprit pe toată întinderea țării. Art. 7 Nici un musulman nu va putea avea, sub titlu de proprietar în Moldova, nici pămînt, nici casă, nici prăvălie. Art. 9 Negoțul Moldovei e deschis pentru toate națiile comerciante. Cu toate acestea turcii vor avea preferență înainte[a] celorlalte nații pentru

cumpărarea de produse pe cari le vor tocmi în porturile Galați, Ismail și Chilia ; dar ei nu vor pătrunde mai departe înlăuntrul țării, fără autorizarea expresă a lui Vodă. Aceasta e cestiunea de drept. De jure s-au restituit Moldovei toate cîte i se luase, s-a recunoscut că nici un turc nu poate fi proprietar al vrunei imobil în Moldova, de facto însă turcii au ținut ocupate militărește atît Cetatea Albă cît și Chilia. Aceasta ne lămurește și atitudinea febrilă și neliniștită a lui Petru Rareș; tratatul lui secret cu marchizul de Brandenburg, scris la Suceava [în] 1542 și motivat anume prin voința de-a recăpăta pîrticelele Moldovei răpite de turci. Tot în vremea lui Petru Rareș, la 1535, turcii ocupară și Tighina (Bender). Într-adevăr, ce să ne închipuim sub aceste ocupări turcești? O cucerire? Pentru a răspunde la această

întrebare și a arăta totodată continuitatea dreptului Moldovei preste aceste locuri, vom întinde mîna pe deasupra veacului al 17-lea tocmai pînă la Ecaterina II, la stipulațiunile Tratatului de la Cuciuc- Cainardgi, 10 (24) iulie 1774. Ce se zice în el? L'Empire de Russie restitue à la Sublime Porte toute la Bessarabie avec les villes d'Ackerman, Kilija, Ismaîl et avec les bourgs et villages et tout ce que contient cette province etc.

iar mai jos următoarea obligație pentru Poartă;

3) De restituer aux couvents et aux autres particuliers les terres et possessions ci-devant à eux appartenent, qui leur ont été prises, contre toute justice, situées aux environs de Brahilow, de Choczim, de Bender, etc. appelées aujourd'hui Rayes. TERRES ET POSSESSIONS CI-

DEVANT A EUX APPARTENENT, QUI LEUR ONT ETE PRISES CONTRE TOUTE JUSTICE, iată adevărata definiție pentru toate ocupările turcești din trupul Moldovei o definiție făcută de chiar Ecaterina II. Cumcă prin această restituțiune nu se înțelegea nimic mai puțin decît restituțiunea către chiar statul Moldovei vedem din corespondența ambasadorului austriac Thugut, care scrie aceste amănunțimi la Viena. Într-un raport din Pera, lîngă Constantinopole, 3 dec. 1774, Thugut zice: Între altele, Poarta e ocupată de a pune la cale obiectul cererilor deputaților moldoveni și munteni. Cu această ocazie voivodul Valahiei, Alexandru, și Iacovachi Rizo, în numele lui Ghica Vodă, au făcut de curînd propunerea ca Poarta să elibereze națiunilor amîndurora un așa - numit hatișerif, adică o scrisoare publică.

iscălită de însuși sultanul, prin care să li se confirme Principatelor drepturile și prerogativele stipulate pentru ele prin cel din urmă tratat oarecum din propriul impuls al grației sultanului. Fiindcă această idee e sprijinită de pretextul aparent că în acest mod se va putea înconjura pe viitor stăruința Rusiei și amestecul ei în trebile nației moldovenești și valahiene, de aceea Poarta pare dispusă a primi această propunere și nu e alta la mijloc decât Înălțurarea oarecăror greutăți, pentru oarecare întinderi cari pînă acum s-au ținut de fortărețele Ibraila și Hotin și, cari conform coprinsulul tratatului, trebuie să. se înapoiască locuitorilor Moldovei și Valahiei. În alt raport de la 10 și 11 dec[embrie] 1775, Thugut spune cumcă, la delimitarea Bucovinei, Reis Effendi se împotrivește de-a da o palmă de loc din ținutul

Hotinului, căci, deși e stipulat expres „ca teritoriul Hotinului, a Benderului, a Brăilei etc. etc. să fie reîntrupate cu Moldova și Valahia ...” totuși Poarta stăruiește pe lângă Rusia să nu fie silită a îndeplini acest articol. În raportul de la 1776, 3 ianuarie, Thugut repetă clar : Între piedecel ce se opun (delimitării Bucovinei) cea mai însemnată este că în cel din urmă tratat de pace cu Rusia s -au stipulat expres ca toate (sämmtliche) regiunile cetăților turcești de la graniță, Hotin, Bender, Ibraila etc., fiind părți cari din vechime (ursprunglich) s-au ținut de Moldova și Valahia, să fie reîntrupate(zuruckeinverleibet) cele două Principale. Poarta, precum am aflat cu siguranță, a fost silită de a introduce în hatișerifurile pe cari le-a dat moldovenilor și valahienilor în urma stăruinței Rusiei făgăduința

expresă cumcă pretențiile Principatului valahian și moldovenesc asupra așa-numitelor ținuturi a Hotinului, Benderului, Ibrăilei etc. vor fi cercetate la vremea lor și cererile temenice vor fi satisfăcute.

În fine la 1784 sultanul și eliberează hatișeriful în cestiune, care, afară de o mulțime de amănunțimi cari confirmă suveranitatea internă a Moldovei, repetă că nici un turc nu va putea avea avere imobilă în țările noastre și promite a restitui ținuturile în chestiune. Aceste toate le dezvoltăm numai pentru a stabili un singur lucru. Dacă înainte de o sută de ani, pe la capătul veacului al optsprezecelea, drepturile Moldovei erau așa de tari că puteau fi dovedite de boieri și de mănăstiri, încât Turcia să recunoască prin Tratatul de la Cuciuc-Cainardgi

și prin hatîșeriful de la 1784 temeinicia lor, dacă acele drepturi nu se învechiseră și nu se prescrisese atunci, pututu-s-au ele prescrie în veacul al șaisprezecelea, în vremea lui Bogdan cel Chior, lui Ștefan cel Tânăr sau în zilele lui Petru Rareș, voievodul bogat, influent și plin de învățătură? Desigur că nu. Ceea ce țineau turcii pe atunci erau cele trei orașe, Chilia, Cetatea Albă și Thiginea, 'avec les terrains affectées, căci așa numește Thugut circumspecția militară a orașului spre deosebire de districtul lui. Aceste terrains affectées erau însă pentru păscutul cailor ienicerești și nu vor fi întrecut cu mult suta de pogoane împrejurul zidurilor cetății și poate vor fi ajuns atît de departe pe cît ajungea săgeata din arcul tătăresc și glonteale din pușca ienicerului. Într-adevăr, Matei Strykowski povestește, după cum văzuse însuși cu ochii,

cum este d.e. Hotinul și de ce soi e ocupațiunea turcească. Hotinul e o frumoasă și puternică cetate, așezată pe o stîncă, avînd aspectul fortereței Koekenhausen din Liflanda, căci le văzui pe amîndouă. în 1574 găsii Hotinul deja în posesiune turcească; totuși domnul moldovenesc mai păstrează acolo un pîrcălab, ce-1 reprezintă și carele ne primi de două ori în numele stăpînului său ...

E drept că Hotinul trece în urmă din nou în posesiunea Moldovei și abia în secolul al 17-lea turcii îl reocupă și-1 întăresc. Dar, ca un fel de probă de cucerire și de legitime possession, putem cita acest caz, în care vedem doi stăpîni trăind alături într- unul și acelaș loc : Dommu Moldovei, stăpîn legitim, însă slab, alături cu sultanul, stapîn neligitim, însă puternic. Nu

tăgăduim că o picătură de silă în dreptul limpede al Moldovei îl întunecă, precum o picătură de sînge întunecă limpezimea unui izvor; dar dreptul viu reîntinerește cu spor, pe cînd sila, tocmai contrariul lui, vremea o mîină cu sine ș-o mistuie, de nu se mai cunoaște c-au fost. De-a mirarea lucru cum s-au păstrat conștiința vie a dreptului pînă în ziua de astăzi prin vremi atît de turburate precum au fost pentru noi veacul al XVI-lea și al XVII-lea, căci jumătatea din urmă a celui dintîi și întreg al doilea nu sînt decît o lungă și sîngeroasă tragedie. Din afară încep a veni tătarii și cazacii, de preste Dunăre vin turcii cu vecinicele lor războaie ba asupra unuia, ba asupra altuia; înlăuntru, după stingerea dinastiei, se împerechează boierii în partizi, rădică Domni efemerii spre a-i răsturna iarăși, iar din cînd în

cînd cîte un tiran îneacă si revoltele, dar și dreptatea, într-o mlaștină de sînge și fărădelegi. Și cu toate acestea, cu toată grozăvia acestor vremi, ele nu sînt nimic pe lîngă epoca fanarioților, în care toate acele patimi urieșești cari mistuiau pe oamenii din țară, în loc de a fi conduse într-o albie comună spre folosul țării, au fost secate, nimicite prin mișelie, moliciune, venalitate; în care toate instinctele barbare însă nobile au făcut loc instinctelor ipercivilizate ale Bizanțului, acelui amestec de viclenie meschină, răutate meschină și nespusă fățărnicie.

Pentru a înțelege tăcerea ce domnește în cronici în privirea Basarabiei în veacul al șaisprezecelea vom trebui să premitem cîteva considerațiuni de o natură mai generală. Centrul vieții istorice sînt orașele, nu șesul dimprejurul lor, nici satele.

Îndată ce turcii au pus mîna pe orașele Chilia și Cetatea Albă nu se mai vorbește nimic despre viața împrejurimilor lor. Am încheiat articolul trecut cu cuvintele lui Mohomet II rostite la a[nul] 1462, că : „pînă cînd românii stăpînesc Chilia și Cetatea Albă, pînă atunci nu vom putea birui pe creștini". În dricul verii anului 1484 sultanul Baiazid II intră cu oști mari în țara Moldovei și bate Chilia și Cetatea Albă, pentru a realiza o politică oarecum tradițională. Miercuri, la 14 iulie, ia cetatea Chilia, comandată de pîrcălabii Ivașcu și Maxim, iar la 5 august acelaș an ia Cetatea Albă, comandată de pîrcălabii Gherman și Oană (la Urechi: Ioan). și ar fi apucat și alte cetăți, că Ștefan Vodă la gol nu îndrăzneă să iasă; ci numai la strîmtoare nevoia, de le făcea sminteală. Ci văzînd turcii ajutorul lui Ștefan Vodă din Țara leșească ce-i venise, sau

Însuși craiul, cum scriu unii, că au tras de la Rusia și de la Litfa țeara toată, de se strînsese oameni de treabă mai mult de 20000 și, trecînd craiul cu dînșii Nistrul sub Halici, au venit la Colomeia, de și -au pus tabăra, unde și Ștefan Vodă au mers de s-au împreunat cu craiul în anul 6993 septemvrie 1 (1485). Și toate ce au avut mai de treabă au hotărît și apoi și ospătat - au pe Ștefan Vodă și 3000 oameni i-au dat de oaste, cu cari s-au întors Ștefan Vodă la Moldova și, împreunînd oastea cea străină cu a sa, pe multe locuri au smintit pe turci, de le-au căutat o ieșire din țară. Așa Ștefan Vodă au curățit țara de vrăjmași, iar cetățile care le-au luat turcii, Chilia și Cetatea Albă, nu au putut să le mai scoată de la turci, că ei mai înainte de ce au ieșit din țară le-au îngrijit cu oameni, cu puști și cu bucate de ajuns; și așa au rămas pe mîna

turcilor pînă astăzi. (Urechi) Tot în anul acesta 1485 Ștefan Vodă dacă au scos vrăjmașii din țară și dacă au răcit vremea și caii turcilor au slăbit, au lovit pe Malcoci la Catlabuga (Iac și rîu în județul Bolgrad) în 16 zile a lunii noiembrie, de au topit toată oastea turcească.

Adaogăm numai că fiecare trebuie să se păzească de eroarea de a privi și judeca vremile trecute după împrejurările de astăzi, de a da numirilor ce există astăzi aceeași greutate pe care o aveau atunci. Puterea în istorie este o noțiune relativă. Veneția de ex. nu avea întindere mare, dar era una din puterile mari ale Europei. Acelaș Ștefan Vodă căruia turcu (pe atunci cea dintîi putere militară în Europa) îi iau Chilia și Cetatea Albă, acelaș Ștefan Vodă bate de-l stinge mai tîrziu pe regele Albert în Codrîi

Cosminului, încît rămîne proverb în țara leșească „în zilele lui Albert au pierit șleahta” și acelaș Malcoci a cărui oaste turcească Ștefan au topit-o în ținutul Bolgradului a pătruns mai tîrziu în Polonia și prădă și arse pînă la Lemberg fără ca regatul să-1 poată opri. De aceea trebuie s-o spunem de pe acuma că, oricît de viteaz să fi fost bătrînul domn al Moldovei, oricît de puternic să fi fost pentru vremea lui, în care alte state cu întindere de zece ori mai mare erau mai slabe decît Moldova, contra Turciei sau a Spaniei din vremea aceea n-ar fi putut rezista decît în defensivă, decît nevoind la strîmtoare, pentru a le face sminteală, căci la gol nu îndrăznea.

În sfîrșit, la anul 1504

Ștefan Vodă se coborî în mormînt, gîrbovit de greutate și de vîrstă, după 47 și mai bine de ani de domnie, iar poporul în urmă-i i-a zis cu dragă

inimă și Bun și Sfânt și Mare, căci așa Domn nici n-avusese pînă atunci, nici poate că va mai avea de acum si pururi. Deși în gîndul lui statornicise de-a închina țara turcilor, dar lui însuși, biruitorului tuturor vecinilor, nu i se cădea să se

plece ; vrea ca numele lui să însemne însuși țiitor preste toată țara ;ci numai înaintea săvîrșirii sale el chemă la sine pe boieri mari și alții cîți s -au prilejit, arătîndu-le cum nu vor putea ținea țara precum o au ținut el; ci socotind decît toți mai puternic pre turc și mai înțelept au dat învățătură să se închine turcului. Într-adevăr, în anul :1511, Bogdan, voievodul Moldovei, încheie capitulațiunea întîia cu turcii. În această capitulațiune Poarta recunoaște : (Arl. 1) că Moldova e țară liberă și nu cucerită;

(art. 3) că Poarta e obligată de -a apăra Moldova contra oricărei agresiuni eventuale și de-a o mănține în starea în care se găsea de mai -nainte, fără ca să i se facă cea mai mică știrbire a teritoriului ei: (art. 6) că stăpânirea voievozilor se va întinde asupra întregului teritoriu al Moldovei; că (art. 8) turcii nu vor putea cumpăra pământuri în Moldova, nici vor putea clădi geamii, nici se vor putea așeza în orice mod ar fi. Drept semn de supunere Domnii Moldovei vor da în fiecare an Porții 4.000 de galbeni turcești, 40 de șoimi și 40 de iepe fătătoare, toate însă sub titlu de dar. Avînd Domnii Moldovei stăpînire pe toată întinderea țării, recunoscută de jure prin acest tratat formal, avutu-1-au și de facto ? Pentru a lămuri și acest lucru consultăm tratatul lui Petru Rareș de la 1529. Art. 5. Granițele Moldovei se vor

*păstra intacte în toată întinderea lor. Art. 6
Exercițiul cultului musulman e oprit pe toată
întinderea țării. Art. 7 Nici un musulman nu va
putea avea, sub titlu de proprietar în Moldova,
nici pământ, nici casă, nici prăvălie. Art. 9
Negoțul Moldovei e deschis pentru toate națiile
comerciante. Cu toate acestea turcii vor avea
preferență înainte[a] celorlalte nații pentru
cumpărarea de produse pe cari le vor tocmi în
porturile Galați, Ismail și Chilia ; dar ei nu vor
pătrunde mai departe înlăuntrul țării, fără
autorizarea expresă a lui Vodă. Aceasta e
ceștiunea de drept. De jure s-au restituit
Moldovei toate cîte i se luase, s-a recunoscut că
nici un turc nu poate fi proprietar al vrunei
imobil în Moldova, de facto însă turcii au ținut
ocupate militarește atît Cetatea Albă cît și
Chilia. Aceasta ne lămurește și atitudinea febrilă*

și neliniștită a lui Petru Rareș; tratatul lui secret cu marchizul de Brandenburg, subscris la Suceava [în] 1542 și motivat anume prin voința de-a recăpăta părțile Moldovei răpite de turci. Tot în vremea lui Petru Rareș, la 1535, turcii ocupară și Tighina (Bender). Într-adevăr, ce să ne închipuim sub aceste ocupări turcești? O cucerire? Pentru a răspunde la această întrebare și a arăta totodată continuitatea dreptului Moldovei preste aceste locuri, vom întinde mîna pe deasupra veacului al 17-lea tocmai pînă la Ecaterina II, la stipulațiunile Tratatului de la Cuciuc- Cainardgi, 10 (24) iulie 1774. Ce se zice în el? L'Empire de Russie restitue à la Sublime Porte toute la Bessarabie avec les villes d'Ackerman, Kilija, Ismaîl et avec les bourgs et villages et tout ce que contient cette province etc.

iar mai jos următoarea obligație pentru Poartă;

3) *De restituer aux couvents et aux autres particuliers les terres et possessions ci-devant à eux appartenent, qui leur ont été prises, contre toute justice, situées aux environs de Brahilow, de Choczim, de Bender, etc. appelées aujourd'hui Rayes.* TERRES ET POSSESSIONS CI-DEVANT A EUX APPARTENENT, QUI LEUR ONT ETE PRISES CONTRE TOUTE JUSTICE, iată adevărata definiție pentru toate ocupările turcești din trupul Moldovei o definiție făcută de chiar Ecaterina II. Cumcă prin această restituțiune nu se înțelegea nimic mai puțin decât restituțiunea către chiar statul Moldovei vedem din corespondența ambasadorului austriac Thugut, care scrie aceste amănunțimi la Viena. Într-un raport din Pera, lângă Constantinopole, 3 dec. 1774, Thugut zice: Între

alte, Poarta e ocupată de a pune la cale obiectul cererilor deputaților moldoveni și munteni. Cu această ocazie voivodul Valahiei, Alexandru, și Iacovachi Rizo, în numele lui Ghica Vodă, au făcut de curînd propunerea ca Poarta să elibereze națiunilor amîndurora un așa - numit *hatișerif*, adică o scrisoare publică. iscălită de însuși sultanul, prin care să li se confirme Principatelor drepturile și prerogativele stipulate pentru ele prin cel din urmă tratat oarecum din propriul impuls al grației sultanului. Fiindcă această idee e sprijinită de pretextul aparent că în acest mod se va putea înconjura pe viitor stăruința Rusiei și amestecul ei în trebile nației moldovenești și valahiene, de aceea Poarta pare dispusă a primi această propunere și nu e alta la mijloc decît *Înlăturarea oarecăror greutăți, pentru oarecare*

întinderi cari pînă acum s-au ținut de fortărețele Ibraila și Hotin și, cari conform coprinsului tratatului, trebuie să. se înapoiască locuitorilor Moldovei și Valahiei. În alt raport de la 10 și 11 dec[embrie] 1775, Thugut spune cumcă, la delimitarea Bucovinei, Reis Effendi se împotrivește de-a da o palmă de loc din ținutul Hotinului, căci, deși e stipulat expres „ca teritoriul Hotinului, a Benderului, a Brăilei etc. etc. să fie reîntrupate cu Moldova și Valahia ...” totuși Poarta stăruiește pe lîngă Rusia să nu fie silită a îndeplini acest articol. În raportul de la 1776, 3 ianuarie, Thugut repetă clar : Între piedecile ce se opun (delimitării Bucovinei) cea mai însemnată este că în cel din urmă tratat de pace cu Rusia s -au stipulat expres ca toate (sämmtiche) regiunile cetăților turcești de la graniță, Hotin, Bender, Ibraila etc., fiind părți

cari din vechime (ursprunglich) s-au ținut de Moldova și Valahia, să fie reîntrupate(zuruckeinverleibet) cele două Principale. Poarta, precum am aflat cu siguranță, a fost silită de a introduce în hatișerifurile pe cari le-a dat moldovenilor și valahienilor în urma stăruinței Rusiei făgăduința expresă cumcă pretențiile Principatului valahian și moldovenesc asupra așa-numitelor ținuturi a Hotinului, Benderului, Ibrăilei etc. vor fi cercetate la vremea lor și cererile temenice vor fi satisfăcute.

În fine la 1784 sultanul și eliberează hatișeriful în cestiune, care, afară de o mulțime de amănunțimi cari confirmă suveranitatea internă a Moldovei, repetă că nici un turc nu va putea avea avere imobilă în țările noastre și promite a

restitui ținuturile în chestiune. Aceste toate le dezvoltăm numai pentru a stabili un singur lucru. Dacă înainte de o sută de ani, pe la capătul veacului al optsprezecelea, drepturile Moldovei erau așa de tari că puteau fi dovedite de boieri și de mănăstiri, încît Turcia să recunoască prin Tratatul de la Cuciuc-Cainardgi și prin hatîșeriful de la 1784 temeinicia lor, dacă acele drepturi nu se învechiseră și nu se prescrisese atunci, pututu-s-au ele prescrie în veacul al șaisprezecelea, în vremea lui Bogdan cel Chior, lui Ștefan cel Tânăr sau în zilele lui Petru Rareș, voievodul bogat, influent și plin de învățătură? Desigur că nu. Ceea ce țineau turcii pe atunci erau cele trei orașe, Chilia, Cetatea Albă și Thiginea, 'avec les terrains affectées, căci așa numește Thugut circumspecția militară a orașului spre deosebire de districtul lui. Aceste

*terrains affectées erau însă pentru păscutul
cailor ienicerești și nu vor fi întrecut cu mult suta
de pogoane împrejurul zidurilor cetății și poate
vor fi ajuns atît de departe pe cît ajungea
săgeata din arcul tătăresc și glonteale din pușca
ienicerului. Într-adevăr, Matei Strykowski
povestește, după cum văzuse însuși cu ochii,
cum este d.e. Hotinul și de ce soi e ocupațiunea
turcească. Hotinul e o frumoasă și puternică
cetate, așezată pe o stîncă, avînd aspectul
fortereței Koekenhausen din Liflanda, căci le
văzui pe amîndouă. în 1574 găsii Hotinul deja în
posesiune turcească; totuși domnul
moldovenesc mai păstrează acolo un pîrcălab,
ce-1 reprezintă și carele ne primi de două ori în
numele stăpînului său ...*

E drept că Hotinul trece în urmă din nou în

posesiunea Moldovei și abia în secolul al 17-lea turcii îl reocupă și-1 întăresc. Dar, ca un fel de probă de cucerire și de legitime possession, putem cita acest caz, în care vedem doi stăpîni trăind alături într- unul și acelaș loc : Dommu Moldovei, stăpîn legitim, însă slab, alături cu sultanul, stăpîn neligitim, însă puternic. Nu tăgăduim că o picătură de silă în dreptul limpede al Moldovei îl întunecă, precum o picătură de sînge întunecă limpezimea unui izvor; dar dreptul viu reîntinerește cu spor, pe cînd sila, tocmai contrariul lui, vremea o mîină cu sine ș-o mistuie, de nu se mai cunoaște c-au fost. De-a mirarea lucru cum s-au păstrat conștiința vie a dreptului pînă în ziua de astăzi prin vremi atît de turburate precum au fost pentru noi veacul al XVI-lea și al XVII-lea, căci jumătatea din urmă a celui dintîi si întreg al

doilea nu sînt decît o lungă și sîngeroasă
tragedie. Din afară încep a veni tătarii și cazacii,
de preste Dunăre vin turcii cu vecinicele lor
războaie ba asupra unuia, ba asupra altuia;
înlăuntru, după stingerea dinastiei, se
împerechează boierii în partizi, rădică Domni
efemeri spre a-i răsturna iarăși, iar din cînd în
cînd cîte un tiran îneacă si revoltele, dar și
dreptatea, într-o mlaștină de sînge și fărădelegi.
Și cu toate acestea, cu toată grozăvia acestor
vremi, ele nu sînt nimic pe lîngă epoca
fanarioșilor, în care toate acele patimi urieșești
cari mistuiau pe oamenii din țară, în loc de a fi
conduse într-o albie comună spre folosul țării,
au fost secate, nimicite prin mișelie, moliciune,
venalitate; în care toate instinctele barbare însă
nobile au făcut loc instinctelor ipercivilizate ale
Bizanțului, acelui amestec de viclenie meschină,

răutate meschină și nespusă fățărnicie.

BASARABIA [3, 4, 7, 8,10, 14 martie 1878]

Ce promit conservatorii

Noi nu putem făgădui decît o mînuire a puterii statului care să asigure o dezvoltare liniștită economică și intelectuală. Nici glorie, nici cucerire, nici reduceri de biruri, nici poduri peste Dunăre, nici drumuri de fier prin Dobrogea, nici canaluri navigabile între Dunăre și Marea Neagră, nici bănci naționale cu milioane de fițuici de hîrtie, c-un cuvînt nimic din toate astea nu promitem; ci ordine, legalitate și, vrînd Dumnezeu, mai multă cultură temeinică și generală (nu sporadică), astea lipsesc la noi în țară. Acestea ce le spunem nu sînt un program, ci pur și simplu călăuza oricărui om cu vedere limpede, care cunoaște de ce avem nevoie mai

mult. Ceea ce am dori să se stabilească în convingerea poporului românesc e că, departe de a ne putea juca cu puterile noastre vii și departe de a ne fi permis să le risipim, noi n-avem vrut prisos de puteri nici chiar pentru întreținerea vieții normale a statului român și că trebuie să fim zgîrciți cu puținul ce-1 avem. Convingerea însă că sîntem economicește săraci și ca popor relativ slabi ne va face cruțători cu banul și cu sîngele nostru;

[„E CIUDAT CĂ TOCMAI NOI...”] [27 septembrie 1878]

Ce înseamnă armata, în viziunea lui Eminescu

Convingerea însă că sîntem economicește săraci și ca popor relativ slabi ne va face cruțători cu banul și cu sîngele nostru; ne va face să cunoaștem că armata noastră nu există pentru a apăra creștinătatea amenințată, ci pentru a ne apăra pe noi înșine.

Situația armatei

De ce militarul e dator supunere oarbă, de ce el e legat prin jurămîntul lui mai mult decît oricine? Pentru că toate legile și instituțiile omenești, pentru că existența statului în afară are nevoie de apărare prin putere fizică. Se-nțelege că n-ai nevoie să aplici legile prin soldați, nici să te bați într-una la granițe. E destul că puterea fizică a statului să existe în reprezentarea ei armată, e destul ca inamicii

ordinei publice dinlăuntru și inamicii cei dinafară s-o știe că există, pentru ca să nu tulbure liniștea. Nu întrebuițezi bățul, dar îl ai la-ndemîină oricînd. Birul acesta al cetățenilor unui stat, birul de sînge e cel mai greu din toate și orice om o simte aceasta. Ca militar omul e legat orbește de ordinul superiorilor și de jurămîntul ascultării absolute, al credinței absolute către Domn. Ar fi într-adevăr ciudat a se vedea că tocmai ultima rațiune de care statul dispune pentru existența lui, apărarea lui fizică, să se revolte în contra-i în momentul suprem al pericolului, să lepede arma sau s-o îndrepte în contra statului chiar. Aceasta e ceva atît de elementar încît oricine o pricepe. Ei bine, ce s-a-ntîmplat la noi ? Rugăm să se facă distingerile necesare. Două partizi con spiră în contra lui Vodă Cuza, contra D[omnu]lui ales, recunoscut,

inviolabil al țării. Persoanele private cari conspirau puneau în joc persoana și libertatea lor, pentru că statul cu puterea lui fizică existentă

putea să-i sfărâme în momentul în care ar fi încercat să-și realizeze scopul. Dar ce se întâmplă? Ofițeri roșii și numai roșii predau această putere fizică fără luptă în mîna conspiratorilor și Dommul cade. Drapelul se dezonoarează, asupra armatei s-aruncă o pată pe care n-a putut-o spăla decît cu sîngele ei în cel din urmă război. Dar oare cu ofițerii călcători de jurămînt ce s-a întîmplat ? De vină toți știu că a rămas intactă, ba unul din ei, ruda onorată a sefului partidului roșu, [e] deputat, poate ministru, mai știm noi? Un altul proclamă răsturnarea Domnului și republică în Ploiești.

Care i-a fost răsplată ? Capătă o comandă în armată, e umplut cu decorațiuni, se alege deputat, e trimis extraordinar și de onoare al Domnului, intră în funcțiunea celei mai nalte siguranțe publice. Iată dar trădarea și călcarea de jurământ, erijate de roșii în titluri de merit. Să nu uităm că în același timp mulți ofițeri credincioși lui Vodă Cuza, care au păzit cu sfințenie jurământul lor, au fost dați în judecată pentru fidelitatea din armată. Iată dar fidelitatea și credința nestrămutată degradată de roșii la un fapt ce merită pedeapsă.

[„LUCRU DE CARE TREBUIE...”] [15 mai 1879]

Cine sunt cei ce formează guvernul liberal ?

Acei ce compun grosul acestei armate de flibustieri politici sînt bugetofagii, cumularzii, gheșeftarii de toată mîna, cari, în schimbul foloaselor lor individuale, dau conducătorilor lor o supunere mai mult decît oarbă. Într-o țară unde nu se muncește decît foarte puțin, unde nu există altă industrie decît t bugetul și gheșefturile publice și unde societatea, fără a fi în stare să producă ceva, a contractat toate nevoile societăților avute prin producția lor, neapărat că trebuie să se găsească o mulțime de asemenea indivizi nemernici. Aceia însă cari, după metoda și preceptele lui Machiavelli, s-au pus să organizeze într-o ceată regulată această adunătură, învățîndu-i industria și specula patriotismului, democratismului și

naționalismului, sînt în cea mai mare parte străini, străini din toate punctele de vede re, precum o vom dovedi în curînd.

[„«FACEȚI INTERESELE...»...”] [16 ianuarie 1880]

Sfârșit

